

**Samliv og samlivskurs
i et
diskursivt perspektiv**

Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis

Diakonhjemmets Høgskole

Lillian Helene Kallasten

MGFAM-H07

Antall ord: 27985

Innleveringsfrist: 13.10.2011

Sammendrag

Tittelen på denne oppgaven er ”Samliv og samlivskurs i et diskursivt perspektiv.”

Målet med dette prosjektet er å sette fokus på hvilke diskurser om samliv en kan finne i tilknytning til det forebyggende arbeidet samlivskurs. Samlivskurs tilbys av ulike aktører, som et frivillig tilbud, til en bred målgruppe. Ut i fra en tanke om at det en er påvirket av, også vil prege det tilbudet en gir, belyser jeg spørsmålet om hvilke tanker om samliv som ser ut til å påvirke kursholdere i deres arbeid med samlivskurs. Jeg har valgt kursholdere med forankring i to ulike ontologiske retninger, familierapifeltet og aktører med tilknytning til kristen virksomhet. Teori som er valgt er derfor knyttet opp mot synet på samliv som en sosialkonstruksjon på den ene siden, og samliv med tilknytning til Bibelen og et tradisjonelt kristent ståsted på den andre siden.

Dette er en kvalitativ studie, hvor diskursanalyse er valgt som forskningsmetode.

Analysemetoden gjorde det mulig å utforske likheter og motsetninger mellom de ulike aktørene i synet de har på samliv. Dessuten blir det gjennom analysen synlig hvordan kursholderne innen samme tilhørighet, og også hver enkelt kursholder, veksler mellom ulike diskurser og ulike ontologier, for å gi mening til sitt syn på samlivet. Gjennom analysen framkom flere nye diskurser om samliv. Samliv som en eldre og en nyere romantisk diskurs, samliv som reparasjon, vedlikehold og nyskapning, og diskursene samliv som teoretisk læring og samliv som praktisk arbeid. Diskursene har ulike konsekvenser for arbeidet med samlivskurs, konsekvenser som ikke er helt uten etiske dilemmaer. Samtidig gir de ulike rom for muligheter og begrensninger for samlivskurs i tiden framover.

Innhold

Forord.....	5
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	6
1.1.1 Samlivskurs.....	6
1.2 Diskurser om samliv som utgangspunkt for problemstillingen.....	8
1.3 Ulike teorier om samliv og samlivskurs.....	9
1.3.1 Kommentarer til enkelte av mine valg.....	9
1.4 Oppgavens oppbygging.	10
2. Teori.....	12
2.1 Teoretisk grunnlag for diskurser og diskursanalyse.....	12
2.2 En kristen og en sosialkonstruksjonistisk ontologi.....	13
2.2.1 Ontologiske syn på identitet, språk og sannhet.....	13
2.2.2 Samliv i to ulike ontologiske perspektiv.....	16
2.3 Samlivskurs, historisk og samfunnsmessig plassering.....	19
2.3.1 Terapi kontra kristen formidling.....	20
2.4 Romantikk, dyd og arbeid.....	22
2.4.1 En romantisk diskurs	22
2.4.2 Dyd.....	23
2.4.3 Arbeid.....	24
3. Metode	25
3.1 Valg av forskningsdesign.....	25
3.1.1 Kvalitativ metode	25
3.1.2 Teoretisk forankring av min diskursanalyse.....	25
3.2 Gjennomføring av studien.....	28
3.2.1 Informanter, intervjuguide og intervju.....	29
3.2.2 Transkribering	31
3.2.3 Analyse av datamaterialet.....	31
3.3 Etske betraktninger.....	32
3.4 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.....	33
4 Samliv	35
4.1 Samliv som romantikk.....	35
4.1.1 Den eldre og den nyere romantiske diskurs.....	35
4.1.2 Det indre samlivet.....	37
4.2 Samliv som dyd	39
4.2.1 Kjærlighet er en dyd	39
4.2.2 Et kjedelig sexliv?.....	40

4.2.3 Språkets relasjonelle logikk.....	41
4.2.4 Forpliktelse eller nytelse, et både - og, eller et enten - eller?.....	42
4.2.5 Det berører så mange.....	43
4.3 Samliv som arbeid	44
4.3.1 Samliv som reparasjon.....	45
4.3.2 Samliv som vedlikehold.....	45
4.3.3 Samliv som nyskapning.....	46
4.3.4 Reparasjon, vedlikehold og nyskapning.....	47
4.4 Samliv må læres.....	47
4.4.1. Ekspert, medvandrer eller pedagog?.....	48
4.4.2 Læring av kunnskap og ferdigheter.....	49
4.4.3 De trenger et språk.....	50
4.5 Der mening skapes, diskurser i kamp.....	52
4. 5.1 Forelskelsen er ubevisst.....	52
4.5.2 Samlivet kan tørke inn.....	53
4.5.3 Bruk og kast er en svøpe.....	54
4.6 Hvilke diskurser om samliv ser så ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid med samlivskurs?	56
5. Samlivskurs	58
5. 1 Samliv som læring, - mulighet eller begrensning?.....	58
5.1.1 Utviklingspotensial gjennom samliv som arbeid.....	60
5.1.2 Ytterlige utviklingsmuligheter gjennom samliv som dyd.....	61
5.2 Samlivsbrudd	62
5.2.1 Hva kommer først, samlivsbrudd eller konfluert kjærighet.....	63
5. 2. 2 Samlivsbrudd og diskurser om samliv.....	64
5.3 Ulike diskurser om samliv gir ulike bidrag til samlivskursene. En avsluttende drøfting	67
6. Avslutning.....	69
6.1 Drøfting av problemstillingen og mine forskningsfunn.....	69
6.2 Refleksjoner over egen studie.....	72
6.3 Videre forskning:.....	73
Litteratur.....	74
Vedlegg.....	78

Forord

Denne masteroppgaven har gjort det mulig for meg å fordype meg i det spennende feltet samliv og det forebyggende arbeidet samlivskurs. Tusen takk til alle seks informantene som så velvillig stilte opp til intervju. Dere har inspirert meg og gitt meg en enda større entusiasme for dette arbeidet. I intervjuene delte dere erfaringer, tanker og refleksjoner rundt arbeidet dere står i. Informantene holder samlivskurs rundt om i landet og representerer både et offentlig og et kristent tilbud. Intervjuene danner grunnlaget for denne masteroppgaven.

I tillegg er det mange andre som har vært viktige for meg, i arbeidet med denne masteroppgaven. Veileder Mark Steven Hopfenbeck har gitt nyttig og oppmuntrende veiledning. På Diakonhjemmets Høgskole har jeg opplevd inspirerende og utfordrende forelesninger og veiledningsgrupper. Presentasjoner og deling av tekst med studenter i begge klassene og PPU gruppene har vært svært nyttige for min del. Enkelte av dere har gitt uttrykk for at dere har blitt provosert av at jeg tydelig i min studie har inkludert Bibelen og kristne verdier. Det har inspirert meg til å fortsette og gitt meg en påminnelse om å være tydelig og ettertenksom. Under studiet har jeg hatt den store gleden av å være en del av Vestfoldgruppa sammen med Berit, Elisabeth og Anne Berit. Vi har veiledet hverandre, delt oppturer og nedturer, tekster og nyttige refleksjoner. For ikke å glemme fem fantastiske studiedager i Frankrike. Grethe har vært en spennende refleksjonspartner og god støtte gjennom studietid, i felles veiledningsgrupper og under studieopphold. Studieoppholdet var vi så heldige å få ha ved Familieavdelingen på Modum Bad.

En stor takk til dere alle.

Og sist men ikke minst, til dere fem, flotte barna mine: Jeg er ubeskrivelig glad i hver og en, og trives utrolig godt sammen med dere. Takk for positive oppmuntringer til å starte på studiet, takk for utholdenhet og spennende refleksjoner underveis. Takk for kloke påminnelser når oppgaven virket så låst at jeg var i ferd med å gi opp: ”Mamma, hva slags signaler gir du oss ungene da, hvis du gir opp et studium nå, - bare fordi det er vanskelig?”

Tusen, tusen takk.

Oktober 2011.

Lillian Kallasten

1 Innledning

Det har skjedd store endringer i forhold til ekteskap og samliv de senere årene. Stabiliteten i parrelasjoner er et eksempel på det. Den store utbredelsen av samboerskap er også av nyere dato. Første gang *Historisk statistikk* fra Statistisk Sentralbyrå (2011) viser tall for skilsmisser er i 1887, hvor de har registrert 38 skilsmisser og 12 819 inngåtte ekteskap. I 2010 hadde tallene økt til henholdsvis 10 264 ekteskap oppløst ved skilsmisse og 23 577 inngått ekteskap. Enda flere samboere opplever samlivsbrudd, men dette finnes det foreløpig ingen registrering for (Hauge m.fl. 2001). Alle samlivsbruddene kan tyde på at samliv byr på utfordringer, og at mange strever. Parallelt med det økende antall samlivsbrudd, har det vokst fram tilbud om forebyggende arbeid fra ulike aktører.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Min interesse for forebyggende arbeid rettet mot samlivet, henger sammen med min tro på verdien av et livslangt samliv, og erfaringer jeg gjør som familieterapeut. I mitt arbeid er jeg stadig i kontakt med par som strever. Smerten mange av dem deler, gjør det viktig for meg å reflektere over mulighetene som finnes for å begrense eller unngå, noen av disse utfordringene. En skilsmisse kan for noen være en nødvendig eller en bedre løsning enn å bli i samlivet. For andre blir samlivsbrudd en kilde til nye konflikter og økt smerte. Ofte berører problemer knyttet til eksisterende eller opphørt samliv, langt flere enn de direkte involverte partene. I 2010 opplevde ca. ti tusen barn at foreldrene skilte lag (SSB 2011). Barn, øvrig familie og venner kan få del i belastningene og oppleve brutte relasjoner. Samfunnsmessig kan det berøre både arbeidsplasser og det offentlige, gjennom konsekvenser som nedsatt kapasitet og yteevne, og økte helserelaterte utfordringer (Halford 1997, Thuen og Laerum 2005b). Nettopp fordi utfordringene i parforholdet kan gi alvorlige konsekvenser for så mange, ser jeg forebyggende arbeid rettet mot samlivet, som et samfunnsaktuelt og viktig forskningsområde. Derfor ønsket jeg å skrive om dette i min masteroppgave.

1.1.1 Samlivskurs

Når jeg nå skriver en masteroppgave om forebyggende arbeid i Norge, har jeg valgt å konsentrere meg om det tilbudet som er mest utbredt, nemlig samlivskurs. Hensikten med samlivskursene er å gi par informasjon og ferdighetstrening for å styrke samlivet slik at det

blir godt og varig. Deltakerne på samlivskursene er i hovedsak heterofile par (Mortensen og Thuen 2007). Debatt rundt heterofile kontra samkjønnspar har derfor vært en bevist avgrensing i oppgaven. De som arrangerer samlivskurs, kan få tilskudd gjennom å søke en offentlige tilskuddsordning. Samlivstiltakene som fikk offentlig støtte skulle i følge politikerne som utarbeidet tilskuddsordningen på 1990-tallet, være pedagogiske lavterskeltilbud og ikke terapi. (St.meld. nr 29 2002-2003). Til sammen var det 148 søknader som fikk innvilget søknad i 2010, der tiltaket var rettet mot samlivet før brudd (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2011).

Selv om det i dag er mange i Norge som tilbyr samlivskurs, har jeg i denne studien valgt å se videre på to sentrale aktører; familievernkontorene og det kristne tilbudet. Kirkens Familiekontor og Offentlige Familievernkontor har i løpet av årene utviklet seg til å bli en enhetlig tjeneste. De er begge sterkt preget av det systemiske familieterapifeltet (Hårtveit og Jensen 2004). Disse er valgt ut i fra at de samlet utgjør et offentlig, profesjonelt tilbud rettet mot samlivsproblematikk. Jeg benevner disse som terapeuter, de offentlige, eller det offentlige tilbudet, videre i oppgaven. Den andre aktøren omtaler jeg som de kristne, eller det kristne tilbudet. Disse benevnelsene viser til kurs hvor ulike kristne menigheter, kirkesamfunn og organisasjoner står som arrangør. 106 av 148 søknader som kvalifiserte til tidligere nevnte stønadsordning i 2010, er kristent/diakonalt forankret. Hvis vi legger disse tallene til grunn, er de kirkelige aktørene fortsatt blant de ledende aktørene i dette arbeidet, noe som også blir bekreftet av Mortensen og Thuen (2007). Jeg har valgt disse ut i fra deres tidlige og fortsatt sterke engasjement rundt samlivskurs.

Utvelgelsen av disse to aktørene, bunner også i en tanke om å få fram noen differensieringer gjennom analysen. Slik jeg ser det, representerer disse ulike ontologier, ”ulike lærer om værensformer og væremåter” (Kvale og Brinkmann 2009: 325). I tillegg er det en forskjell ved at den ene gruppen er kursholdere ut i fra sitt arbeid som familieterapeuter, mens den andre gruppen er kursholdere ut i fra et idealistisk grunnlag. Disse ulikhetene er viktige i forhold til problemstillingen jeg har valgt.

At jeg gir den ene gruppen samlebetegnelsen ”det kristne tilbudet”, gjenspeiler deres ståsted som arrangør. Mitt inntrykk er at de fleste av disse, ikke anser seg kun for å være et tilbud til sine medlemmer eller mennesker som regner seg som kristne, men at de ønsker å være et tilbud for et bredt publikum.

1.2 Diskurser om samliv som utgangspunkt for problemstillingen.

Det kan se ut som om både de offentlige og de kristne aktørene har et felles mål om å nå ut til et bredt publikum. I kraft av å være et tiltak under samlebetegnelsen samlivskurs, har de to aktørene gjennom mandat, ontologisk forankring og målgruppe både ulikheter og felles trekk. Ved Diakonhjemmets Høgskole tar jeg en mastergrad, som bygger videre på min utdanning innen familieterapi og systemisk praksis. Mastergradsstudiet åpnet en vei inn til diskursive tilnærminger. Uavhengig av om kommunikasjon er muntlig eller skriftlig, består den av diskurser. Diskurser handler om den måten vi snakker om og forstår verden på (Jørgensen og Phillips 1999, Langdridge 2006). Som jeg allerede har nevnt, er de aktørene jeg har valgt, forankret i ulike ontologier. På hvilken måte påvirker disse ulikhetene hvordan kursholderne snakker om samliv? Hvordan kan en se ulike diskurser og ideer om hvorfor de tilbyr samlivskurs, gjennom språket som blir brukt? Jeg ønsker ut i fra dette å få fram ulike diskurser som kursholderne tar i bruk når de holder samlivskurs. Dette ble bakgrunn for problemstillingen.

Hvilke diskurser om samliv kan en finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs?

- 1. Hvilke diskurser om samliv ser ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid med samlivskurs?**
- 2. Hvilke konsekvenser vil de ulike diskursene kunne ha for dette tilbudet?**

For kursholdere, terapeuter og andre som er opptatt av forebyggende tilbud rettet mot samliv, kan det virke selvfølgelig at en må vite noe om hva samliv er og kan være, og hva en skal forebygge. Diskursive retninger hevder at ting vi tenker på og handlinger vi utfører, er konstruert gjennom språket. Dessuten at vi bruker språket til å konstruere nye handlinger (ibid). Tradisjonelle samlivsmønster møter utfordrere gjennom samlivsbrudd og nye samlivsformer, som følge av befolkningsendringene. Derfor er det grunn til å tro at det som anses å være rådende diskurser om samliv, også endres og utfordres. Når jeg så velger å dvele ved, og faktisk skrive en hel oppgave om dette, er det for å forsøke å belyse synet på samliv, knyttet til meningen det får gjennom arbeidet med samlivskurs. Min antakelse er at nettopp hvordan en tenker om samliv indikerer tanker rundt hva en anser som nødvendig å kurse deltakerne i. Jeg er blitt opptatt av sammenhengen mellom samliv, samlivskursene og de to ulike ontologiene. Gjennom å analysere diskursene om samliv, ønsker jeg å påvise noen etiske

dilemmaer som kan oppstå som konsekvenser av dette. Dermed vil jeg hevde at de diskursive perspektivene kan synliggjøre noen utfordringer ved dagens praksis. Noe som igjen kan bidra til å utpeke nyttige supplement til samlivskursene for kursholderne. Slik at samlivskursene i enda større grad kan være et tiltak hvor par kan utrustes til å møte utfordringene i samlivet og smerten disse kan føre med seg. Teorier innen familiefeltet omhandler hvordan kjærlighet og samliv konstrueres, og hvilken rolle disse konstruksjonene kan ha for parforholdet (Anderson 2003, Øfsti 2008, 2010). Disse temaene vil være svært sentrale i denne studien.

1.3 Ulike teorier om samliv og samlivskurs

Temaene rundt hvordan kjærlighet og samliv konstrueres, kan ses i sammenheng med befolkningsendringene. På den ene siden kan samfunnets stadige og raske endringer også når det gjelder samliv, tenkes å tilføre nye muligheter. På den andre siden kan det anses å være viktig å søke hvilke muligheter og verdier de står i fare for å forkaste. I dette krysningpunktet ble det tydelig for meg hvordan ulike diskurser om samliv står i stadige kamper med hverandre, i forhold til å gi arbeidet med samlivskursene mening.

Mens familierapi er et tilbud rettet mot allerede eksisterende problemer i parforhold, er samlivskurs et tilbud for å styrke og øke kvaliteten på samlivet. Forskning på om det finnes effektive forebyggende tiltak, og hvilken effekt forebyggende tilbud har, er økende (Mortensen og Thuen 2007). Andre studier retter seg mer kritisk mot teknikker og samlivstiltak i et familiepolitisk klima (Mühleisen og Danielsen 2009b, Danielsen og Ludvigsen 2009). Disse er nyttige baktepper for min studie. Fokus i min studie er rettet mot kursholdernes diskurser om samliv. Jeg har imidlertid ikke funnet annen forskning med denne innfallsvinkelen. Dermed er det mulig at den kan gi et utfyllende bidrag til eksisterende forskning på feltet. Funnene i datamaterialet førte til at diskurser om kjærlighet, slik jeg finner dem hos Øfsti (2008, 2010) ble viktige i min studie. Informantenes tale om samliv og mitt kristne ståsted, gjorde det også viktig å knytte forståelse av kjærlighet og samliv opp mot Bibelens lære.

1.3.1 Kommentarer til enkelte av mine valg

Det at jeg har valgt å knytte forståelser av kjærlighet og samliv opp mot Bibelens lære i et forskningsprosjekt, i den utstrekning jeg gjør, er nødvendigvis ikke uproblematisk.

Problematiseringen kan knyttes til om Bibelen regnes som et religiøst, litterært eller teoretisk

verk. Da jeg likevel har valgt å gjøre dette, er det av flere årsaker. Halvparten av mine informanter er hentet fra kristne aktører. Som allerede nevnt, var funn jeg gjorde hos informantene avgjørende for denne koplingen. Ekteskap og samliv er og har i gjennom generasjoner, både etisk og institusjonelt, vært knyttet til den kristne kirke i Norge. Mitt eget ontologiske ståsted sammen med problemstillingen, gjør det nødvendig og viktig for meg å ikke undergrave denne historiske og samfunnsmessige forbindelsen samlivet har. Til slutt knytter jeg også begrunnelsen til at Diakonhjemmet hvor jeg er student, er en diakonal stiftelse innenfor Den norske kirke.

Jeg har valgt en kvalitativ forskning og en diskursiv tilnærming i studien. Dermed har jeg valgt en forskningsmetode innen det sosialkonstruksjonistiske paradigme. Paradoksalt nok, har jeg ingen ontologisk forankring i sosialkonstruksjonismen utover det å benytte den som en vitenskapelig analysemetode.

Da jeg har valg å bevege meg mot noen ytterpunkter, kan det hende at informantene, enten de representerer det offentlige tilbudet eller det kristne, ikke helt kan identifisere seg med de teoriene jeg bygger min studie opp mot. Som alle valg i studien for øvrig, er disse gjort av meg, og derfor helt og fullt mitt ansvar.

1.4 Oppgavens oppbygging.

Oppgaven er delt inn i 6 kapitler. Innledningskapittelet er en presentasjon av tema, bakgrunn for tema, problemstillingen og en introduksjon av studiens plassering i fagfeltet.

I kapittel 2 gir jeg en teoretisk forankring av diskurser og diskursanalyse. Deretter presenterer jeg de teoretiske og ontologiske retningene jeg benytter til å drøfte og belyse mine analyser. Jeg legger vekt på hvilket syn de har på sannhet, språk, identitet og samliv. I tillegg viser jeg samlivskursenes historiske og samfunnsmessige plassering. Teorien blir både benyttet men også noe utvidet i analysekapitlene.

Kapittel 3 er en redegjørelse for hvordan jeg har benyttet diskursanalyse i den praktiske gjennomføringen av analysearbeidet. I tillegg gir jeg noen etiske betraktninger og refleksjoner rundt troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet..

Kapittel 4 er mitt analysekapittel. Her utdyper jeg min analyse av de ulike diskursene jeg fant i datamaterialet. Fokuset er på å identifisere de diskurser som ser ut til å styre kursholderne i hvordan de tenker rundt samliv. Ved å analysere diskursive kamper som ser ut til å utspille seg, synliggjør jeg hvordan de ulike diskursene kjemper om å fylle begrepet samliv med sin ”sannhet”. Det er opp mot kursholderens arbeid med å tilby samlivskurs, deres tenkning er interessant i

denne studien.

Kapittel 5 omhandler hvilke konsekvenser disse ulike forståelsene av samliv, kan ha for samlivskursene. Her drøfter jeg hvordan et stort fokus på diskursen samliv som læring kan gi både muligheter og begrensninger for samlivskursene. Deretter drøfter jeg hvordan diskursene som ble identifisert i kapittel 4 virker inn på synet på samliv og samlivsbrudd. Noe som gir indikasjoner for samlivskursenes framtid.

I avslutningskapittelet vil jeg oppsummere det jeg anser som hovedfunn i min oppgave. Enkelte selvrefleksjoner, og mangler ved egen studie, er tatt med. Jeg peker også på områder knyttet til mine funn som jeg anser som relevante for videre forskning.

2. Teori

Tema for denne oppgaven er diskurser om samliv innenfor konteksten samlivskurs. Derfor vil jeg først gi et teoretisk grunnlag for diskurser og diskursanalyse. Kursholderne jeg har valgt å studere, er tilknyttet samlivskurs fra aktører med ulike syn på hvordan en skal forstå verden, to ulike ontologier. Videre i dette kapitlet vil jeg redegjøre for synet på sannhet, språk, identitet og samliv innen en kristen og en sosialkonstruksjonistisk ontologi, fordi disse blir sentrale inn mot min problemstilling. Deretter presenterer jeg ulike relevante sider av samlivskursene, som samlivskursenes historiske framvekst og hvilken plassering og rolle de har i samfunnet i dag. Jeg belyser også formidlingsmåter de ulike feltene er preget av. Til sist i kapitlet har jeg forsøkt å se på hvordan de to ulike ontologiene danner en faglig forankring for de ulike diskursene om samliv som jeg fant i min analyse.

2.1 Teoretisk grunnlag for diskurser og diskursanalyse

”En diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden på,” skriver Jørgensen og Phillips (1998:9). Både teorier og analysemetoder rundt diskursbegrepet ble innført og utviklet av Foucault rundt 1970-tallet, men er siden utviklet i mange retninger. Foucault var opptatt av forholdet mellom kunnskap, makt og diskurser og hvordan en gjennom analyse av språket kunne dekonstruere sannheter. (Eng 2006, Kvale og Brinkmann 2009). I metodekapitlet presenterer jeg nærmere elementene fra de ulike retningene jeg har valgt å bruke i min analyse. Her gir jeg bare et kort generelt grunnlag for diskurser og diskursanalyse.

I de ulike diskursteoriene regner en ikke begreper som noe som direkte refererer til noe sant eller usant om fenomener og gjenstander. Begreper blir derimot formet ut i fra institusjonaliserte praksiser og kontekster. Diskurser er dermed ikke bare tekst og tale. De er også formet blant annet av den mening en finner i ulike sosiale strukturer eller institusjoner. Den materielle virkeligheten disse institusjonene har, virker også inn på diskursene. Språket ses dermed som et sosialt system hvor virkeligheten blir fastsatt ut i fra den logikken og den forståelsen som er akseptert i den gitte konteksten. På den måten tillegges språket en relasjonell logikk (Neumann 2001). Kunnskap blir i dette lyset noe som til en hver tid skapes gjennom språket, ut i fra den sosiale og historiske sammenheng en befinner seg i. Noe som igjen påvirker hvordan vi handler. Mulighetene vi har for å forstå det vi sier eller gjør, blir da skapt eller begrenset ut i fra diskursene. Derfor blir all mening og forståelse skapt gjennom diskurser. Fokus i en diskursanalyse blir da på hvordan sannhet og kunnskap blir konstruert

gjennom diskurser, og hvordan forskjellige diskurser kjemper om å få definere begrepet. Likevel er det forskjellige oppfatning i de ulike analyseretningene, rundt diskursenes rolle i hvordan vi konstruerer verden. Imidlertid er det felles enighet om, at hvordan en diskurs blir praktisert, er en sosial praksis som former den sosiale verden (Jørgensen og Phillips 1999, Neumann 2001, Kvale og Brinkmann 2009). Det er sider av dette jeg har analysert i denne oppgaven.

2.2 En kristen og en sosialkonstruksjonistisk ontologi

2.2.1 Ontologiske syn på identitet, språk og sannhet

Når jeg i denne oppgaven analyserer diskurser fra kursholdere med ulik ontologisk tilknytning, fant jeg at forankringen de har, operere med tildels store forskjeller i synet på språk, identitet og sannhet. Disse er vesentlige i forhold til diskursene om samliv. Innfallsvinkelen til å analysere samliv går i denne oppgaven gjennom samlivskurs. I et diskursivt perspektiv har både samliv og samlivskurs en institusjonell forankring. For å forsøke å forstå diskursene jeg finner i datamateriale, er det derfor viktig å se på hvilke teorier som er sentrale for aktørene eller mer presist, kursholderne representerer. De offentlige kursholderne har sin tilknytning til familierapifeltet. Familierapifeltet anses i dag å være preget av sosialkonstruksjonismen (Skauli 2008). Det er sosialkonstruksjonismens syn på sannhet, språk og identitet slik jeg finner det i teorier tilknyttet familierapien, som derfor er aktuelle i denne oppgaven.

Når det gjelder de kristne kursholderne har de tilknytning til kristne menigheter. Selv om det er ulike diskusjoner om hvilke prinsipper som bør følges når en tolker Bibelen, er Bibelen en felles norm for det kristne kirkesamfunn lærer. I forhold til etiske tema vil derfor Bibelens etikk i stor grad være normativ i kristne sammenhenger (Den norske kirkes lærenemnd 2006, Heiene og Thorbjørnsen 2011). Ut i fra den institusjonelle tilknytning halvparten av informantene har, har jeg derfor valgt å sidestille tekster fra Bibelen med annen teori jeg bruker, i mine analyser og drøftinger. Samtidig ser jeg at det allerede her oppstår en utfordring som kan minne om et paradoks. Utfordringen ligger i å se kirkens lære som en diskurs på lik linje med sosialkonstruksjonismens tanker om normative standpunkt, nettopp fordi de bygger på helt forskjellige forståelser om "eksistensens fundamentale natur" (Kvale og Brinkmann 2009:325). Ut i fra dette kunne det være nærliggende å finne temaer og tilnæringsformer til tema, slik at en unngår denne problematikken. Når jeg allikevel har valgt å gjøre denne

analysen, i dette motsetningsfulle feltet, er det fordi jeg mener at dette er viktig. Ikke minst er dette viktig i forhold til samliv, som på ulike måter angår alle mennesker. Faren ved å ikke ta denne utfordringen, ligger i at de normative standpunktene sosialkonstruksjonismen da opererer med, kan komme til å unngå den betydning kirkens lære har hatt, og fortsatt har, som norm for samlivet. Derfor mener jeg det er viktig i en studie knyttet til familierapifeltet å inkludere i stedet for og overse kirkens lære om samliv.

Sannhet

Foucault utviklet, som nevnt, både teorier og analysemetoder rundt diskursbegrepet. Han var også sentral innen utviklingen av sosialkonstruksjonismen. Begge retningene hører sammen med den filosofiske postmodernismen, som en etterfølger av modernismen. Mens diskursanalyse er en fellesbetegnelse for analyseretninger innen denne metoden, er sosialkonstruksjonismen en retning av postmodernismen innen samfunnsvitenskapen. Filosofien skal i følge postmodernismen ikke ha basis i noe som kan tenkes å romme absolutte sannheter. Foucault mener at en ikke kan finne noe som er mer sant enn noe annet, fordi sannheter skapes ut i fra ulike diskurser. Dermed blir sannheten regnet som en diskursiv konstruksjon. Kunnskap ses derfor ikke som gitt eller målbart, men som noe som er basert på et sosialt aspekt. Det som blir viktig er ikke hva som er sant eller usant, men ”hvilken status ulike kunnskap og ulike måter og produsere kunnskap på har i ulike sosiale samhandlinger” (Oddli & Kjøs 1998: 19-20, Jørgensen og Phillips 1999, Anderson 2003). I den sosiale interaksjon kjempes det om hva som er rett og galt for å skape felles sannheter. Dermed gis det ulike handlingsrom og får forskjellige konsekvenser, ut i fra hvilke sosiale konstruksjoner som pågår (Burr i følge Jørgensen og Phillips 1999). Sosialkonstruksjonismen tar avstand fra at noe er mer sant enn noe annet. Bibelen sier derimot at Guds Ord er sannhet og at Jesus er veien, sannheten og livet (Johs 14.6, Johs 17.17). Slik er Bibelen å regne som en autoritet, en sannhetskilde, som alt av kirkens tro, forkynnelse og praksis skal prøves i forhold til (Den norske kirkes lærenemnd 2006).

Språk

Anderson og Goolishian var viktige bidragsytere til framveksten av sosialkonstruksjonismen i familierapifeltet, da de på midten av 1980-tallet satt fokus på språk og konversasjon (Andersen 1992). Goolishian var opptatt av at det er en sammenheng mellom det en observerer og hvilken verden en skaper gjennom språket. Gjennom samtaler utvikles en ny mening og en ny virkelighet (Jensen 1994). Dette bygger på en tanke innen den postmoderne

filosofi, om at vår forståelse av virkeligheten blir skapt i språket og kunnskap blir til i relasjonene. Dermed hevdes det at det er mange måter å vite på og mange måter å forstå verden på. Samtidig påpeker Aadland (1998:117) at postmodernismen kan betegnes som en radikal relativisme hvor alt er tillatt, men at den samtidig blir ansett å være et oppgjør med alt fra modernismen til religiøse system. At den på den ene siden hevdes at alt er tillatt, mens det på den andre siden "ikke tillater" blant annet modernisme og religiøse system, kan si noe om hvor komplekst tema er. Herland (2010) retter en kritikk mot slike motstridende tendenser innen samfunn og vitenskap som bevist utestenger kristen tro og etikk. Noe som ytterligere understreker motsetningene mellom ontologiene jeg inkluderer i denne oppgaven. Begge retningene kan for så vidt sies å vektlegge språkets skapende dimensjon. Likevel favner de en vesentlig forskjell. Bibelen vektlegger at det er Guds ord som er den skapende kraft. "Han talte og det skjedde" (1 Mos.1, Salme 33,9). Djevelen står for den ødeleggende kraft og mennesket for den naturlige verden som dermed blir påvirket både av den skapende, men også den ødeleggende kraft (Edwardsen 2007). Sosialkonstruksjonismen anser derimot at det er menneske gjennom språket som blir det skapende vesen. I sosialkonstruksjonismen er menneskets egenproduserte kunnskap i sentrum for å tolke det værende (Anderson og Goolishian 1992). I den kristne lære er det Bibelen som er i sentrum.

Identitet

Virkelighetsoppfatningen en finner i Bibelen anses å være tredimensjonal. Som nevnt regner en med Gud som en god makt, djevelen som en ond makt og mennesket som en naturlig verden (Edwardsen 2007:1768). Videre følger i den kristne tro en forståelse av at mennesket ikke kun består av kropp og sjel, slik dualismen hevder, men at mennesket består av kropp, sjel og ånd (1 Tess 5,23, Heiene og Thorbjørnsen 2011). Menneskets egenskaper anses som viktige, men ikke verdigivende. Menneskeverdet er derfor ikke knyttet til et menneskes ulike og varierende egenskaper, men er grunnfestet i den hensikt og mening Gud som skaper, hadde med mennesket, en teosentrisk begrunnelse (ibid:116). Den teosentriske begrunnelsen rommer både skapelses- og frelsesdimensjonen. Gud skapte menneske som mann og kvinne i sitt bilde. Han gav det en særstilling i skaperverket, og skapte det til et nært og personlig felleskap med seg. Denne skapelsesmessige begrunnelsen ligger til grunn for å verne om menneskelivet. Gud sendte Jesus til jorden for å frelse alle mennesker, som alle var rammet av syndefallet, og derfor trenger hans frelse. I følge Bibelen kommer alle mennesker under denne kjærligheten fra Gud, og gjør alle mennesker like verdifulle. Dette er frelsedimensjonen og den forløsningsmessige begrunnelsen for menneskets verdi og identitet (1 Mos 1,27-28, Johs

3,16, Heiene og Thorbjørnsen 2011:116-117). Gjennom dette får både menneskets virkelighet og identitet en fast referanseramme gjennom det som er skapt av Gud.

Som en motsetning til dette legger en i sosialkonstruksjonistisk tenkning vekt på at identitet ikke er noe varig og stabilt, men at den stadig endres ut i fra den fortelling vi gir oss selv og andre om hvem vi er, har vært og kommer til å bli. Derfor henger menneskets identitet i sammen med en reflekterende prosess (Anderson 2003). Mens sosialkonstruksjonismen hevder en identitet i endring, hevder den kristne lære at selv om mennesket forandrer seg og påvirkes av omgivelsene, har det sin faste verdi og identitet i Kristus (Heiene og Thorbjørnsen 2011). Dermed ligger det et stort skille mellom Bibelens lære om kjønn og samliv etter Guds plan og sosialkonstruksjonismens syn på kjønn og samliv som sosialt skapt.

2.2.2 Samliv i to ulike ontologiske perspektiv

Bibelens lære om kjønn og samliv henger sammen med det den lærer om identitet, språk og sannhet. Gud skapte mennesket til mann og kvinne, og gav dem et felles oppdrag. De skulle være fruktbare og fylle jorden (1 Mos 1,28). Det er en stor teologisk konsensus blant de fleste kirkesamfunn i Norge i dag, om at ekteskapet er basert nettopp på polariteten og komplementariteten mellom mann og kvinne (Heiene og Thorbjørnsen 2011:146). Derfor kan den antas å være representativ for de kristne aktørene jeg har hentet mine informanter fra. Benestad (2004:19) framholder at samliv mellom mann og kvinne i et bibelsk perspektiv starter med å love hverandre en livslang troskap, og det seksuelle hører til i og ”er en kilde til dypt felleskap” i ekteskapet. Kjærligheten skal være preget av å sette den andre like høyt som seg selv (Matt 22,39, Wisløff 1977). Johnstad er også opptatt av denne forbindelsen mellom ivareta hverandre og den seksuelle gleden (Johnstad 2005).

Solberg (2008:302-303) bruker Salomos Høysang som kilde, når han sammenligner forholdet mellom mann og kvinne med forholdet mellom Kristus og menigheten. Ved at Kristus levde og døde for menigheten er Kristus en ektemann som elsker med en kjærlighet som setter den andre foran egne behov, ønsker og rettigheter. En kjærlighet som ikke sparer seg på noe område for at den andre skal bli båret og elsket. I dette lyset mener han at tanken om individualisme i samlivet er i uoverensstemmelse med Kristus. Heiene og Thorbjørnsen (2011) påpeker det samme perspektivet som Solberg, også de med utgangspunkt blant annet i Salomos Høysang. De understreker hvordan Bibelen plasserer seksualitetens i en personlig og helhetlig sammenheng, hvor mann og kvinne er to like verdige parter

I dag foregår halvparten av ekteskapsinngåelser her i landet i kirken (Kirken, den norske

2011). I tillegg kommer alle som blir viet i andre kristne kirkesamfunn enn statskirken. Noen velger å gifte seg i kirken fordi de tror på det kristne budskapet og vil leve etter det, andre velger kirken mer av tradisjon eller opplevelsen av høytidelighet. Selv om det er mange grunner til at par velger kirkebryllup, kan det si noe om at kirke og tro står sterkt knyttet til samliv, i landet vårt. Hvor mange som er kristne og har Bibelen som rettesnor for hvordan de lever, er det umulig å si noe om. Stor aktivitet med gudstjenester, møter og ulikt foreningsarbeid i kirker og kristne forsamlingslokaler rundt i landet, kan antyde at mange prosent av Norges befolkning ønsker en forpliktende tilknytning til kristen tro og praksis. Kirkene har ekteskap og familier med i sine forbønner. Med dette viser kirken sin forpliktelse i å ivareta ekteskapet og at ekteskapet ikke bare er en privatsak. Innenfor en kristen tilnærming vektlegges med begrunnelse i Bibelen, at ekteskapet har en slik videre funksjon enn bare at to blir ett par. Wisløff (1977) hevder at ekteskapet er en sak som vedrører samfunnet juridisk, men også for å ivareta livet i samfunnet.

Fra tiden da familievernet oppsto som et tilbud og fram til i dag, har både samfunnskulturen og familieterapifeltet endret seg. Noack (2010) undrer seg over hvordan samfunnsendringer når det gjelder samliv, har kunne foregå som det hun kaller ”en stille revolusjon”. I tråd med synet om endring innen sosialkonstruksjonismen, har disse endringene ført til at feltet ikke bare betrakter ektepar som samlivsform, men også inkluderer samboerskap og likekjønnspar. Forut for den sosialkonstruksjonistiske tenkningen om samliv, var feltet preget av en modernistisk forståelse av samlivet. Eksempelvis kan nevnes Minuchin som betydde mye for familiefeltet fra 1960-1970 tallet. Han anså paret som et subsystem av familien. Dette subsystemet som paret var, oppsto når to voksne av ulikt kjønn gikk inn i et forpliktende forhold for å stifte familie. Både mannen og kvinnen måtte gi slipp på noe av sitt eget, for at paret skulle kunne ha fellesskap, utfylle og støtte hverandre. Paret hadde en viktig funksjon både for å gi den enkelte, paret og familien en beskyttelse mot, og et sosialt felleskap med, omverden (Minuchin 1999). Dette synet på samliv faller sammen med det kristne synet på samliv på flere områder. Både tanken om det monogame, heterofile og livslange samlivet, er felles trekk. At samlivet både har en privat og en offentlig karakter, er også sammenfallende. Slik sett kan en si at kirken og familieterapifeltet på den tiden, hadde et felles syn på og en felles målsetting med å ivareta samlivet ut i fra disse kriteriene. Gjennom framvekst og utvikling av nye teorier og kunnskap fikk den postmoderne filosofien og sosialkonstruksjonismen en stadig sterkere posisjon innen familieterapifeltet. Slik foregikk etter hvert et skifte i grunnleggende syn på hva et samliv er og skal være. Et skifte som på

mange måter bryter med kirkens lære om samliv, men også med det tidligere synet på samliv innen familieterapifeltet. Eksempelvis kan nevnes Anderson og Goolishian. De var ikke så sikre på at par og familier var sosiale system, men var opptatt av å se alle system som ”skiftende eller flytende medlemskap” Dette systemet var avhengig av hvem som til enhver tid tilhørte den språklige handlingen på et bestemt tidspunkt (Anderson 2003:123). Giddens (1992) plasserer sin tenkning om samliv som en refleksjon over krysspunktet mellom seksualitetens biologiske konstante side ved å tenke på formering, og frihet uten grenser knyttet til den seksuelle revolusjons. Giddens bruker betegnelsen *det rene forhold*, og beskriver det som et forhold som bygger på seksuell og følelsemessig likestilling. Både den romantiske tanken om et spesielt kjærlighetsbånd, plastisk seksualitet og en seksualitet fri fra forplantningsaspektet, er forløpere for *det rene forholdet*. Den plastiske seksualitet innebærer et syn som binder seksualitet sammen med et intimt personlig karaktertrekk. *Det rene forhold* er bærer av *en konfluert kjærlighet*. Med konfluert kjærlighet mener Giddens, en aktiv, betinget kjærlighet som legger vekt på *det spesielle forhold* på bekostning av tanken om den *spesielle person* (ibid: 67). Kjærligheten utvikler seg bare i samme omfang som partene er villig til en intim sårbarhet, og den har bare livets rett ut i fra en gjensidig seksuell nytelse og tilfredsstillelse. Dermed vil den bare vare så lenge de involverte partene finner seg tilfredsstillt. Et annet trekk ved den konfluerte kjærlighet er at den verken påberoper seg å være heterofil eller monogam. Den kan vel så mye være androgyn og forholdet vil bestå av det antall de involverte er komfortable med. Han omtaler de seksuelle endringene som nå pågår som *dyptgående og virkelig revolusjonerende* (ibid:11, 67-69).

Øfsti hevdet sammen med Sheehan, begge tilknyttet Diakonhjemmets Høgskole, under nyhetene i NRK, lørdag 18. desember 2010, at det bør åpnes for debatt om ekteskapsbegrepet skal utvides til å gjelde flere enn to (NRK Nyheter 18.12.2010). Øfsti publiserer også tanker om dette blant annet i Fokus, tidsskrift for familiebehandling (04/2008) og sin bok Parterapi (2010). Hun belyser kjærlighetsdiskurser og parterapeuters utfordringer. Tanken hun formidler er at dette skal være en vei for å redusere og unngå smerte knyttet til samliv. Thuen er en av dem som ser ut til å være uenig i en promotering av utvidede samlivsformer for å hjelpe folk som strever. Han hevder at de fleste fortsatt ønsker å leve i et tradisjonelt parforhold. Videre påpeker han at parene mer enn noen gang, trenger å møte støtte til den viljen og troen de har og ønsker å ha til det forholdet de lever i (Fokus 01/2009, NRK Nyheter 18.12.2010).

Kursholderne jeg har intervjuet i denne studien, tilbyr alle samlivskurs. Likevel representerer de aktører med helt ulike grunnholdninger til samlivet og det eksistensielle. Som nevnt i

innledningen har de et felles mål i å nå ut til et bredt publikum. Hvilke tanker har de rundt hva de vil nå ut med? Hva er så samlivskurs som tilbys til mange, men tilbys av aktører med så ulike fundament?

2.3 Samlivskurs, historisk og samfunnsmessig plassering

Samlivskurs har en vid definisjon. Mortensen og Thuen (2007:4) definerer samlivskurs som ”et samlivsstyrkende tiltak der en ved å formidle informasjon og ferdighetstrening gir par kunnskap og verktøy til å opprettholde og forbedre parforholdet.” Historisk sett er samlivskurs av relativt nyere dato. Strukturerte samlivskurs har sitt utspring fra kristne organisasjoner i USA på 1960-tallet. Mens samlivskursene i USA hadde og fortsatt har en stor betydning innen ekteskaps forbereding, har kursene i Norge mer preg av å være et tilbud til etablerte par (ibid). I denne studien har jeg valgt å kun forholde meg til kurs som arrangeres i Norge, både på grunn av studiens omfang og at jeg ønsket å studere norske forhold knyttet til problemstillingen. Mortensen og Thuen (2007) har foretatt en bred litteraturgjennomgang av internasjonal forskning på samlivskurs og en oppsummering av ulike samlivskurs i Norge. Det eldste kurset de omtaler, er fra en kristen arrangør som startet sin kursvirksomhet i 1976. Siden har flere kristne organisasjoner og kirkesamfunn, samt offentlige, ideelle og private aktører arrangert ulike samlivskurs (ibid). På en måte har samlivskursenes framvekst en parallell til familiekontorenes etablering og utvikling i Norge. Kirken etablerte familiekontor på 1950-tallet for å møte de økende skilsmissetallene, mens det offentlige omtrent samtidig, opprettet familiekontor for å behandle og forstå problemer av sosialmedisinsk art (Hårtveit & Jensen 2004).

Politikerne har på ulike måter gitt økonomisk støtte til offentlige og private aktører som tilbyr samlivskurs, siden 1990-tallet. Et av tiltakene er et eget statlig tiltak som har blitt finansiert med midler direkte fra stat til kommune. Danielsen og Ludvigsen (2009) er kritiske til hvordan en i Norge organiserer eget statlig forebyggende samlivstiltak. I sin kulturanalytiske studie, studerer de fenomenet samlivskurs som en arena for normer og ideal om samliv, kjønn og seksualitet i heteroseksuelle parforhold. De påpeker et sprikende familiepolitisk klima rundt samlivs- og familiedebatten. De mener den politiske uenigheten ses i forhold til hvor grensen mellom det offentlige og det private ansvar for samlivet skal gå. Dessuten mener de at det er en dissens mellom hvilke familie- og samlivsformer det offentlige bør støtte. De konkluderer med at enigheten som finnes kan forstås ut i fra politikernes tanke om å

forebygge samfunnsproblemer og ønske om at folk tar ansvar for eget liv og sin egen barnefamilie. Mühleisen og Danielsen (2009b) stiller seg kritiske til teknikker bl.a. rettet mot kommunikasjon og åpenhet som benyttes i dette kurset. Teknikker som for øvrig, i hovedsak er sammenfallende med hva andre samlivskurs benytter (Mortensen og Thuen 2007). Kritikken rettes mot hvilke konsekvenser disse ”styrings- og selvstyringsteknologiene ” kan få for paret (Mühleisen og Danielsen 2009b:01). De påpeker hvordan kurset formidler troen på individets innsats for egen lykke gjennom å finne en felles paridentitet, og troen på språk og kommunikasjon som nødvendig, blant annet for å forebygge og løse problemer og som grunnlag for det nære emosjonelle fellesskap og intimiteten. Av konsekvenser påpeker de, at muligheten for det faktum at noen problemer ikke kan snakkes bort, forsvinner. Andre konsekvenser er isolasjon og skam hos individet og en konservering av gamle kjønnsroller. De påpeker også utfordringen i å skulle reflektere seg fram til egne standpunkt kontra å følge ytre normer (ibid). Dette er aktuelt i min analyse rundt mine funn nettopp av vektleggingen av kommunikasjonens betydning i samlivet.

2.3.1 Terapi kontra kristen formidling

Bibelen gir henvisninger for hvordan den bibelske læren, inklusiv læren om ekteskapet, skal bringes videre. Den presenterer Jesu prinsipper var å dele evangeliet gjennom ord og handling (Matt 28,18). Både når det gjelder livssynet, troen og etikken legges det vekt på at den skal formidles både ved eksempler til etterfølgelse, praktiske omsorgshandlinger og undervisning både i hjemmet, kirken og samfunnet for øvrig (Wisløff 1977). Ottosen (2005:65) påpeker at det ikke nødvendigvis er enkelt å kommunisere kristen samlivsetikk. ”Det kan være krevende å fastholde det Bibelen sier om rett og galt i møte med levende, hyggelige, vennlige mennesker med et annet syn”, sier han.

I familieterapien blir synet på samliv i hovedsak formidlet gjennom de terapeutiske retningene som er rådende. Familieterapeutene skulle i utgangspunktet lete etter dysfunksjonelle mønstre eller feil hos paret, som de skulle reparere (Schjødt & Egeland 1998, Anderson, 2003). Fra 1960-tallet ble terapeutene mer aktive gjennom å ta stilling til problemet, å intervensere og gi råd som en viktig del av arbeidet (Hårtveit og Jensen, 2004). Minuchin med sin strukturelle terapi, la vekt på at terapeuten skulle være aktiv ved både å gi forslag for å løse problemene, og gi instruksjoner til klientene. Haley og den strategisk familieterapi, var opptatt av å gi tidlige intervensjoner til paret eller familien. De skulle gjerne få oppgaver de skulle utføre før neste

time. Så terapeutens oppgave var å vite hvordan han skulle identifisere, avgrense og løse problemet (Jensen 1994).

Feltet har videre beveget seg fra det systemiske perspektivet hvor postmodernismen og sosialkonstruksjonismen har fått en rådende betydning. Den rådgivende funksjonen har gjennom dette veket plass for den reflekterende prosessen. Tilbudet preges i dag av ”*relasjoner mellom mennesker, livets dilemmaer og samarbeid om praktiske løsninger*” (Skauli 2008:6). Noe som harmonerer med postmodernismens forståelse av kunnskap som noe relasjonelt betinget og dens kritikk av objektiv kunnskap (Jørgensen og Phillips 1999). Menneskelige system ble nå regnet for å være menings- og språkutviklende. Terapeuten var ikke lenger en ekspert, men en samtalepartner der alle problemer hører til i en narrativ kontekst (Jensen 1994, Anderson 2003). Som følge av dette preges nå terapeutrollen av reflekterende prosesser; ideen om å ikke vite og om bevitnelse (Hoffman 2008). Oddli og Kjøs (1998) retter et kritisk blikk på postmodernistiske metoder innenfor familieterapi. De mener det er et paradoks å hevde at all kunnskap er like sann, da det å tilegne seg mer kunnskap hviler på at noe er mer gyldig for å utvide sin kunnskap. De retter også sin kritikk i mot hvordan den postmoderne analysemetoden for å finne hva som er sant, blir brukt innen sosialkonstruksjonismen som et bevis for at språket dermed skaper virkeligheten. Syrstad (2008:11) undrer seg over om nettopp disse tankene om sannhet innen sosialkonstruksjonismen skaper mer uselvstendige og rådsøkende mennesker. I min studie retter jeg søkelys mot hvordan samliv blir påvirket av språket, formidlingen og rollen som kursholder. Noe som gjør disse motsetningene og diskusjonene aktuelle i analyse og drøftinger.

Johannessen, Kokkersvold og Vedeler (2010) hevder at tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis innen pedagogikk kan knyttes til rådgivning. Samtidig er Jensen (2008) opptatt av hvordan relasjonen mellom terapeut og klient ser ut til å være mer utslagsgivende for terapien enn den spesifikke metoden terapeuten benytter. Lille har skrevet om forståelsen av hvordan det homofile samlivet blir knyttet opp mot heteronormen i parterapi (Lille 2009). Selv om jeg ikke har fordypet meg i denne problematikken, har hennes oppgave gitt meg nyanserte innblikk i forhold til sosialkonstruksjonistiske tanker om samliv. Sammen med Syrstad (2008) har hennes masteroppgave også vært nyttige i forhold til min diskursanalyse. De perspektivene jeg nå har belyst har alle gitt viktige bidrag i analyse og drøftinger rundt diskurser om samliv i konteksten samlivskurs.

2.4 Romantikk, dyd og arbeid

Hvilke diskurser om samliv kan en så finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs? Diskurser om samliv er sentralt i min oppgave. For at en skal kunne gjøre seg forstått, er en alltid nødt til å benytte begrep som allerede eksisterer (Jørgensen og Phillips 1999). Hos Øfsti fant jeg diskurser som i ulik grad harmonerte med og ga meg assosiasjoner til mine funn. Hennes diskurser om kjærlighet er kjærlighet som *romantikk, dyd og arbeid* (Øfsti 2008, 2010). Jeg valgte derfor å benytte hennes kjærlighetsdiskurser som utgangspunkt for diskurser om samlivet. Disse har dermed blitt viktige referanse- og diskusjonsgrunnlag i min analyse. Ontologiene som aktørene representerer, bidrar på ulike måter til de ulike diskursene om samliv, som jeg fant i min analyse. For å forsøke å forstå hvilke diskurser om samliv som ligger til grunn for samlivskurs, har jeg videre sett på hvordan disse kan ses som en faglig forankring for de ulike diskursene om samliv.

2.4.1 En romantisk diskurs

I følge Giddens (1992) kom fortellingen om den romantiske kjærligheten som en individfokuset historie på slutten av 1700-tallet. Dette var en motsetning til tidligere, hvor historiene om individene refererte til større sosiale prosesser. Den romantiske kjærlighet dukket opp som frihet fra rutine og plikt. Den var knyttet til det spesielle kjærlighetsmomentet mellom de to, og ble gjerne forbundet med den spontane tiltrekning av et annet menneske med egenskaper som kunne gjøre ens eget liv komplett (ibid: 46-47). Tett knyttet til den romantiske forestillingen følger vekten av den intime samtalen, og hvordan følelsene får plass i par-relasjonen. Utviklingen går via etterkrigstidens tanker om den ideelle familien med mor, far og barn i et vellykket materialistisk hjem (Øfsti 2010, Thagaard 2005). Den ender opp i den sosialkonstruksjonistiske forståelse av samliv med tendenser mot en aktiv, betinget, det han som nevnt kaller en konfluert kjærlighet og rene forhold (Giddens 1992). I følge Øfsti er den romantiske diskurs en rådende diskurs i dagens kjærlighetsbilde (Øfsti 2010).

Øfsti påpeker en forbindelse mellom en oppblomstring av romantikk og at romanen som litterær gener, oppsto på 1800-tallet, som en forløper til det vi i dag kan definere som en romantisk diskurs. Hun løfter fram ekteskap, monogami og å elske som en trio som er ”underlagt premissenes innbyrdes avhengighet” (Øfsti, 2010:52-53). Øfsti angir at denne trioen ble til innen den romantiske diskurs. Både Wisløff (1997), Benestad (2004) og Solberg (2008), som et lite utvalg talsmenn for de kristne verdiene, understreker at nettopp ekteskap,

monogami og elske hører sammen i Bibelen. Øfsti følger videre opp Giddens beskrivelser om det romantiske kjærlighetsbilde. Diskursen betegner kjærlighet basert på tanker om at utvikling, stimulering og erotikk henger sammen med de optimalt gode relasjonene. Den romantiske forståelsen rommer forestillinger om at ekte kjærlighet er knyttet både til viljeløshet og total hengivelse (Øfsti). Dette står i en sterk kontrast til en bibelsk tilnærming til samliv, hvor ordet å elske knytter følelsene sammen med handling og trofasthet. Denne forskjellen blir et viktig moment i å skille mellom ulike diskurser i min analyse, da den kristne forståelsen blir knyttet opp mot samliv som dyd.

2.4.2 Dyd

Når jeg nå beskriver den kristne forståelsen av å elske opp mot dyd, henger det blant annet sammen med at det er innen etikk *dyd* i dag har sin store referanseramme. Hva er så en dyd, og hvor kommer betegnelsen fra? Øfsti (2010:79-80) knytter dyd til den katolske kirke gjennom tro, håp, kjærlighet, visdom, rettferdighet, mot og selvbeherskelse. Denne diskursen beskriver hun som en kjærlighet hvor ånd og sjel ble viktigere enn kropp, begjær og lyst. Dermed rommer den, i følge Øfsti (ibid), mer av ”en moralsk dyds holdning og handling” enn av følelser. Det er det etiske perspektivet om hvordan dyd kan praktiseres i samlivet, som er relevant for oppgaven.

I følge Aadland (1998:57) setter både Jesus og Paulus dyden kjærlighet som den høyeste dyd. Gjennom hele Bibelen finner vi bud og kvaliteter som skal prege en kjærlig relasjon mellom mennesker. Å vitne falskt, misunne, drepe, stjele, sinne, skråll og spott er drevet av laster som egoisme, lyst, og begjær (2 Mos 14; Ef 4.31). En skal selv ta avstand fra, hjelpe andre til å holde seg unna, samt beskytte seg og omverdenen for dette som kalles onde gjerninger (Rom 12,1-8). Som en motsats skal en i stedet hedre hverandre, være varmhjertet, dele med hverandre, tale vel om og rose hverandre. I tillegg oppmuntres det til å være glade og tålmodige, og la kjærligheten være uten hykleri (Rom 12,9-12). Disse beskriver og utdyper tanken om nestekjærlighet og knytte seg til de nevnte dydene. Fordi nestekjærligheten skal gjelde like mye mellom ektefeller som i andre relasjoner, knyttes samliv sammen med dyd. Heiene (1994) bekrefter nettopp denne koplingen gjennom at Bibelen løfter fram ekteskapet som et personlig livsfelleskap mellom ektefellene. Han nevner at flere sider av samlivet er sårbare. Det gjelder blant annet seksuallivet og ulike omsorgssituasjoner. Derfor skal ekteskapet være et sted som verner mot kroppsforakt og setter seksualiteten i et

helehetperspektiv samtidig som det skaper andre muligheter enn individets eget konsumeringsbehov. I følge Heiene må samlivsetikk bestrebe, å skape gode vilkår for at alle i familien og alle sider av samlivet blir ivaretatt. Samlivsetikk må bygge på holdninger som ansvar, tillit, omsorg og kjærlighet. Thorbjørnsen og Heiene (2011:96) knytter samlivsetikken til dydsetikken, og påpeker at dette gir utslag både i holdninger og handlinger i den nære relasjonen. De hevder dydsetikken nettopp er bærer av nestekjærlighet, barmhjertighet, medfølelse og omsorg. Denne forståelsen blir knyttet til analysen av samliv som dyd

2.4.3 Arbeid

Hva som nærer diskursen samliv som arbeid, kan stå i sammenheng med hvilke intensjoner diskursen hviler på. Når Giddens gir et historisk tilbakeblikk på ekteskapet i Europa forteller han at de fleste ekteskap ikke ble inngått av at partene var tiltrukket av hverandre, men på grunn av økonomiske forhold. Ekteskapet kunne da være et middel for de fattige til å få og ha arbeid (Giddens 1992:45). Øfsti (2010) trekker også inn dette perspektivet i forbindelse med kjærlighet som arbeid. Slik jeg forstår henne, bruker hun dette for hovedsakelig å påpeke forhold i en historisk sammenheng. Etter min mening finner vi likevel, også i dag, eksempler på dette i vår kultur. Eksempelvis kan jeg nevne ekteskap mellom kvinner fra fattige deler av verden og vestlige menn. Disse kvinnene vil ofte gjennom ekteskap oppnå både en annen økonomisk velferd og andre muligheter for utdannelse, arbeid og karriere enn de hadde i sitt opprinnelige hjemland.

Diskursen samliv som arbeid kan også knyttes opp mot opprettholdelse av forholdet.

Tanken er at det er vilje og hardt arbeid som skal til for å få forholdet til å fungere (ibid).

I tilknytning til Prep-konseptet har Hareide (2000) oversatt og forordnet boken "Fighting for Your Marriage". Som en innledning på bokens omslag sier han blant annet:

Samlivsboken har et optimistisk budskap til dem som ønsker å begynne et parforhold sammen, eller de som har levd sammen en stund, og som ønsker å jobbe med forholdet. Det går an å gjøre noe med det! Det vi vet i dag er at det krever arbeid å få til et godt parforhold. Det kommer ikke av seg selv (Hareide 2000).

Vil smerte knyttet til samliv forsvinne gjennom romantiske følelser og det rene forhold, eller er det hardt arbeid, verdier og dyd som kan tilføre samlivet det som trengs for å forebygge det vonde? Dette blir et underliggende spørsmål i mine kapitler med analyse og drøftinger, men først vil jeg vise hvordan jeg har benyttet diskursanalyse som metode i gjennomføringen av denne studien

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg presentere den metodiske tilnærmingen til min studie. Først begrunner jeg hvorfor jeg har valgt å bruke kvalitativ metode, og deretter hvorfor jeg har foretrukket å bruke nettopp diskursanalyse som analysemetode. Jeg vil så gi en kort teoretisk forankring av min diskursanalyse. Deretter vil jeg gjennomgå hvordan jeg gjennomførte diskursanalysen i praksis. Jeg avslutter metodekapitlet med refleksjoner knyttet til etiske forhold, og studiens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

3.1 Valg av forskningsdesign

3.1.1 Kvalitativ metode

Med utgangspunkt i problemstillingenes karakter, og det jeg søker å undersøke, finner jeg det mest hensiktsmessig å benytte en kvalitativ forskningsmetode. Jeg søker å få frem ulike diskurser om samliv som kursholdere er påvirket av, når de arrangerer samlivskurs.

Når informantene snakker om samliv i intervjuene, er samliv knyttet til samlivskurs. Derfor finner jeg informantenes ulike forståelser av samliv, både gjennom språket og konteksten.

Dette gjør jeg ved å fortolke de beskrivelsene informantene gir i intervjuene. Fortolkningen er noe av muligheten og styrken ved kvalitativ forskning. På den måten søker jeg å få frem noe av mangfoldet. Mangfoldet er viktig både i studier av mennesker og av relasjoner, men også i den terapeutiske praksisen og i det forebyggende arbeidet.

Diskursanalyse er aktuell for å forske på hvordan den sosiale verden blir konstruert gjennom språk og diskursive praksiser. Her ligger fokus på det som er sagt, for å finne ut hvilke mønster som framkommer, og hvilke sosiale konsekvenser ulike diskurser får, for framstillingen av virkeligheten (Jørgensen og Phillips 1999, Langdridge 2006, Kvale og Brinkmann 2009). Mitt valg av diskursanalyse som metode, bunner nettopp i min interesse for hvordan denne metoden er egnet til å utforske hvordan den sosiale verden blir konstruert.

3.1.2 Teoretisk forankring av min diskursanalyse

Diskurser er et begrep som for tiden er mye brukt, i mange ulike sammenhenger og med mange ulike definisjoner. Jørgensen og Phillips (1999:9) har en enkel definisjon på diskursbegrepet som jeg velger å slutte meg til. Som nevnt i teorikapitlet sier de at "En diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnitt af verden) på." I dag

henspeiler ikke diskursanalyse på en spesiell tilnærming, men det finnes mange retninger, med ulike styrker og svakheter (ibid). Jeg har valgt å følge Jørgensen og Phillips anbefaling om å kombinere noen av dem, for å bygge en ramme som er håndterlig for min egen analyse. Derfor har jeg valgt noen metodiske element, som jeg anser som relevante, i denne studien. Disse elementene er hentet fra noen av analyseretningene innen diskursanalyse, Foucault, diskursiv psykologi, kritisk diskursanalyse og diskursteori. Videre gjør jeg kort rede for den teoretiske forankringen til de elementene jeg har kombinert.

Språk

Språk er et hovedelement i diskursanalyse, derfor har det en posisjon og en funksjon innen alle de ulike retningene, også de jeg ikke benytter. Diskursiv psykologi ved Potter og Wetherell har fokus på hvordan mennesker benytter språket til å utføre sine handlinger. En ser på hvordan ordforrådet innen en diskurs blir brukt i sosial interaksjon og hvordan representasjonene både blir skapt og endret i ulike sosiale sammenhenger. Den er handlingsorientert (Jørgensen og Phillips 1999, Langdridge 2006, Kvale og Brinkmann 2009). I samsvar med diskurspsykologien har jeg benyttet fortolkende repertoar og retorikk i tekstanalyse for å undersøke diskursenes innhold. Fortolkende repertoar innebærer at en stiller analytiske spørsmål til teksten. En har ikke fokus på personens intensjon eller hva personen egentlig har ment, men på hva begrepet som er brukt, sier. Når jeg leste teksten var jeg oppmerksom på mine egne antakelser om det som ble sagt, samtidig som jeg stilte ulike kritiske spørsmål til utsagnene. Jeg brukte spørsmål for å få fram hva det så ut til at intervjupersonene selv opplevde og mente. Så stilte jeg spørsmål ut i fra en mer allmenn, sunn fornuft. For så tilslutt å stille spørsmål knyttet til ulike teoretiske forståelser. På den måten kunne jeg fortolke noen muligheter angående diskursenes innhold. Den retoriske tilnærmingen, innebar en analyse av hvordan talen ble brukt i argumentasjon både for å legitimere og for å få fram informantenes egne interesser (Jørgensen og Phillips 1999, Langdridge 2006). Jørgensen og Phillips (1999) påpeker at diskursiv psykologi er noe svak nettopp i forhold til dette. Den er opptatt av å analysere innholdet, men overser formen som også må ses som en del av innholdet. For å jevne ut dette supplerer jeg med Fairclough og kritisk diskursanalyses idé om også å inkludere ordforråd og metaforer.

Dekonstruksjon

Samtidig som jeg benyttet element fra diskurspsykologien og kritisk diskursanalyse, til å undersøke diskursenes innhold, benyttet jeg diskursteoriens tanker om å dekonstruere tekst.

En har ikke fokus på personens intensjon eller hva personen egentlig har ment, men på hva begrepet som er brukt, sier. Dekonstruksjon handler om å lese teksten på en destruktiv måte ved å se kritisk på det en finner, og hva begrepet sier. På den måten plukket jeg teksten fra hverandre, slik at det jeg oppfatter som sant, naturlig, eller som jeg tar for gitt, ble utfordret. Dette gjorde jeg gjennom å se etter brudd, spenninger, hva som utelukkes og hva som ikke sies. Noe som fordrer grundige gjennomlesinger av datamaterialet slik at en kan vise hvordan en diskurs er oppstått, implementert og blitt naturlig i en gitt kontekst (Jørgensen og Phillips 1999, Kvale og Brinkmann 2009). I dette ligger også at en anser diskursene for å være i endring, de er kontigente. Jo mer naturlig og selvfølgelige de har blitt i sin kontekst, jo mer fastlåste, permanente, er de i forhold til endring. For å finne noe om diskursenes konvergens og permanens, så jeg etter hvor selvfølgelige og ubestridte de så ut til å være eller ikke være hos informantene. Ved å undersøke diskursenes konvergens og permanens kan en finne noe om hvor påvirkelige diskursene er for endring. Gjennom dekonstruksjon kan en også analysere de sosiale konsekvenser som kan oppstå. Ved å diskutere disse opp mot teori og praksis kan en finne noe om hva de kan gå på bekostning av. Dermed kan det også tilføres nye beskrivelser av teksten.(ibid).

Makt

De nye beskrivelsene av teksten kan også ses sammen med makt. Foucault forstår ikke makt som noe som bare undertrykker, men også som noe som produserer. Dette er sentralt i hans analysemetoder. Ved at objekter gjennom makt skilles fra hverandre, kommer i relasjoner til hverandre og får karakter, blir vår sosiale verden til (Phillips og Jørgensen 1999:23). På den måten blir ikke mening bare skapt gjennom språket, men språket brukes også til å skape ideer, sannheter og meninger, som alle er mer eller mindre riktige innen en gitt historisk ramme. I følge Foucault er det ikke makt alene, men makt i sammen med kunnskap som regulerer våre sosiale handlinger (Langdridge 2006, Øfsti 2010). Med en slik tilnærming har jeg undersøkt hvordan diskursive konstruksjoner tillater eller begrenser hvordan de snakker om samliv.

Diskursorden

Når jeg undersøkte hvordan diskursive konstruksjoner tillot eller begrenset hvordan kursholderne snakket om samliv, ble det også tydelig at diskursene kjemper mot hverandre. Diskurser som kjemper mot hverandre innen et bestemt område, kan en analysere ved å benytte en diskursorden. Denne ideen er hentet fra kritisk diskursanalyse ved Fairclough (Jørgensen og Phillips 1999: 146). Jørgensen og Phillips (1999:177) anbefaler at en presiserer

definisjonen av en diskurs som ”en entydig betydningsfastleggelse inden for et bestemt område”, og de foreslår å definere en diskursorden som ”en konfigurasjon av flere diskurser.” En diskursorden kan dermed ses som en samlebetegnelse for diskurser som konkurrerer om å dekke samme område med sitt innhold. I diskursenes vesen ligger at de stadig kan endre seg, de er kontigente. Gjennom de diskursive kampene, kan også diskursene endres både mot større harmoni og større disharmoni med hverandre. Nettopp det å søke i språket, etter hvordan ulike diskurser kjemper for å inneha *sannheten* om den sosiale verden innen et bestemt område, er noe av hovedhensikten med diskursanalyse (Jørgensen og Phillips 1999, Kvale og Brinkmann 2009).

Subjektposisjoner

På samme måte som en sier at diskurser kjemper for å inneha *sannheten* om den sosiale verden innen et bestemt område, kan det også sies at de ulike diskursene kjemper om å gi ulike subjektposisjoner. De ulike retningene av diskursanalyse er alle kritiske til å forstå individet som et autonomt subjekt, slik vi har tradisjon for å gjøre i den vestlige verden (Jørgensen og Phillips 1999). En diskurs kan som nevnt defineres som en bestemt måte å forstå og snakke om verden på. Denne forståelsen bringer med seg føringer for hvordan en skal oppføre seg. Dette blir en posisjon subjektet kan ha innen gjeldende diskurs, subjektposisjon. I diskursteorien regner en subjekter som det samme som den subjektposisjonen en kan ha innen en bestemt diskurs. Dermed er ikke subjektet noe som fungerer ut i fra seg selv, men ut i fra den diskurs den handler ut i fra. Samtidig er ikke subjektet fastlåst i en diskurs. Ulike diskurser åpner for ulike posisjoner som subjektet kan ha, mens de lukker for andre posisjoner. Subjektet er derfor fragmentert ved at det får ulike posisjoner ut i fra ulike diskurser de er preget av (Jørgensen og Phillips 1999, Neumann 2002). Individet er altså ikke en gitt størrelse. Det endrer seg i takt med måten en forstår og snakker om verden på. Ved å analysere subjektposisjon kan en derfor finne noe om hvordan en diskurs legger føringer for hvordan en skal leve. Derfor var det nyttig å inkludere subjektposisjoner i det utvalget jeg gjorde fra de ulike retningene innen diskursanalyse.

3.2 Gjennomføring av studien

Ved å kombinere de ulike retningene, har jeg søkt å analysere hvordan kursholderne ved det de sier, konstruerer en mening med begrepet *samliv*. Jeg har sett etter hvilke diskurser om

samliv som blir konstruert. I tillegg har jeg analysert og drøftet, hvordan disse diskursene gir konsekvenser for samlivskursene kursholderne tilbyr.

I en diskursanalyse er det grunnleggende å skaffe seg kulturell kompetanse på området en skal studere, for å kjenne hvilke funksjoner ulike deler av språket har i den gitte sammenheng.

Dette er viktig for å kunne tolke diskursene (Neumann 2001:50). I min studie har jeg valgt å møte to ulike kulturer jeg kjenner fra før. Jeg er aktiv innen menighetssammenheng. Dette er noe som gir meg en viss kulturell kompetanse innen det kristne feltet. Gjennom utdanning og yrkeserfaring både fra offentlig familievern og privat praksis, har jeg kjennskap til kulturen i familierapifeltet. Det er gjennom disse to kulturene jeg har fått min kjennskap til samlivskurs.

Jeg er klar over at den kjennskap jeg har til feltet, også kan gi utfordringer i forhold til hensikten med diskursanalysen. Når en kjenner et felt, kan det være vanskeligere å ha eller få nødvendig distanse, for å finne de mønstrene som finnes i det som sies, og hvilke sosiale konsekvenser de ulike forståelsene får (Jørgensen og Phillips 1999:31). Ved at andre studenter har utfordret min forforståelse, har jeg fått nyttige innspill til det å se ting fra flere sider. På den måten har jeg kunnet nansere analysen ytterligere. Jeg håper dette har ført til at min kulturelle kompetanse snarere har styrket enn svekke studien.

3.2.1 Informanter, intervjuguide og intervju

Informantene

Da dette er en kvalitativ studie, har jeg basert meg på et strategisk utvalg av informanter (Thagaard 2003). Det innebærer at informantene har egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for problemstillingen. Siden oppgaven fokuserer på kursholderes diskurser om samlivskurs knyttet til to ulike aktører, har jeg, som nevnt, valgt informanter som holder samlivskurs, henholdsvis fra familiekontor og kristen sammenheng. Mine informanter er også valgt, ut i fra geografiske og tidsmessige forhold og aktualitet hos de forespurte, også kalt tilgjengelighetsutvalg (ibid). Mitt utvalg av informanter består av seks personer av begge kjønn som på lønnet eller frivillig basis arbeider med samlivskurs.

Både kontakt med informantene og gjennomføring av intervjuene, skjedde vinteren 2010. Selve utvelgelsen av informanter fra det offentlige, foregikk ved telefonkontakt med flere familiekontor. Ledere ved kontorene ble vilkårlig utvalgt innenfor et geografisk overkommelig nedslagsfelt. De som fant deltakelsen aktuell for sitt kontor henviste videre til den vedkommende mente var rett person. Når det gjelder utvelgelse av informanter innen

kirkelig virksomhet, tok jeg telefon kontakt med tre ulike aktører som arrangerer flere samlivskurs årlig, og har hatt tilbudet gjennom flere år. Disse svarte ja umiddelbart..

Intervjuguiden

Jeg utarbeidet intervjuguiden med en foreløpig problemstilling som utgangspunkt. Min kjennskap til de ulike aktørene var nødvendig, for å kunne stille relevante spørsmål og utforme temaer som var aktuelle I arbeidet med intervjuguiden falt valget på semistrukturert intervju. Dette er en intervjuform uten åpne eller lukkede spørreskjemaer. I stedet ligner et semistrukturert intervju, mer på en dagligdags samtale. Samtidig har den et profesjonelt formål ved at den skal holdes rundt noen temaer og tilhørende spørsmål, som er satt opp i en intervjuguide. Disse temaene skal være aktuelle inn mot problemstillingen. Semistrukturert intervju ga meg rom både til å la informantene fortelle med bredde, og til å følge temaer som kom opp hos dem (Thagaard 2003, Kvale og Brinkmann 2009). Selve utarbeidelsen av intervjuguiden var en prosess hvor rekkefølge ble endret og temaer ble omformet med nyttige innspill fra veileder, før den fant sin endelige form. I denne prosessen ble også problemstillingen stadig mer presis. Det var et viktig arbeid før jeg kunne utføre selve intervjuet.

Intervjuet

Når jeg skulle gjennomføre intervjuene, var det viktig for meg at informantene skulle føle seg mest mulig komfortable, og oppleve det som minst mulig krevende, å bli intervjuet. Derfor ble intervjuene avholdt der den enkelte informant ønsket det. Fire av intervjuene fant derfor sted på respektives kontor, ett fant sted i informantens hjem og ett i en hotellfoajé.

Under intervjuene valgte jeg å benytte diktafon. På den måten fikk jeg mulighet til å registrere alle ord, tenkepauser, kremt og lyder. Samtidig kunne jeg være fri til å følge informanten uten å konsentrere meg om å notere. Jeg opplevde informantene som trygge på å by på sine tanker under intervjuet. Noe som ga meg rikelig med datamateriale å foreta analyse på.

Jeg fulgte i samtlige intervjuer Kvale og Brinkmanns (2009:142) anbefaling om å starte og avslutte med henholdsvis brifing og debriefing. Dette ivaretok jeg ved å gi informantene en kort orientering om studien og gi dem mulighet til å få oppklart det som eventuelt var uklart. Etter intervjuet fikk informantene mulighet til å føye til noe hvis de ønsket det, si litt om hvordan intervjuet hadde vært for dem. Dette var viktig for meg, for å skape god kontakt og for at informanten skulle oppleve trygghet både på vei inn i og ut av intervjuet. Selvfølgelig fikk de også en takk for deltakelsen

3.2.2 Transkribering

Etter innhenting av data, transkriberte jeg selv intervjuene. I diskursanalyse er en både opptatt av språket og hvordan språket brukes. Det er derfor nødvendig å få med viktige detaljer. Jeg brukte et tilnærmet forenklet Jefferson-system hvor jeg markerte pauser, intonasjoner, overlappinger med mer (Langdridge 2006). Disse er tatt med i analysearbeidet. I denne skriftlige rapporten, har jeg imidlertid endret sitatene ved å gjøre dem mer lesbare. Innholdet er ivaretatt og uendret i den grad det er mulig, når en oversetter fra et talt språk til en skrevet tekst. Krent, usammenhengende ord med mer, er derimot fjernet. Jeg har også oversatt dialekter til bokmål. Disse endringene er gjort for å skåne informantene og ivareta konfidensialiteten.

Når en som jeg, bruker elementer fra diskurspsykologien, har det også vært viktig å transkribere med tanke på, at intervjuet ses som en sosial interaksjon. Derfor må intervjuers utsagn tas med når en transkriberer. Det muntlige og det skriftlige språk har hver sine regler. Dermed utfører en både en oversettelse og en fortolkning, når en arbeider med å gjøre en muntlig tekst, skriftlig. Ved at transkripsjonen på den måten blir å anse som en oversettelses og fortolkningsprosess, blir det på en måte en ny tekst. Den nye teksten, datamaterialet, kan derfor ikke bli en identisk gjengivelse av intervjuet (Jørgensen og Phillips 1999, Kvale og Brinkmann 2009). På den måten kan jeg si, at jeg under transkriberingen allerede var i gang *med* analysen, samtidig som jeg gjennom transkriberingen gjorde intervjuet klart *for* analysen.

3.2.3 Analyse av datamaterialet

Når det gjelder selve analysen, er det flere muligheter for hvordan en diskursanalyse kan gjennomføres. Hvilke teknikker jeg har benyttet, henger sammen med individuelle forhold som problemstillingen, teoretisk ramme og hvordan jeg ønsket å gå fram (Widerberg 2001). Etter transkripsjonene gikk jeg i gang med min diskursanalyse av datamaterialet. Først arbeidet jeg med å finne diskursene. Da jeg forsker på hvordan kurslederne snakker om ”samliv”, valgte jeg å se etter alle referanser til ordet ”samliv”. Etter hvert inkluderte jeg ”å forebygge” og ”kjærlighet” som slike objektord. Under denne prosessen var det mye gjenlesing og lytting til materialet for å få forståelse av de ulike temaene, gi slipp på noen, og formulere noen nye. For å holde orden på tekstutsnittene, sorterte jeg dem i grupper, i kategorier, med sammenfallende innhold innenfor de ulike objektorden. For å lette arbeidet ga

jeg kategoriene ulike fargekoder. Gjennom denne prosessen fikk jeg identifisert ulike konstruksjoner som var knyttet til objektordene. Noen av temaene valgte jeg fordi flere av informantene så ut til å ta dem for gitt i sin sammenheng. Andre ble valgt fordi det virket som disse ga mening for dem i forståelsen av samlivet. Gjennom å dekonstruere teksten på denne måten fant jeg ulike diskurser om samliv.

For å avgrense diskursene konsentrerte jeg meg om de konstruksjonene som utpekte seg rundt objektordene i materialet. Her var fortolkningsprosessen hvor jeg lokaliserte diskursene viktig. Jørgensen og Phillips (1999) anbefaler å benytte en diskursorden for å gi analysen et skjelett. Dette ble også en hjelp til avgrensing av diskursene, og til å gi analysen en retning. Det er flere mulige tilnærminger til hva en velger som diskursorden. Jeg har valgt Jørgensen og Phillips anbefaling om å la empirien avgjøre. Fordi jeg ønsket å undersøke hvilke forskjellige konsekvenser ulike forståelser av samlivet får, med tanke på innhold og utforming av samlivskursene, valgte jeg *samlivskurs* som diskursorden. Dermed kunne jeg undersøke hvilke selvfølgeligheter diskursene innen dette avgrensede feltet deler, hvor det er motsetninger og hvilke diskurs som dominerer hvor.

Videre analyserte jeg datamaterialet for å finne diskursenes innhold. Her benyttet jeg et fortolkende repertoar og en retorisk tilnærming til teksten. Dessuten analyserte jeg ordforrådet og metaforer som informantene brukte. For å vise hvordan diskursene hadde oppstått og blitt implementert, dekonstruerte jeg teksten. Jeg så også etter motsetningsfylte og varierende konstruksjoner, og brukte de ulike aktørenes kontekst for å lokalisere de ulike konstruksjonene. Uventede skiftninger, latter, pauser og endringer i bruken av pronomener ble også registrert. Dette for å finne motsetninger mellom ulike diskurser og forholdet til ulike subjektposisjoner (Jørgensen og Phillips 1999, Langdridge 2006). Dermed kunne jeg gjennom analyse og drøfting, trekke noen konklusjoner om hvilke diskurser om samliv en kan finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs.

3.3 Etiske betraktninger

Alle forhold en befinner seg i, har etter min mening en etisk side. Som forsker kan jeg derfor gjennom hele prosessen møte situasjoner som krever en på forhånd gjennomtenkt etisk refleksjon. Forskning som inneholder sensitive opplysninger, har en plikt til å innmelde til personvernombudet. Før datainnsamlingen sendte jeg derfor påkrevd informasjon, prosjektplan og intervjuguide til *Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD*. I meldingen

redegjorde jeg blant annet for anonymisering, oppbevaring av data, samt sletting av opplysninger ved avslutning av prosjektet.

Allerede da jeg transkriberte, anonymiserte jeg informantene. Informantene må få vite at arbeidet på alle nivåer er konfidensielt, og at de til enhver tid har mulighet til å trekke seg fra prosjektet (Everett og Furseth 1997, Widerberg 2001, Langdridge 2006). Utover dette har jeg også gjort etiske refleksjoner knyttet til forskningsmetoden jeg har brukt. Det er viktig å huske at en er i en asymmetrisk maktposisjon overfor informanten og hva dette kan innebære. Noe som følger blant annet av at spørsmålene bare går en vei, fra forskeren til informanten. Dessuten er intervjuet et middel for forskeren til å få fram data som vedkommende ønsker å forske på, og som også er den som har enerett på fortolkningen (Kvale og Brinkmann 2009:52). Derfor er det viktig at informantene får vite hvilket formål undersøkelsen har, omfanget av den og hvordan den vil bli publisert. For å ivareta alle disse sidene utarbeidet jeg informert samtykke, som jeg innhentet hos informantene før intervjuet fant sted. Dessuten var det etiske perspektivet, også i tankene da jeg under brifing og debriefing, informerte og lot informantene komme med sine spørsmål til prosjektet og eventuelle tilbakemeldinger. Ved bruk av kvalitative intervju i en sosialkonstruksjonistisk sammenheng, er det vanlig at problemstillingen kan endre seg underveis i studien. Det kan da oppstå et etisk dilemma rundt hvorvidt utgangspunktet informantene har fått presentert, fremdeles er dekkende. De justeringene jeg gjorde av problemstillingen førte ikke til at tema eller metode ble vesentlig endret. Etter mine vurderinger er informasjonen informantene fikk, i overensstemmelse med det ferdige arbeidet.

Det er viktig for meg å presisere at jeg har bestrebet å følge den etiske ivaretagelsen både overfor informantene, kildeforfattere og andre som kan bli berørt, gjennom hele prosessen, inklusiv den ferdige rapporten. For informantenes del kan det likevel framkomme en tvil: ”var det virkelig dette jeg formidlet?” Som vanlig i diskursanalyser har jeg dekonstruert og fortolket datamaterialet Som nevnt blir dette forskerens subjektive tolkning. Analysene og drøftingene er på den måten mitt arbeid. På den måten kan det gi informantene ulike opplevelser av gjenkjennelighet. Jeg har likevel bestrebet meg på å behandle materialet med respekt for de som har bidratt.

3. 4 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet

Refleksjoner rundt studiens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet, er i følge Thagaard

(2003), viktig for å gi studien legitimitet. Jeg har fulgt hennes anvisninger, i forhold til hva jeg har vektlagt, for å forsøke å legitimere den forskningen jeg har arbeidet med. For å ivareta studiens troverdighet, har jeg redegjort for hvordan jeg har utviklet data. Det har også vært viktig for meg å si noe om min relasjon til informantene og mine erfaringer fra menighetssammenheng og familierapien, fordi disse har betydning for de dataene jeg har fått. I oppgaven har jeg satt alle enkeltord og tekstutdrag jeg har benyttet fra informantene, i kursiv. Dette har jeg gjort for å tydeliggjøre skillet mellom informasjonen jeg hentet i datamaterialet fra informanten, og mine egne vurderinger av denne informasjonen. Min kulturelle kompetanse og erfaringer fra feltet, har betydning også i forhold til studiens bekreftbarhet, fordi de innvirker på fortolkningen. Den kan også ha noe å si i forhold til en mer likeverdig posisjonering til informantene. Noe som igjen kan spille inn på de svarene informantene ga. For å utvide og beholde en kritisk posisjon til min egen analyseprosess, har jeg deltatt i studiegrupper og delt tekst med andre studenter. Samtidig har jeg bestrebet meg på å knytte teori og annen forskning til analyseprosessen. Dermed kan også disse være med å bekrefte tolkningene jeg har gjort.

Koplingen mellom teori og analyse viser også hvordan min forskning kan knyttes opp mot annen forskning på samliv og samlivskurs. I tillegg mener jeg denne oppgaven kan skape gjenkjennelse hos kursholderne, personer som utvikler og reviderer samlivskurs, terapeuter innen familiefeltet og andre som forsker på samme felt. En gjenkjennelse som kan gi en dypere mening til det de allerede vet, og samtidig tilfører dem noe nytt.

Gjennom metodekapittelet har jeg nå redegjort for hvordan jeg metodisk har gjennomført analysen. I de neste kapitlene redegjør jeg nærmere for de funn jeg har valgt å vektlegge i mitt materiale. Jeg presenterer funnene fra analysen og drøfter dem opp mot teoriene jeg har presentert i kapittel 2.

4 Samliv

Hvilke diskurser om samliv, kan en finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs, er problemstillingen for denne studien. Som nevnt i innledningen, handler diskurser om den måten vi snakker om og forstår verden på. Samliv, som en del av verden, blir snakket om og forstått på ulike måter. Informantene jeg har valgt, representerer ulike aktører, som har tilknytning henholdsvis til en bibelsk, og til en sosialkonstruksjonistisk forståelse av verden og av samlivet. I dette kapittelet presenterer jeg mine funn i forhold til **hvilke diskurser om samliv som ser ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid med samlivskurs.** Jeg viser hvordan jeg fant en klar forbindelse mellom måten kjærlighet og samliv konstrueres på gjennom samlivskurs, og hvordan disse konstruksjonene kan identifiseres gjennom ulike diskurser om samliv. Ved at jeg satt Øfstis (2008, 2010) diskurser om kjærlighet sammen med samliv, hvor samlivskurs er satt som diskursorden, ansporet det også noen nye funn. Analysen førte til at jeg under den romantiske diskursen fant to nye diskurser, underdiskurser, som jeg har valgt å benevne som den eldre og den nyere romantiske diskurs. Analysen av den romantiske diskurs synliggjør også hvordan denne diskursen er konsentrert rundt samlivets indre funksjon, det vil si det som gjelder partene innad i forholdet. Dette blir en overgang til min analyse av samliv som dyd, som ser ut til å ha en videre funksjon enn den romantiske diskursen om samliv. Jeg belyser konstruksjonen av diskursen samliv som dyd, både rettet mot paret og hvordan den inkluderer en utadrettet dimensjon. Videre viser jeg hvordan jeg i mitt datamateriale gjorde funn som resulterte i nyanserende underdiskurser av diskursen samliv som arbeid. Disse kalte jeg samliv som reparasjon, samliv som vedlikehold og samliv som nyskapning. Her fant jeg en stor enighet om hvilken betydning læring har for et godt samliv. Dermed fant jeg at samliv som arbeid også rommet diskurser som jeg kaller samliv som teoretisk læring og samliv som praktisk arbeid. Til slutt viser jeg min analyse av hvordan kursholderne kombinerer de ulike diskursene, for å gi mening til hvordan de forstår og snakker om samliv. Jeg starter med å presentere analysen av hvordan samliv kan ses som en romantisk diskurs.

4.1 Samliv som romantikk

4.1.1 Den eldre og den nyere romantiske diskurs

I dataanalysen så jeg etter konstruksjoner som kunne anses å ha sitt opphav eller ha en tilknytning til den romantiske forståelsen av kjærlighet og samliv. Cathrine, Fredrik og Anita

er tilknyttet det offentlige familievernet. De prater om folks forhold til samlivet. ”Nå er det veldig mye basert på følelser. Så føler man ikke mer, så nei farvel”, sier Anita. Hun påpeker at følelsene er avgjørende for om en blir værende i et forhold. Fredrik snakker også om de viktige *emosjonene i forholdet*. Cathrine snakker om *de store forventningene folk har både til samlivet og livet generelt*. Hun nevner mange menneskers *store krav og ønske rundt det materielle*. Det å ha et *like fint hus som venner og naboer, det å lykkes er viktig*. Videre sier Cathrine: ”De som gifter seg ønsker jo å være gift når de går inn i et ekteskap. De har jo et ønske om at det skal være et samliv som skal vare”. Dette gir meg assosiasjoner til 50-tallets ideer innen den romantiske diskursen. Kjernefamilien kom som en videreutvikling av vektleggingen av den parsentrerte modellen. Drømmen handlet om å investere i et moderne og komfortabelt hjem, som et felles prosjekt for paret og for identiteten (Thagaard 2005, Øfsti 2010).

Når Giddens og Øfsti omtaler den romantiske ideen om kjærlighet strekker de den fra 17-1800 tallet og fram til i dag. I deres beskrivelser setter de slik jeg forstår det, den romantiske ideen i en sammenheng av historisk art. Den tidlige *parsentrerte* forståelsen hvor ekteskap, monogami og å elske var idealet, er erstattet av dagens *individrettede* fokus. Sistnevnte fokus er preget av sosialkonstruksjonismen og tenderer mot *det rene forholdet*. Ideen er at kjærlighet og romantikk ikke lenger nødvendigvis hører inn under ekteskap, monogami og å elske. Nå er derimot enkeltindividets frihet og egne valgmuligheter, i fokus framfor parforholdet. *Det spesifikke forhold* er viktigere enn *den spesifikke person* (Giddens 1992, Øfsti 2010).

I mitt arbeid med datamaterialet fant jeg at den romantiske diskurs ikke bare er en enhetlig, historisk framstilling, slik jeg finner det hos Øfsti og Giddens. Derimot gjorde jeg funn som beskrev to ulike diskurser som var nært beslektet. Dette fikk meg til å trekke den slutningen at den nyere romantiske diskurs snarere var en ny forgreining av den eldre diskurs enn at den har erstattet den. Jeg har valgt å anse dem som underdiskurser og kalle dem *den eldre* og *den nyere* romantiske diskurs. *Den eldre* avgrenser jeg til der ekteskap, monogami og å elske vektlegges som selvfølgelige sannheter om parforholdet. Denne er fortsatt bærer av ideen fra det historiske perspektivet. *Den nyere romantiske diskurs* avgrenser jeg til de forhold hvor følelsene og forholdet i seg selv ser ut til å være det vesentlige. Den drar med seg elementer av den eldre, men peker mot og er preget av elementer som henger sammen med *det rene forholdet*.

De refererte tekstutdragene fra Fredrik, Cathrine og Anita, velger jeg i lys av Øfsti (2010) og

Giddens (1992) å forstå innen den romantiske diskurs. Samtidig finner jeg en vesentlig forskjell i disse tekstene. Mens Cathrine snakker om folks ønsker, snakker Anita og Fredrik om folks følelser. Cathrine snakker om det varige, mens Anita snakker om det som avsluttes. Slik jeg tolker Cathrine beveger hun seg innen det jeg vil kalle den eldre romantiske diskurs, mens Anita og Fredrik derimot støtter seg til ideen fra den nyere romantiske diskurs.

Anita sier i fortsettelsen under intervjuet at *det likevel ikke er enkelt å gå fra hverandre*, og følger opp med uttrykk som *å blottlegge seg* og at *det er berikende å ha en god nær relasjon til et annet menneske*, underforstått partneren. Når hun nevner en nærhet så åpen at den kan beskrives som å blottlegge seg, tolker jeg den i retning av den nyere romantiske diskurs. Ideen med en blottleggende åpenhet mellom partene, kan spores i Giddens beskrivelse av *det rene forholdet* (Giddens 1992). Den nyere romantiske diskurs gir også handlingsrom for å avslutte et forhold som ikke er nyttig for partene.

Når Anita flere ganger understreker at *det ikke er lett*, at *det til og med er en sorg i dette*, tenker jeg hun inntar en posisjon hvor hun forsvarer den nyere romantiske diskurs. Kan det være at hun likevel bærer med seg tanken om det livslange forholdet fra den eldre romantiske diskurs? I så fall gir det kanskje ikke handlingsrom for å gå fra hverandre bare følelsene er borte. Oppstår det et dilemma når motsetninger mellom den eldre og den nyere diskurs møtes? Uansett ser det ut til at både den eldre romantiske diskurs med vekten på parforholdet, og den nyere romantiske diskurs med tanken om individets ultimale frihet, påvirker hvordan terapeutene snakker om samliv.

4.1.2 Det indre samlivet

Den romantiske diskurs vokste fram med individet i fokus. I den eldre romantiske diskursen var det individet i parforholdet som var sentralt. Den nyere romantiske diskursen har derimot det individuelle individ, i sentrum. Her er det ikke en økende frigjøring fra slekten, men frigjøring fra parforholdets tradisjon og forventninger, som er sentralt. Den spesielle seksuelle opplevelsen knytter partene sammen og er avgjørende for forholdets eksistens (Giddens 1992, Øfsti 2010). Selv om jeg påpeker et skille mellom en eldre og en nyere romantiske diskurs er det viktig for meg å understreke at det ikke er snakk om et klart skille, men glidende, uklare overganger.

Samlivskurs er et tilbud rettet mot kursdeltakernes parforhold. Samlivsdiskursene i denne studien sentrerer rundt parforholdets indre liv. Ut i fra dette fokuset kan en tenke at

kursholderne kun beveger seg innen den romantiske diskurs. Når det gjaldt begrunnelsen for hvorfor de arrangerte kursene, var de derimot mye mer nyanserte. Her var *hensynet til barna* og *konsekvensene samliv og samlivsbrudd har for samfunnet*, av stor betydning. Dette blir et brudd i forhold til den romantiske diskursen som var preget av en økende frigjøring fra slektens tradisjoner og forventninger (Øfsti 2010). Noe som avkrefter tanken om at kursholderne kun er preget av de romantiske diskursene.

Under analysen av datamaterialet fant jeg at terapeutene ikke snakket om forelskelse, romantikk, kjærlighet og sex? Hvorfor snakker de ikke om kjærligheten og det å elske, som en åpenbar årsak til å arrangere eller gå på kurs? Er tanken at kjærlighet og romantikk ikke kan læres, men det kan kommunikasjon og andre ferdigheter? Hvorfor sa de så lite om dette? Og hvorfor spurte jeg ikke eksplisitt etter det? Jeg ble nysgjerrig på hva denne *ikke-talen* om disse temaene og begrepene var. Hva er *ikke-talen* om kjærlighet og seksualitet når vi snakker om samliv? Kan det være at vi i samtalen tok det så for gitt at det ikke ble tema? I følge Laclau (1990:34) betegner diskursteorien de diskursene som er så selvfølgelige og etablerte at en glemmer deres kontingens, for objektive. De betegnes som objektive fordi en glemmer at de hele tiden har mulighet til å endre seg. Objektiviteten oppstår når noe det har vært uenighet om over tid, har endret seg til å bli noe en er blitt enige om er naturlig, noe uforanderlig. Fordi dette er en måte å skjule diskursenes kontingens, blir alternativene dermed usynlig for oss (Jørgensen og Phillips 1999:48). Har den romantiske forståelsen blitt så selvfølgelig for oss, at vi ikke er åpne for andre alternativer? Eller blir det romantiske fortsatt forbundet med romanenes oppdiktete verden, slik at det blir å anse som noe useriøst, litt ”kiosklitteraturaktig”. Blir det å snakke om de ukontrollerte, spontane voldsomme kjærlighetsfølelsene og lengslene, noe en ikke ønsker å knytte til det ”mer seriøse” tilbudet samlivskurs? Er det i så fall terapeutene som representerer en profesjon innen fagfeltet dette blir for useriøst for? Hva da med de kristne kursholderne og deres forankring, er det den som gjør det seksuelle og begjæret til noe useriøst?

Terapeutene snakket om *åpenhet og nærhet*. De snakket om *det viktige språket og de viktige følelsene*. *De dype vonde følelsene og smerten*, var også temaer alle tre berørte. Er det element fra den nyere romantiske diskurs, er det forankringen i terapien eller begge deler, som preger dem? Ord som forelskelse, sex og lidenskap fant jeg altså ikke hos informantene fra det offentlige. Det bryter med den store vektleggingen av det seksuelle, innen den nyere romantiske diskurs som hører til under det sosialkonstruksjonistiske paradigme. Kan det være

at den nyere romantiske diskurs løsriver sex fra en større helhet, slik at det skapte utfordringer for terapeutene å snakke om sex i denne sammenheng? Sex for opplevelsens skyld, blir noe annet enn sex fordi to elsker hverandre. Blir det en konflikt mellom terapeutenes egne verdier og ontologien i institusjonen de representerer?

Når det gjaldt de kristne kursholderne, fant jeg derimot både nyanserte beskrivelser og konkret tale om det intime samlivet. Ut i fra kontekst og konstruksjoner jeg fant rundt disse utsagnene, har jeg valgt å analysere dem under samliv som dyd.

4.2 Samliv som dyd

Ingen av mine informanter bruker betegnelsen dyd. Derimot snakker de om verdier. Verdier er et omstridt begrep som brukes i mange sammenhenger, alt i fra gjenstander og bygninger til etiske situasjoner. Begrepet kan virke lite håndfast og derfor være vanskelig å definere. Blant annet ut i fra et kristent ståsted kan verdier knyttes til etikken. Det er i dette perspektivet jeg forstår mine informanter når de bruker betegnelsen verdier. Derfor ble det nærliggende for meg i enkelte sammenhenger å se konstruksjoner mellom verdier og dyd. Nyansen mellom dem kan slik jeg ser det, ses i at verdi knyttes til noe en har, mens dyd knyttes til handling og holdning (Heiene og Thorbjørnsen 2011). Dermed kan konstruksjonen spores gjennom verdier en har i form av eller som krever, holdninger til og egenskaper for, handlinger som kan være preget av dyd. I det vesentlige har jeg konsentrert meg om de funn som retter seg mot dyden kjærlighet. På bakgrunn av funnene er den presentert med tanke både på den innad rettede og den utadrettede funksjonen paret har. Kjærlighet i denne sammenheng faller da sammen med Bibelens syn slik den framkommer i teorien.

4.2.1 Kjærlighet er en dyd

Som jeg gjorde rede for i teorikapitlet, har jeg i samsvar med Aadland, Øfsti med fler, valgt å legge det kristenetiske til grunn for hva som omfattes av begrepet *dyd*. Tro, håp, kjærlighet, visdom, rettferdighet, mot og selvbeherskelse omfattes av dette begrepet (Aadland 1998, Øfsti 2010, Heiene og Thorbjørnsen 2011). I bibelsk sammenheng er kjærlighet ansett å være den høyeste av dydene (Aadland 1998). Kjærlighet som dyd kan knyttes til de generelle mellommenneskelige relasjonene og bygger både på en skapelsesmessig og forløsningsmessig

begrunnelse av menneskets verdi (Bibelen, Heiene og Thorbjørnsen 2011). Samtidig har kjærlighet som dyd en innad rettet betydning og en annen dimensjon når den knyttes til parrelasjon. Mannen og kvinnen ble skapt for å høre sammen og var høydepunktet i Guds skaperverk (Johnstad 2005). Dyd gjør krav på sin rett til romantikken. Ut i fra mine funn får romantikken, sex og kjærlighet et større rom og gyldighet i kursholderens diskurs om samliv som dyd, enn under den romantiske diskursen. Eva bringer *sex* inn som tema i intervjuet:

Eva: *Samlivspaltenes store fokus på sex som fungerer, er betydningsfulle for hva folk mener. De formidler en slik holdning at hvis sex ikke fungerer bør en droppe hele forholdet, Folk tror at de må prøve forskjellige partnere og derfor bryter de ut av forholdet.*

Intervjuer: *Ja?*

Eva: *Fokuset bør i stedet ligge mer på nærhet på det følelsemessige området. Hvis følelsemessig nærhet og kommunikasjon fungerer blir som regel sexlivet bedre også. Den mellommenneskelige biten er viktig*

Intervjuer: *mm*

Eva: *Det heter at som Han (Jesus, min anm.) har elsket, skal vi også elske hverandre. Så her er hovedinspirasjonen, da. Det er noe med å gi mer enn å kreve i kjærligheten*

Intervjuer: *mm*

Eva: *Det ligger en sånn dyp hemmelighet i det med kjærligheten mellom mann og kvinne fra Guds side, da.*

Eva setter det seksuelle inn i en helhetstanke. Helhetstanken jeg fant hos Eva har bred forankring innen kirken og jeg finner den igjen hos Benestad (2004:19): "Fruktbarhet, sex, trygghet og livslangt fellesskap hører sammen.... Seksualiteten er noe naturlig og godt, skapt og velsignet av Gud." Solberg (2008) knytter også denne hemmeligheten til forbindelsen mellom forholdet mann og kvinne, og Kristus og menigheten. Johnstad (2005:73) kaller dette en "kroppslig- åndelig hengivelse og sier at "den går på enheten og det totale, nære og intime fellesskapet mellom mann og kvinne, inkludert det seksuelle samliv." Det seksuelle samlivet oppfordres allerede ved at mennesket fra skapelsen av skulle være fruktbare. Bibelen snakker likevel ikke bare om forplantningssiden når det gjelder sex. "La hennes kjærlighet alltid beruse deg", er et av stedene som omhandler nytelsesbiten ved seksualiteten (Ord 5, 18-19, Solberg 2008). Det er i dette lyset jeg tolker Eva når hun snakker om *en sånn dyp hemmelighet*.

4.2.2 Et kjedelig sexliv?

Eva påpeker at *noen tror at sexlivet blir kjedelig med den ene samme, gjennom hele livet.*

Hun setter med dette utsagnet seg selv i en posisjon som tar avstand fra den konfluerte kjærligheten. I det neste utsagnet inntar hun derimot en posisjon hvor kjærlighet som dyd får full aksept:

Eva: Det er et viktig budskap som skulle vært løftet fram. Det at mange par lever sammen, og har et godt sexliv gjennom et langt ekteskap. Men det er det ikke akseptert å snakke om. Det får unge til å miste troen på at god sex med en partner er mulig.

Slik jeg ser det inntar Eva her en subjektposisjon forankret i samliv som dyd.

Handlingsrommet denne subjektposisjonen gir henne, er muligheten for et godt sexliv gjennom et langt ekteskap. Samtidig forkaster det hun sier, samliv innen en nyere romantisk diskurs. Handlingsrommet hun gjennom dette tar avstand fra, er troen på at et sexliv med samme person må bli kjedelig. Samtidig tar hun avstand fra en begrensning dette handlingsrommet gir, nemlig at det blir uakseptabelt å snakke om det gode sexlivet gjennom et langt ekteskap

4.2.3 Språkets relasjonelle logikk

Bengt snakker om at *media og kulturen rundt oss påvirker verdisettet vårt*. Jeg tenker ut i fra konteksten han snakker i, at han ansporer en kopling mellom verdi, moral og kjærlighet. Han gir et eksempel ved å nevne framstillingen film gir oss av sex:

Bengt: Film framstiller tilfeldig sex som bedre enn sex mellom to personer i den nære relasjonen. Dette gjør noe med verdiene våre.

Intervjuer: mm

Bengt: Det fører til at vi tror at det å være sammen med samme partner over lang tid vil føre til dårligere sex.

I denne teksten finner jeg en faktor som jeg synes er viktig å dvele litt ved. I diskursteorien snakkes det om at språk ses som et sosialt system som blir fastsatt ut i fra den logikken den selv innebærer (Neumann 2001). I Bengts utsagn finner jeg to motstridene logiske fastsettelse av sex. Den ene er tilfeldig sex mens den andre er sex med samme person over lang tid. Den ene fastsettes gjennom filmverdenen, i følge Bengt. Den fastsettes, etter min mening, også gjennom sosialkonstruksjonismen med retninger innen dagens familierapifelt. Den andre logikken fastsetter ikke Bengt implisitt i sitt utsagn. Derimot kan jeg trekke en konklusjon om at han fastsetter den ut i fra et bibelsk syn, fordi det han sier harmonerer med

dette. Jeg kunne også gjort denne konklusjon ut i fra at han representerer det kristne samlivskurs tilbudet. Samtidig vil jo også kursholdere som er knyttet til dette tilbudet, kunne være bærere av ulike diskurser. Derfor anser jeg dette som et forsterkende argument, men ikke tilstrekkelig alene, for å trekke en konklusjon.

Øfsti sier at kjærlighet som dyd tar avstand fra selvrealisering som er kjennetegnet på *det rene forhold*. Noe som så langt samsvarer med Johnstad (2005) og Benestad (2004). På den andre siden sier Øfsti (2010) at dyd innebærer at en blant annet setter sex, kvalitet og ekstase til side, til fordel for forpliktelse og lojalitet i ekteskapet. Samtidig sier hun at dyden unngår i sitt vesen en ”ren, kalkulert, rasjonell pliktetikkk” ved at den kombineres med den romantiske diskurs.(Øfsti 2010: 80). Slik jeg oppfatter henne presenterer hun en enten - eller forståelse. Ut i fra hvordan jeg tolker henne, overser Øfsti muligheten språket har for relasjonell logikk, slik hun snakker om kjærlighet, sex og dyd. Bibelen må her anses å være det sosiale system hvor dyd får sin mening (Aadland 1998, Øfsti 2010, Heiene og Thorbjørnsen 2011). Når Øfsti beskriver sex ut i fra *det rene forholds* logikk og knytter det til dyd som er forankret i en annen språklig logikk, kan hun oppnå å gi leserne en opplevelse av at sex og dyd passer dårlig sammen. Sex for voksne mennesker kan ses som en del av det eksistensielle. Dermed kan Øfsti skape en sympati for *det rene forhold* mens hun skaper en antipati for kjærlighet som dyd. Er det konsekvenser av en slik omgåelse av språkets relasjonelle logikk, jeg kunne spore hos Eva? Er bidragsyttere til sosialkonstruksjonismen, gjennom dette med på å skape diskurser om samliv som gjør det uakseptabelt å snakke om et godt sexliv gjennom et langt ekteskap?

4.2.4 Forpliktelse eller nytelse, et både - og, eller et enten - eller?

Skapes diskurser om samliv som gjør det uakseptabelt å snakke om et godt sexliv i kjølevannet av sosialkonstruksjonens syn på samliv? Eller er det som Øfsti (2010) hevder at dyd blant annet setter sex til side, til fordel for forpliktelse i ekteskapet?

David: Men at kjærlighet har fått nærmest en definisjon som handler om følelser primært. Det er jo dypt å beklage. At kjærlighet som forpliktelse, kjærlighet som vilje, den er svekket de siste åra. Det synes jeg er bedrøvelig.

David fremmer en forståelse av at *kjærlighet har med vilje og forpliktelse å gjøre*. Bibelen formidler et tydelig syn på at kjærligheten i ekteskapet har en forpliktende side partene i mellom (Matt 10.2-9, Benestad 2004). Dette skal i vareta menneskets behov for omsorg, fellesskap og beskyttelse, men er også en forpliktelse til å glede hverandre (Johnstad 2005).

David påpeker at denne siden er svekket til fordel for den *følelsesbaserte kjærligheten*. Er det da slik at samliv som dyd ikke rommer gode kjærlighetsfølelser? Vil det si at samliv i dette perspektivet ses å være følelsesløst og trivielt og blottet for sex og romantikk? Et sted hvor en kun finner glede i at en bruker viljen til å utføre sine forpliktelser? Er det dette David prøver å si? Tolker jeg ham ut i fra Øfsti (2010) vil jeg kunne si at det er belegg for at han nettopp understreker Øfstis markante skille mellom de gode kjærlighetsfølelsene og forpliktelsen og hennes enten - eller forståelse. Ut i fra Davids tilhørighet og det han uttrykker i intervjuet samlet sett, opplever jeg det mer relevant å tolke hans utsagn i samme perspektiv som Benestad (2004) presenterer. Min analyse viser dermed at forpliktelse og nytelse i diskursen samliv som dyd, har full aksept og utfyllende effekt uten at de går på bekostning av hverandre. Da får jeg derimot en bekreftelse av at det ikke handler om et enten - eller, men at det her snakkes om et både – og..

4.2.5 Det berører så mange

Det kan se ut til å være rom for at det snakkes om et både - og, når det gjelder sex, nytelse og kvalitet, og forpliktelser og lojalitet, i diskursen samliv som dyd. Hvordan er det så i forhold til parets indre og ytre funksjon? Er det her et enten – eller, eller ser vi også her et både – og?

Bengt: Jeg tenker om det at betydningen av å få det til er undervurdert.

Intervjuer: mm

Bengt: Jeg tror at en mislykka parrelasjon, at samliv som brytes opp, berører så mange mennesker

Intervjuer: mm

Bengt: Så berører et samliv som fungerer positivt like mange relasjoner, - arbeidsplasser og familierelasjoner. Jeg tror betydningen av å få det til er veldig, veldig undervurdert. Jeg er veldig opptatt av at gevinsten av å få det til med den partneren du allerede har, er så enormt stor.

Når Bengt her snakker om at betydningen av å få det til er undervurdert, knytter han det til en gevinst. Gevinsten Bengt snakker om er ikke først og fremst knyttet til egen vinning, men tanken på fellesskapets beste, som familien og arbeidsplassen. Ut i fra dette tenker jeg at Bengt knytter verdien å få det til, til en moralsk handling i forhold til fellesskapet, altså dyd.

”Gud formidler også sin kjærlighet ut til omgivelsene gjennom kjærligheten mellom mann og kvinne. Det har jeg tro på”, sier Eva. Med det omtaler hun dydens doble vesen med å

vektlegge både parets indre funksjon og de utadrettede oppgavene. Johnstad (2005:72) påpeker ekteskapet som en *samfunnssak*. Parforholdets doble funksjon finner også støtte hos Minuchin (1999:72) som påpeker at parets subsystem skal være en plass både for å beskytte mot ytre press, samtidig som det skal nære en kontakt med andre sosiale system. De voksne i paret skulle utfylle hverandre og støtte hverandres funksjoner både i og utenfor familien (Jensen 1994).

Et godt samliv berører ut i fra disse tekstene, flere enn de to som er forholdets hovedpersoner. Samtlige informanter har et perspektiv som sammenfaller med denne forståelsen. Spesielt blir betydningen et fungerende parforhold hos foreldrene, har for barna, nevnt av de fleste. Anita sier *at det er viktig at barna får et godt subsosialt oppvekstmiljø og en vet noe om hvor belastende det er for barn at foreldre går fra hverandre*. Bengt påpeker både *slekt og venner, arbeidskolleger og arbeidsgivere* som andre som blir berørt av samlivsbrudd.

Bengt sier noe om at *dette er så viktig for samlivet at det vil gi en gevinst tilbake til partene i paret*. Betydningen av å få det til er knyttet til *partneren du allerede har*. Slik knyttes det til dyd, og skiller seg fra den nyere romantiske ideen hvor det spesifikke forhold er i sentrum (Giddens 1994). Skillet mellom dyd og den eldre romantiske forståelsen er ikke like tydelig. Begge er opptatt av ”den spesielle personen” en er i forhold med. Det som usannsynliggjør den eldre romantiske diskursen her, er det store hensynet til systemet rundt paret. Dette hensynet er sentralt under diskursen dyd, men som nevnt ikke når det gjelder den romantiske diskursen. Slik jeg forstår Bengt, David og Eva er de påvirket av dydsdiskursen når de underbygger sine argumenter rundt ulike sider av samlivet som de anser som viktige. Når det gjelder de andre informantene dro de også veksler på ideen om samliv som dyd. Dette blir synliggjort videre, når jeg viser ulike kamper mellom diskursene.

4.3 Samliv som arbeid

I teorikapittelet peker jeg på hvordan diskursen samliv som arbeid kan knyttes til samliv som *muligheten* for å få arbeid. Hos mine informanter finner jeg ikke belegg for denne forståelsen hvor arbeid blir knyttet sammen med årsaken til inngåelse av ekteskap og samliv, når konteksten er samlivskurs. Slik jeg tolker det jeg finner, er at diskursen samliv som arbeid nyttes til å beskrive at samliv er noe som må arbeides for, hvis det skal være godt og hvis det skal vare.

Når jeg underveis i forskningsprosjektet fikk en opplevelse av at informantene var påvirket av

arbeidsdiskursen i sitt syn på samliv, skyldes ikke dette at de konkret snakket om samliv som arbeid. Derimot opplevde jeg at samliv som arbeid ble snakket fram gjennom metaforer, ord og uttrykk de benyttet, uten at de nødvendigvis selv reflekterte over denne forbindelsen. Jeg mener dette kan ses i sammenheng med hvordan vi i vår kultur ser på arbeid som noe som er nødvendig både for opprettholdelse av livet dag for dag, men også som en investering for å skape verdier for framtiden. Øfsti (2010) kaller det ”den protestantiske arbeidsmoral og kapitalismens idé om å akkumulere verdi”. Jeg vil vise hvordan dette kom fram ved å vise noen av konstruksjonene jeg fant at informantene benyttet. Jørgensen og Phillips (1999) anbefaler, som nevnt, å se på diskurser som et begrep en benytter for å gjøre virkeligheten håndterlig i sin forskning, Ved hjelp av disse funnene har jeg i tråd med dette, konstruert tre underdiskurser knyttet til samliv som arbeid. Funnene satt meg på sporet av diskurser om samliv som reparasjon, som vedlikehold og som nyskapning. Dette førte videre til forbindelsen mellom samliv som praktisk arbeid og teoretisk læring.

4.3.1 Samliv som reparasjon

Fredrik fra det offentlig bruker metaforene *dans og musikk* når han snakker om samlivet. Videre bruker han verbene *kjenne igjen, kartlegge, forandre trinnene og reparere*.

Fredrik: Vi bruker blant annet Susan Johnson som teoretiker da, og hun snakker om de trinnene en tar, selve dansen. Det hjelper ikke å bare forandre dem. Dansen er på et vis adferden, det er det som blir sagt i en krangel for eksempel. Men det er jo musikken bak som styrer dansen. Musikken er følelser. Så hvis en bare forandrer trinnene og ikke musikken, så vil en ganske kjapt handle tilbake i de samme trinnene.

Intervjuer: mm

Fredrik: Så vi prøver å lage om denne musikken i tillegg til at vi kartlegger trinnene. Folk skal kjenne igjen trinnene slik at de kan klare å gå ut av dansen og prøve på nytt. Prøve å reparere det som har skjedd.

Med metaforene *dans og musikk* assosierer jeg dans generelt. Ved å knytte dem sammen med de nevnte verbene, på den måten informanten gjør her, tenker jeg på dans som profesjon og trening, framfor dans som underholdning og hygge. En omtaler ikke dans på en dansetilstelning som en aktivitet hvor en kartlegger trinnene for å reparere dansen.

Når noe ikke fungerer eller en tar feil trinn i *dansen* som utspinner seg i forholdet, kan det repareres slik en danser reparerer, trener og arbeider videre for å oppnå en dans som fungerer.

4.3.2 Samliv som vedlikehold

Flere av informantene snakker om hvor viktig det er for paret å ha ulike verktøy og redskap for å få samlivet til å fungere på en god måte. Denne referansen ser ut til å være uavhengig av hvilken underdiskurs det ser ut til at de er påvirket av. Når de bruker ord som verktøy og redskap benytter de ord som gjerne er knyttet til å praktisere et arbeid. Bengt sier at *det er kjempeviktig å gi parene gode verktøy som kan hjelpe dem til å ha det bra.*

Ved å ha rett verktøy eller riktige redskaper kan de holde det gode i samlivet ved like. Verktøy kan være *den gode samtalen, den gode måten å lytte på, den gode måten å prioritere tiden på.* Når jeg tolker det Bengt sier om *de gode verktøyene for å ha det bra*, tenker jeg at det har med arbeid som vedlikehold å gjøre. Noe som gir resultat både for nåtid og framtid.

Anita: Jeg tenker en kan komme langt med å forebygge, men det er klart at vi ikke kan redde hele livet, hele forholdet. Men det øker bevisstheten og man henter fram parets egne resurser. Så får de noen redskaper de kan bruke.....og så kan det være enklere å nærme seg problemene i etterkant av kursene hvis det er noe som knirker.....

Anita snakker her om å *hente fram parets egne resurser* og at *paret får noen redskaper de kan bruke til dette.* Når jeg knytter forståelsen av redskaper til å utføre et arbeid og jeg ser at Anita kopler redskapene til å hente fram egne resurser for å håndtere problemer som kan oppstå, tolker jeg også dette inn i vedlikeholdsperspektivet på samliv som arbeid. Som en fortsettelse sier hun at *hun tror paret opplever det positivt å bruke tid på eget parforhold fordi det skal vare hele livet.* Så ut i fra hvordan jeg ser disse konstruksjonene, slutter jeg at de har en forståelse av at arbeid er nødvendig for å vedlikeholde samlivet slik at det kan være bra og varig.

4.3.3 Samliv som nyskapning

Eva: Jeg tenker at i forhold til å gjøre livet både til enkeltmennesker og par bedre, så er det mye å hente på å styrke et forhold.....så hvis et par får det bedre kan det skape mange ringvirkninger også for barn, familie og jobb, for det berører mange flere mennesker (...).det skaper helt klart mer glede og gode liv....Hvis de tar i bruk det de lærer hjemme så skal de ikke få tilbake sitt gamle ekteskap. Tanken er at de skal få et ekteskap som er bedre.

Eva snakker om å styrke ekteskapet gjennom å lære dem ferdigheter paret kan praktisere hjemme. Dette skal føre noe nytt inn i forholdet og videre ut i omgivelsene rundt paret. Hennes tale om ekteskapet får meg til å tenke på at arbeid rettet mot samlivet vil skape noe

nytt. Til og med for flere enn paret. David er minst *like opptatt av å hjelpe folk til å sette ord på og feire de tingene som fungerer bra i stedet for å bare være opptatt av det de er misfornøyd med.*

David: (...) *rett og slett hjelpe folk i en bevisstgjøringsprosess på å styrke det brukbare og bygge ut fra styrke mer enn å bygge ut i fra svakhet*

Intervjuer: *mm*

David:....*gjør en noe med svakheten og ikke med styrken så blir det jo ikke noe god verken dynamikk eller utvikling. Så noe jeg har lært meg igjennom åra er å hjelpe folk til å finne fram de tinga, både hos seg sjøl og hos den andre og i samspillet som er verdt å feire og bygge videre på.*

Her ser jeg arbeidsdiskursen i funksjon gjennom at her skal det bygges. Og jeg ser den nyskapende effekten av arbeidet i det forespeilede resultatet som dynamikk, utvikling og grunnlaget til å bygge videre på. Det skal bygges videre, det skal skapes noe nytt.

4.3.4 Reparasjon, vedlikehold og nyskapning

Hos informantene fant jeg forståelsen av samliv som nyskapning gjennom implisitte utsagn som *bygge videre på det som fungerer* (David) og *ikke få det gamle ekteskapet tilbake, men skape noe nytt* (Eva). Eva og David løfter fram den nyskapende forståelsen. Begge representerer den kristne gruppen. Likevel ser det ut til å være en diskurs som er mindre rådene enn reparasjons og vedlikeholdsdiskursen. Datamaterialet ser i langt større grad ut til å peke på *håndtering av negative følelser og å løse langvarige konflikter* (Fredrik), *problemer med kommunikasjon* (Anita) og *reduserer store negative personlig kostnader* (Bengt og David). Dette tolker jeg dit at det er reparasjons og vedlikeholdsdiskursen som er viktigst for forståelse av at parforholdet skal bestå, hos informanter fra begge aktørene.

Hos de offentlige ser det videre ut som om fokus ligger mest på de dypere problemene som skal løses og unngås. Kan det være slik at de som er ansatt i familierapifeltet bærer med seg en terapeutisk reparasjonsdiskurs? Familievernkontorene er til tider preget av stort arbeidspress og ventelister av par som trenger terapi og mekling. Ut i fra dette er det nærliggende å konkludere med at det ikke er tid og rom for at folk ”bare kan komme for å få litt vedlikehold på forholdet”. Er reparasjonsdiskursen en konstruksjon fra familiefeltet som det er vanskelig for kursholderne å gi slipp på inn i kurslederrollen? Kan nettopp det å analysere kurslederrollen og ulike subjektposisjoner informantene har, synliggjøre noen diskurser om samliv når samlivskurs er satt som diskursorden?

4.4 Samliv må læres

4.4.1. Ekspert, medvandrer eller pedagog?

Gjennom analysen, så det ut til at kursholdernes tilhørighet hadde innvirkning på hva de vektla i formidlingsprosessen. Videre så det ut til at kursholderrollen nettopp bekrefter det faktum at dette tilbudet er et kurs.

De kristne informantene nevnte at forskning og faglig tilnærming, er viktig for arbeidet.

Likevel anså de et mer relasjonelt aspekt for å være like viktig. Selv om de kristne informantene representerte helt ulike kurs, vektla alle en kombinasjon av å formidle teori og dele egen erfaring. En ”medvandrer” funksjon. Kan dette knyttes til den kristne formidlingsmåten som hviler på Jesu oppfordring om å spre hans budskap og følge hans eksempel (Matt. 28,18)? Underforstått at det skal være en sammenheng mellom liv og lære. Noe som igjen innebærer at kristen samlivsetikk må legge vekt på både omsorg og ansvar (Ottosen 2005). Viktigheten av det relasjonelle perspektivet, kan også bekreftes med det Jensen løfter fram i forhold til terapi. Jensen (2008) påpeker at det ser ut til at det ikke er de ulike teknikkene, men det relasjonelle som er det avgjørende for utfallet av terapien.

Alle de tre informantene som er terapeuter, snakket derimot om nyere forskning og kunnskap om parrelasjoner, som viktig grunnlag å bygge kursene på. Fredrik antydte også at kursholderne kanskje burde være psykologer eller terapeuter, for å håndtere kursdeltagernes smertefulle opplevelser. Kan disse uttalelsene være indisier på at terapeutene ser på kursholderrollen som en ekspertfunksjon? Terapeutene peker også på at de lærer bort ulike teknikker. Er det i så fall en parallell til den modernistiske perioden og den strategiske retningen innen familiefeltet? Terapeuten som ekspert skulle foreta intervensjoner i familien. Intervensjonene skulle være ulike oppgaver og teknikker som blant andre Haley lanserte. De skulle hjelpe familien til få en mer funksjonell struktur (Schjødt og Egeland 1989, Jensen 1994, Anderson 2003). Anspores det en kopling mellom terapien og underdiskursen arbeid som reparasjon, i samlivskursene?

Selv om en, som jeg, har gjort en avgrensning ved å sette en diskursorden, vil en oppleve at det også kan dras veksler på andre diskurser (Jørgensen og Phillips 1999).

Ettersom samlivskurs, per definisjon, ikke er et terapeutisk, men et pedagogisk tiltak, er det nødvendig å nevne at kurslederne muligens også trekker på diskurser fra en pedagogisk diskursorden. Overgangen mellom hva som er forebygging og hva som er terapi, kan være flytende. Begge tilbudene blir oppsøkt av mennesker som har problemer eller vil styre unna problemer i samlivet. Noe som kan plassere både terapi og samlivskurs under det kliniske

arbeidet med par (Thuen 2009). Samtidig vil også en pedagog kunne opptre ut i fra en differensiert modell. Slik kan funksjonen innbære både en terapeutisk og en pedagogisk rådgiverrolle (Johannessen, Kokkersvold og Vedeler 2010). I den pedagogiske verden, ligger det implisitt at læreren skal ha mer kunnskap enn eleven, for at eleven skal ha noe å lære. Dermed kan dette være en annen forklaring på ekspertrollen som kom til syne hos terapeutene. Alle informantene legger stor vekt på at arbeid må læres. Noe som kan tyde på at de som kursholdere nettopp beveger seg i det pedagogiske feltet også, og gjenspeiler det materielle faktum at tilbudet er et kurs.

4.4.2 Læring av kunnskap og ferdigheter

At det forebyggende tilbudet er et kurs, kan se ut til å være et naturlig referansepunkt for kursholdernes vektlegging av læring. Det mer spektakulære funnet, gjorde jeg imidlertid i sammenheng mellom læring og enkelte av diskursene om samliv.

Når jeg arbeidet med datamaterialet, fant jeg at de enkelte informantene hadde ulike konstruksjoner av samliv som arbeid. Blant annet gjennom ulike yrkesmetaforer snakket de fram ulike underdiskurser. Derimot snakket samtlige informanter om samliv som arbeid, på en enhetlig måte i forbindelse med det å lære. Enten det gjelder underdiskursen reparasjon, vedlikehold eller nyskapning, så dette ut til å være gjeldende. Dette ser for meg, ut fra kursledernes beskrivelse, ut til å sette sitt preg på samlivskursene. Fredrik fra det offentlige sier:

Så vi starter første gangen med en oversikt over det teoretiske grunnlaget, som bygger på forskning på helt vanlige par, så da blir det en del teori. Så gjør de noen øvelser som går mer på de tingene som skaper gode parforhold...og etter hvert som kurset går, går en gradvis mer inn i det som er varige konflikter. Så det blir mer utfordrende, samtidig som det bygger på den ferdigheten som en snakket om første gangen. Den ferdigheten er jo veldig viktig når en skal løse varige konflikter, da... jeg er glad for tilbakemeldingene som går på at folk synes de lærer masse gjennom dette.

Cathrine sier det viktig er å lære parene å snakke sammen og lytte til hverandre. Bengt sier at folk hadde kommet et skritt lengre hvis en lærte dem ferdigheter og hjalp dem til å øve mens de hadde det bra. Her snakker de om at paret gjennom teori og øvelser kan lære ferdigheter, både for å skape gode parforhold, og for å løse varige konflikter. Ut i fra disse eksemplene trekker jeg en antagelse om at samliv som arbeid, har med å lære bestemte ferdigheter å gjøre. Ved å lære bestemte ferdigheter, gir en samlivet mulighet for å vare, og parene mulighet til å

mestre samlivet. Gjennom analysen av datamaterialet, ser det altså ut til at kursholderne formidler dette til kursdeltakerne. Samtidig konstituerer denne vektleggingen diskursen samliv som arbeid. Hareide slår fast at vi i dag vet at gode parforhold ikke kommer av seg selv, men fordrer at en jobber med forholdet (Hareide 2000). Tanken får bred støtte fra flere innen fagfeltet som er opptatt av forebyggende samlivsarbeid (Thuen 2007). Er det nødvendigvis slik at å lære viktige ferdigheter, gjennom teori og øvelser fører til at parene mestrer samlivet i større grad og smerten reduseres?

Det er likevel ikke slik at informantene bare knytter samliv som arbeid, til *læring av ferdigheter* i denne studien. Eva, David og Cathrine snakker om *det å leve sammen*, om *trofasthet*, om *det å elske hverandre*, om *gleder og skuffelser som er en del av livet* og bringer inn *verdier og holdninger* som temaer paret trenger kunnskap om. Noen av dem sier det så sterkt at *uten slik kunnskap trues samlivet*. Disse temaene kan høre til under dydsperspektivet. På den måten informantene snakket fram samliv som dyd, faller det naturlig å knytte dyd til kunnskap, som en av innfallsvinklene.

Jeg finner altså at læring ses hos mine informanter både som læring av *ferdigheter* og læring av *kunnskap*. Læring av ferdigheter er blant annet knyttet til å beherske ulike teknikker for å håndtere verbal kommunikasjon, lytte- og taleteknikker. Kunnskap er knyttet til temaer som livssituasjon, samfunnsforhold og dyd. Slik oppstår en sammenheng både mellom læring og samliv som arbeid, og mellom læring og samliv som dyd. Gjennom denne vektleggingen av læring, trer også verbal kommunikasjon fram som et viktig element. *De trenger et språk, vi vil gi dem et felles språk, viktigheten av å snakke sammen*, er uttrykk som går igjen hos alle informantene. Ferdighetene som skal læres, er knyttet til den verbale kommunikasjonen. Slik sett henger både ferdigheten og kunnskapen som skal læres, sammen med teoretisk kunnskap. Kommunikasjon blir en viktig *ferdighet* som må *læres* for å mestre samlivet.

4.4.3 De trenger et språk

Jeg har nå vist hvordan kommunikasjon på ulike måter, ble snakket fram som en nødvendig ferdighet som må læres. Videre kan det, som jeg tidligere nevnte, se ut som om alle diskursene om samliv som arbeid, med den største selvfølgelighet peker på de nødvendige verktøyenes betydning for samlivet. Dette kan ikke sies å være oppsiktsvekkende. I følge Mortensen og Thuen (2007) er samlivskursene nettopp et tiltak hvor parene blant annet får

verktøy til å styrke samlivet. Denne forståelsen kan derfor ses på som stabil. Selv om alle diskurser er kontigente, kan det se ut som om det på området som gjelder verktøy dreier seg om en stor permanens (Jørgensen og Phillips 1999). Tidligere påpekte jeg hvordan jeg fant en viss konvergens hos representanter fra de ulike aktørene når det gjaldt kursholderrollen. Når det gjelder hvordan de så på kommunikasjonens betydning i parforholdet, fant jeg derimot en stor permanens. Her var det permanens i forhold til at samtlige informanter i sin tale benyttet beskrivelser av kommunikasjon både som verktøy og som ferdighet, men også i forhold til form og innhold. I forhold til form fant jeg konstruksjoner hvor kommunikasjon kunne utøves ved å tilegne seg ulike teknikker, *problemløsende taleteknikker*, som Anita kalte det. Dette assosierer jeg igjen med den strukturelle terapien og andre perspektiver fra den modernistiske epoken. Samtidig var konstruksjonene jeg fant i forhold til innhold, preget av postmodernismen og den sosialkonstruksjonistiske tanken om at språket ikke reflekterer virkeligheten, men konstruerer den. (Neumann 2001, Kvale og Brinkmann 2009, 2.utg). Fredrik sier:

Vi er opptatt av å gi paret et felles språk, et språk for det som skjer i mellom dem. Hvis de får et fellesspråk kan de bli i stand til å se problemet som et parproblem eller et systemisk problem. Da har de en helt annen mulighet til å gjøre noe med det. Da kan folk forstå at det ikke handler om at den andre har stygge hensikter selv om det kan se slik ut. Hvis folk har et felles språk, tror jeg vi har kommet langt.

Den postmoderne ideen om reflekterende prosesser og lytteposisjoner (Skauli 2008), var også med å prege hvordan kommunikasjonen skulle fungere i parforholdet.

”Denne måten å tilnærme seg hverandre på, åpner opp for lyttesituasjonen. Da blir du mer opptatt av hva den andre sier, enn at du skal begynne å bli opptatt av hva du selv skal si. Man er mer bevisst på hva en føler og på å høre hva den andre sa.”
(Cathrine).

Det Fredrik og Cathrine sier, støtter det fokus Anderson og Goolishian (1992) hadde i språk og konversasjon. Nemlig at mennesket anses som språkbrukere. Derfor var det i språket problemene oppsto og måtte løses. Problemene oppsto når ulike intersubjektive virkeligheter møtes, fordi det som skjer i det sosiale, er et produkt av det sosiale språket. Disse funnene og sammenligningene kan peke på at samlivskursene på samme måte som familierapifeltet, er sterkt preget av å være et verbalt språklig tilbud. Om det er den rådgivende funksjon som begge var preget av fra starten av, eller om det er den reflekterende prosessen de nå begge i

ulik grad, er opptatt av, foregår alt gjennom det verbale. Selv om kursholderen gjennom ulike metaforer har knyttet praktisk arbeid og utøvelse, til beskrivelsene som underbygger samliv som arbeid, er de fraværende i forhold til hvordan kursene gjennomføres og hva de formidler om samliv. Ut i fra dette trekker jeg den konklusjon at læring ses som et selvfølgelig element for å forebygge smerte i samlivet. Av funnene følger at denne læringen er knyttet til teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon. Slik jeg ser det vil motsatsen til dette være utøvelse av et arbeid slik en finner det i et handverk eller et praktisk yrke. Dermed har jeg gjennom analysen funnet ytterligere to underdiskurser jeg vil plassere under samliv som arbeid, selv om de som nevnt også kan en link til samliv som dyd. En underdiskurs som er tilstede i datamaterialet, vil jeg benevne som samliv som teoretisk læring. Den andre underdiskursen ”kom tilsyne” gjennom et tatt for gitt fravær. Denne vil jeg benevne som samliv som praktisk arbeid. Hva vil det så si for parene, at samlivskursene formidler denne sammenhengen mellom samliv og læring? Dette drøfter jeg videre i kapittel 5.

Jeg har nå presentert hvordan jeg har funnet, avgrenset og analysert ulike diskurser om samliv som jeg fant i datamaterialet. Videre skal jeg vise hvordan de ulike diskursene ble benyttet til å skape mening ved at de kjempet mot hverandre i tekst og tale.

4.5 Der mening skapes, diskurser i kamp

4. 5.1 Forelskelsen er ubevisst

I datamateriale fant jeg at de ulike diskursene kjempet om å gi mening til samliv.

Ingen av informantene drar ensidig veksler på en av hoveddiskursene, men veksler mellom dem. Bengt fra de kirkelige er opptatt av at *det kan være vanskelig for kristne å skille seg: De kan ha et verdisyn som tilsier at de ikke skal bryte ekteskapet og kan se på ekteskapet som hellig*. Jeg knytter dette til tro som dyd. Tro på det hellige, men også troen på at dette skal vare. Videre sier han at *troen nødvendigvis ikke gjør dem flinkere til å ta vare på ekteskapet. Det har null verdi å si at de skal holde sammen fordi Gud vil det. ”Løsningen”, sier han, ”er å gi parene gode verktøy, lære dem ferdigheter og hjelpe dem til å øve på disse”*. Her trekker Bengt inn ferdigheter, øvelse og verktøy som jeg naturlig assosierer med samliv som arbeid. Dermed oppstår en kamp mellom samliv som dyd og samliv som arbeid. Ut i fra den vektleggingen Bengt gjør blir min forståelse at samliv som arbeid får en mer gyldig posisjon i denne sammenhengen for Bengt, enn samliv som dyd. Det ser ut til at dyd kan ikke stå alene. Samliv som dyd gir her mening for Bengt, sammen med samliv som arbeid.

Bengt: *Hvis folk tror forelskelsen er bevisst, og tror de skal få det bedre i et nytt forhold, tar de feil. De forelsker seg i det samme kjøttet hver gang. Forelskelsen er jo ubevisst.*

Intervjuer: *mm*

Bengt: *Jeg tror det er noen grunnleggende ferdigheter som må ligge til grunn for å få en relasjon til å fungere. Så en trenger å lære noe om kommunikasjon og nærhet og om seg sjøl.*

Her tolker jeg det Bengt sier om forelskelse som ubevisst, nærmest som noe som bare rammer oss. Dette kan ses i sammenheng med den romantiske ideen om at følelsene er det grunnleggende element for samlivet. Slik kan jeg tolke dette som en anerkjennelse fra Bengt av samliv inn under den romantiske ideen. Samtidig legger han vekt på at det er noe som er sterkere og mer nødvendig for samlivet, de grunnleggende ferdighetene som kan læres og øves på som et hvert slags arbeid. Her veksler han så over i samliv som arbeid og undrediskursen samliv som læring. Bengt gjør selv en refleksjon som viser hvordan han holder de ulike diskursene opp mot hverandre:

Hvis å ikke holde ting for oss sjøl, ikke legge lokk på det, spille med åpne kort, ikke hjemme oss for hverandre, masker, hvis kristne verdier betyr det, så påvirker det positivt. Hvis kristne verdier betyr at siden ekteskapet er hellig så må dere få det til sammen, så er det negativt.

Jeg tolker ham slik at så lenge dyd fungerer under frihetens ramme, er det bra, men blir det en plikt er det negativt. Det kan virke som han favoriserer den nyere romantiske diskursen om frihet framfor forpliktelse. Samliv som dyd er bra, men ikke utover det romantiske frihets ideal.

Slik jeg ser det trekker Bengt på alle de ulike diskursen for å bygge opp om sin tanke om kristne verdier. Først så vi hvordan dyd gir mening når den operere sammen med arbeid. Deretter så vi hvordan den nyere romantiske tanken anerkjennes, men må underordne seg samliv som arbeid. Tilslutt ble den romantiske ide om frihet gjort mer gyldig enn dyd.

4.5.2 Samlivet kan tørke inn

Under intervjuet snakket vi om hvilke ytre faktorer som kan innvirke på samlivet.

Fredrik snakket om at *en må ha tid for hverandre for at ikke samlivet skal tørke inn. Hvis samlivet tørker inn blir følelsene borte og da er det nesten for sent.* Han setter å ha tid for

hverandre sammen med følelser som blir borte og nesten for sent. Videre bruker han uttrykk som samlivet forvitrer og partneren gir meg ikke det jeg fortjener. Det er alle elementer fra den nyere romantiske diskurs. Fredrik sier videre:

Media og velferdssamfunnet skaper urealistisk forventninger hos folk til samlivet. Folk får en opplevelse av at de ikke har det så bra som de burde ha hatt det, og er ikke klar over at bildet som blir tegnet er urealistisk.

Her kan det være elementer fra den eldre romantiske diskurs som felles drømmer om hjem og parforhold. Det kan også være elementer som vellykkede seksuelle opplevelser og dype intime samtaler, fra den nyere romantiske diskurs. Mens han i de tidligere sitatene snakker om elementene fra den nyere romantiske diskursen som de positive og selvfølgeligste ting, ser vi her et brudd med den romantiske diskurs ved at forventningene blir betegnet som urealistiske. Når Fredrik trekker fram at folk blir utakknemlig peker han i retning av en last som kan tolkes som det motsatte av verdien og holdningen takknemlighet. Noe som kan tolkes som at dyd er positivt. Videre sier han:

Den her raske omløpshastigheten på alt som skjer i media. Den tror jeg er negativ. For den lærer folk til at ting skal skje kjapt. Det her med at media fokuserer på at nye ting er så bra. Det gamle får automatisk en dårlig valør. Det blir mindre fokus på vedlikehold. Mer fokus på nye investeringer både når det gjeld forholdet og ellers, tror jeg. Det skapes noen honnørord som går på nytt og friskt og ungt og vakkert, og så blir det ekte, solide, skrukkete, gamle liksom ikke noe verdt. Og det er jo det som gjør at samlivet varer, da.

Mens Fredrik tidligere satt elementer fra den nyere romantiske diskurs i et positivt og selvfølgelig perspektiv, blir den nok en gang gjenstand for kritikk. Tidligere tegnet han elementer fra den eldre og nyere romantiske diskurs som *negativt urealistiske*. I det siste sitatet kan elementer som ekte, solid og skrukkete, peke på de gamle kjønnsrollemønstrene, elske og monogami, og derfor ha med den eldre romantiske diskurs å gjøre. Denne gangen blir de derimot brukt i et uforbeholdent positivt lys. Samtidig kan disse elementene like godt henge sammen med samliv som dyd.

Oppsummert kan vi da si at Fredrik skifter på å favorisere og diskvalifisere den eldre og den nyere romantiske diskurs, mens han er konsekvent i å sette dyd i et positivt lys.

Så for å gi mening til hva som påvirker samlivet, har Fredrik beveget seg både mellom ulike diskurser og ulike ontologier.

4.5.3 Bruk og kast er en svøpe

David sier også noe om hva som påvirker samlivet:

Jeg tror at samlivet er preget av bruk og kast kulturen ellers i samfunnet. Når utseende, kroppsfasong og nytt interiør blir så høyt prioritert at det byttes ut og fikses på bare fordi en ikke like det lenger, eller fordi en vil ha noe nytt og mer spennende, tror jeg det spiller en rolle for vår måte å tenke på trofasthet på, også når det gjelder samlivet. Bruk og kast er en svøpe for vår kultur. Er du ikke fornøyd er det sikkert noe annet en kan prøve.

Ved å bruke metaforen *bruk og kast* tolker jeg at han både trekker parallell til kortvarige forhold som ikke var ment å være noe annet enn det, og til lengre forhold som går i oppløsning. Når han føyer til at det *er noe annet en kan prøve*, tolker jeg det dit at han sikter til at folk stadig går inn i nye forhold. Når de går ut av et forhold er det altså ikke for å gå inn i en enslig tilværelse som skal vare. Ut i fra at han omtaler dette som en svøpe, ser jeg dette som en kritikk av den nyere romantiske diskursen. Slik jeg tolker dette benytter David den nyere romantiske diskursen til å beskrive samfunnets negative påvirkning, og her spesielt rettet mot trofasthet.

For å forklare seg videre bruker David metaforen at *gresset er alltid grønnere på din side av gjerdet hvis du husker å vanne det*. Å vanne gresset kan både være huseierens sysler i hagen, men også gartneren eller bondens arbeid. Skal *gresset alltid skal være grønnere* må en regne med å *vanne* både for å reparere, vedlikeholde og skape nytt. Det må vannes hvis plenen eller enga er skadet og skal repareres. Skal gresset holde seg grønt når varmen kommer, må det vannes. Har en sådd fordi en ønsker nytt gress, må det vannes for at frøene skal spire. Her kan det se ut som om det er permanens mellom arbeid som reparasjon, vedlikehold og nyskaping.

David har valgt å snu det kjente ordtakket ”gresset er grønnere på den andre siden av gjerdet”. Ved å bruke metaforen på den måten tenker jeg at han forflytter det etterlengtede, fristende og noe uopnåelige inn i ekteskapet. Ved en innsats kan en oppnå det som frister på en ”lovlig” måte. Det kommer inn på ens egen eiendom. En behøver ikke gå utenfor gjerdet og stjele det. Gjennom assosiasjonen en får til *gresset på den andre siden* tar han avstand fra utroskap, men åpner likevel for det begjærlige. Gjennom disse metaforene tolker jeg at David snakker fram et nødvendig arbeid som må til for at samlivet skal bli et foretrukket, men også et langvarig sted å være.

Slik jeg ser det foregår det i Davids konstruksjoner diskursive kamper både i mellom den nyere romantiske diskurs, dyd og arbeid. Den nyere romantiske diskurs må vike plassen som

en svøpe, mens dyd og underdiskursene reparasjon, vedlikehold og nyskapning i samliv som arbeid, blir sidestilt som nødvendige element for at samlivet skal være godt og bestå. Romantikken i samlivet blir i varetatt ved å plassere den innenfor dydens ramme.

4.6 Hvilke diskurser om samliv ser så ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid med samlivskurs?

Gjennom disse eksemplene har jeg nå vist hvordan de ulike diskursene kjemper med hvert sitt innhold, for å gi kursholderne mening i deres arbeid. Som nevnt i teorikapittelet er det viktig å benytte begrep som allerede eksisterer for å gjøre seg forstått. At en trekker på tidligere begrep utelater allikevel ikke at en kan sette noen elementer sammen på en ny måte og på den måten ”anspore til forandring af de diskursive strukturer” (Jørgensen og Phillips 1999:144). Ved at jeg satt de ulike diskursen om kjærlighet sammen med samliv hvor samlivskurs er satt som diskursorden, førte det nettopp til nye funn.

Slik jeg tolker de funnene jeg gjorde, fant jeg mange bekreftelser på at nettopp arbeidsdiskursen står sterkt og legges som en viktig føring som premiss for et godt samliv. Samliv som arbeid så ut til å bli brukt uforbeholdent i positive vendinger. Mens kursholderne som var terapeuter synes å favorisere arbeid som reparasjon, så de kristne kursholderen mening i ideen om at arbeid kunne skape noe nytt. At arbeid som vedlikehold var nødvendig for et godet og varig samliv, så ut til å være en felles oppfattelse. For å forstå samliv som arbeid kan vi også se på arbeidets motstykke. Reparasjon, vedlikehold og nyskapning er i kontrast til ødeleggelse eller skade, forfall og stagnasjon eller tilbakeskritt. Kjærlighet som arbeid konstruerer en kjærlighet som har vilje og kapasitet i seg og som er knyttet til å ta vare på noe og å øke verdien inn i framtiden. Arbeid skal sikre at noe kan bestå og ikke går til grunne. Slik jeg ser det, blir dette en motsetning til den nyere romantiske diskursen som tenderer mot at forholdet kun skal bestå så lenge partene føler at det dekker deres egne behov.

Det er likevel ikke slik jeg ser det, at arbeidsdiskursen er den eneste rådende diskursen hos de som er kursledere ved samlivskurs. Jeg vil snarere hevde at mine funn viser at de ulike diskursene kjemper om å gi innhold til samliv når samlivskurs er satt som diskursorden. Samliv som dyd ble også hovedsakelig benyttet i positivt henseende. Hvis den ble praktiser slik at den medførte store negative følelsesmessige og helsmessige forhold, så det likevel ut til at den var gjenstand for noe regulering. Samliv som romantikk ble tatt som en selvfølge

knyttet til hvordan parforhold gjennom forelskelse og tiltrekning blir etablert. Den romantiske samlivsdiskursen ble forøvrig benyttet i både positivt og negativt henseende. Det så ut til å gi mening for de fleste informantene, å benytte den nyere romantiske diskurs til å beskrive ulike negative påvirkninger på samlivet. Den eldre romantiske diskurs kunne i enkelte tilfeller favoriseres fram for samliv som dyd, men kunne ikke stilles over samliv som arbeid. Samtidig så det ut til at de fant mening gjennom diskursene arbeid og dyd til å framheve hvordan en skal beskytte samlivet mot tendenser som var forenlig med den nyere romantiske diskurs.

Forøvrig er det ikke oppsiktsvekkende slik jeg ser det, at diskursen samliv som arbeid, i større grad er relatert til arbeid som teoretisk læring, enn arbeid som praktisk utøvelse av et håndverk eller et yrke. Denne konsensusen ser jeg som en naturlig konsekvens av det undervisnings- og kunnskapsbaserte samfunnet, vi har i dag. Mitt funn på dette området støtter også opp om hva andre teorier fastslår, at vektlegges i samlivskursene (Mortensen og Thuen 2007, Mühleisen og Danielsen 2009b). Dessuten er samlivskurs i hovedsak utarbeidet av akademikere, og ikke av yrkesgrupper som bønder, fiskere og håndverkere. Noe som også sannsynliggjør denne vektleggingen. Hva skjer når samliv som arbeid blir betraktet som teoretisk læring kontra en praktisk utøvelse? Hvilke handlingsrom vil denne vektleggingen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon, kontra arbeid som praktisk utøvelse gi, og hvilke vil bli utelatt? Det vil jeg drøfte i neste kapittel.

5. Samlivskurs

Hvilke diskurser om samliv kan en finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs?

I kapittel 4 har jeg analysert **hvilke diskurser om samliv som ser ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid rundt å tilby samlivskurs**. Jeg vil i dette kapitlet se nærmere på **hvilke konsekvenser de ulike diskursene vil kunne ha for dette tilbudet**.

På hvilken måte vil de diskursive perspektivene synliggjøre muligheter og utfordringer ved samlivskursene? Kan denne analysen og en drøfting av denne bringe fram nye innspill til en utvikling av samlivskursene på områder hvor dagens praksis ikke synes å nå fram?

Spørsmålene dreier seg om hvordan de diskursive perspektivene kan være nyttige for det forebyggende arbeid i møte med den raske befolkningsendringen som stadig pågår, og som så dyptgripende berører samlivet.

Gjennom innledning og teorikapittel har jeg blant annet vist hvordan samlivskurs er plassert i historien og i dagens samfunn. Jeg vil i dette kapitlet presentere en drøfting av hvordan samlivskursenes vektlegging av læring og kommunikasjon ansporer både muligheter og begrensninger, ved og for, det forebyggende arbeidet. Deretter drøfter jeg den romantiske diskurs og diskursen samliv som dyd, opp mot synet på samlivsbrudd. Dette munner ut i noen betraktninger om samlivets og samlivskursenes videre eksistens. Så avslutter jeg kapitlet med en oppsummerende drøfting i forhold til hvordan de diskursive perspektivene kan gi bidrag til å møte utfordringene i samlivet gjennom det forebyggende arbeidet.

5.1 Samliv som læring, - mulighet eller begrensning?

Ved å se diskursene om samliv, samlivskursenes institusjonelle tilknytning og det faktum at de har betegnelsen kurs, i et helhetsbilde, gjorde jeg som vist i kapittel 4, flere interessante funn. Et av funnene som utpekte seg og som jeg har valgt å diskutere videre, er den sentrale plassen læring ser ut til å ha hos kursholderne. Jeg avsluttet kapittel fire med spørsmål om hva som skjer når samliv som arbeid blir betraktet som teoretisk læring kontra en praktisk utøvelse? Jeg undret meg også over hvilke handlingsrom denne vektleggingen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon, kontra arbeid som praktisk utøvelse, vil gi og hvilke som vil bli utelatt? Dette skal jeg belyse nærmere her.

Gjennom analysen framkommer hvordan kursholderne løfter fram teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon som positive bidrag for samlivet. Både Anita, Eva, Cathrine og Bengt

påpekte at *de som var skeptiske til å komme på kurs, ofte ga de beste evalueringene i etterkant*. Spesielt knyttet de dette til erfaringene de hadde med *menn og samlivskurs*. Samtidig antydte Anita, Cathrine og Fredrik fra det offentlig at de kunne ha problemer med rekruttering av deltakere til kursene. Handler dette om den noe ensidige vektleggingen i kursene?

Mühleisen og Danielsen (2009b) fastslår og problematiserer nettopp denne vektleggingen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon. De hevder at dette blant annet kan gi en urealistisk tro på ideal om gjennomsiktighet og bekjennelse i parforholdet. På den måten vil jeg si at de støtter Øfsti (2010) i hennes kritiske refleksjoner rundt parterapien. Samtidig påpeker de at i stedet for å styrke intimiteten kan en stå i fare for å konservere maktulikheter. Disse maktulikhetene kan være knyttet til blant annet kjønn og seksualitet. Slik jeg forstår dem, setter de sin kritikk inn i et likestillingsperspektiv, hvor kvinnen er den undertrykte. Mühleisen og Danielsens (2009b) problematisering kan muligens ha gyldighet hvis vi ser det i et historisk perspektiv. Men er dette et like entydig bilde i dagens samfunn? Eller gjør de hevd på diskurser fra en annen tid, for å gi gyldighet til å fronte sitt syn på kjønnsforskjeller? Ekko-diskurser, som Øfsti (2010) kaller det. Da kan en anta at de konserverer enkelte muligheter, mens de stenger for andre. Selv om menn fortsatt dominerer i toppen av karriere- og lønshierarkiet, er det ikke sikkert dette kan gi et entydig bevis for denne diskursen. Kan den store vektleggingen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon skape kjønnsforskjeller? I mitt materiale påpekte informantene utfordringer knyttet til å få menn til å komme på kurs og å tilpasse innholdet så det passer til menn. *Kvinner melder på, mennene melder av*, nevnte flere av dem som en slags gylden regel. Jeg tenker at det ut i fra dette kan være viktig å problematisere og diskutere den motsatte siden av det Mühleisen og Danielsen (2009b) gjør. Det er vel kjent at gutter og unge menn ofte taper i utdannings- og arbeidssituasjonen i dagens samfunn, nettopp på grunn av den store teoretiske vektleggingen (Klyve 2009). Både når det gjelder karakterer og fullføring av utdanning, leder jentene (Falck og Nyhus 2009, Utdanningsdirektoratet 2009). Det er også en allmenn oppfatning i vårt samfunn, at kvinner generelt er sterkere verbalt enn menn. Indisier på dette kan ses blant annet fra forskning på tidlig språkutvikling og forskjeller i norsk kunnskapene ved avsluttende grunnskole (Fjeld 2009, Utdanningsdirektoratet 2009). Duncan hevder at det finnes en sammenheng mellom et økende utdanningskrav og de store hastige endringene i familieformene, og den negative utviklingen for guttenes tilpassing (2010). Skal gutter som taper på skole og i arbeidsliv, også mislykkes i samlivet, fordi diskurser om samliv knyttes så sterkt til teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon? Jeg har ikke funnet forskning knyttet spesifikt til menn og

samlivskurs. Derimot er ikke dette en ukjent problemstilling innen familierapien. Flere hevder at familierapien er tilpasset kvinner og dermed overser mannens usikkerhet knyttet til språk (Piros 2008, Syrstad 2008, Øfsti 2008). Kan samlivskursene, slik de er i dag, gi handlingsrom for en maktforskjell i samlivet, der mennene, også på denne arenaen, blir tapere? Eller rettere sagt; hvor begge blir tapere fordi det skapes en maktubalanse mellom kjønnene?

Vi kan også problematisere dette ut i fra en innfallsvinkel, uavhengig av kjønnsdebatter. I følge mine funn vektlegges teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon som viktige, og kanskje nødvendige, komponenter i et velfungerende og varig samliv. Hvilke forståelser gir det kursdeltakerne om samlivet? Konstrueres det en forståelse av at det gode samliv er forbeholdt de som mestrer teoretiske og verbale ferdigheter? At det er kun de som mestrer bestemte ferdigheter som kan lykkes? På den måten kan kommunikasjon stå i fare for å bli årsaken til smerten, samtidig som den presenteres som løsningen for å unngå, redusere eller fjerne smerten. Dette kan videre bli et paradoks som innvirker på parforholdet. Ved å hevde dette utfordrer jeg også den sosialkonstruksjonistiske påstand om at det er i språket problemene oppstår og må løses (Anderson og Goolishian 1992). Syrstad (2008) løfter fram en mulighet for at de som er dyktige til å kommunisere, bærer med seg en mulighet for å snakke seg fra vanskelige forhold, i stedet for å ta tak i dem. Danielsen (2008:19) påstår at dette fokuset kan ”undergrave muligheten til å identifisere og jobbe med konflikter og maktforhold som ligger til grunn for krangling og kommunikasjonsproblemer”. Ut i fra slike påstander vil en kunne hevde at den nevnte vektleggingen står i fare for å lukke for det gode samliv, snarere enn å åpne for det.

5.1.1 Utviklingspotensial gjennom samliv som arbeid

Som tidligere nevnt, vil en stor permanens på et område kunne lukke for andre forståelser og handlingsmuligheter. Tiltross for ulik vektlegging av ulike diskurser om samliv, og med ulik institusjonell forankring, var det altså liten forskjell på den betydningen teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon fikk i denne sammenheng. Den forskjellen som kunne spores, lå i de kristnes mer relasjonelle tilnærming, gjennom å dele egne erfaringer. Hva hadde skjedd med parene hvis samlivskursene hadde åpnet for andre tilnæringsmåter? Hva om noen av, eller deler av, kursene kun hadde bestått av praktiske tilnærminger og praktiske oppgaver hvor partene skulle bruke lite eller ingen verbal kommunikasjon? Hvordan hadde de ulike diskursene da kommet til syne? Ville det blitt en berikelse for parene eller ville det blitt en

skremmende opplevelse i vår verbale tidsalder? Vi assosierer gjerne stillhet med truende taushet. Mulig vi unnlater å reflektere over når og for hvem tausheten blir truende? Dermed glemmer vi kanskje at stillheten også kan ha iboende kvaliteter i en relasjon. Stillheten kan være nødvendig for mange, for å bli klar over hva en har å si. Med alle ordene vi bruker, glemmer vi kanskje å bruke andre av våre sanser. Sanser som kanskje ville utvikle en annen sensitivitet og oppmerksomhet, enn hva vi får til gjennom teori og ord. En bekjent illustrerte dette for meg da han fortalte om sitt forhold til sin avdøde far: ”Vi hadde et så utrolig godt forhold, far og jeg,” sa han. ”Vi kunne jobbe sammen i verkstedet hele dagen, uten å si et ord. Vi bare visste hva den andre trengte og når den andre trengte det.” Øfsti (2010) bringer tanken om stillhet inn i møte mellom terapeut og klient. Gert Henrik Vedeler er av de som har formidlet dette før henne, da han inspirerte med å dele sin erfaring med stillhet i terapirommet under en forelesning på Diakonhjemmets Høgskole først på 2000- tallet. Jeg vil løfte fram stillhet som en glemt ressurs *samlivskursene* kan formidle til paret.

På samme måte som vi overser stillhetens muligheter, overser vi muligens den betydning det å løse praktiske oppgaver sammen, kan ha for nærhet, fellesskap og samliv. Hvorfor ikke legge til rette for dette på samlivskursene? For hvorfor skal ikke de praktisk svake partene i samlivet, utfordres på lik linje med de teoretisk svake? Da tenker jeg ikke først og fremst på logistikk og praktiske oppgaver som alle allerede mer eller mindre mestrer. Jeg tenker på mer krevende praktiske oppgaver. Oppgaver som kan fordre og se løsninger fra andre synsvinkler og som krever andre verktøy. Utfordringer kanskje både bonden, snekkeren og bilmekanikeren kunne foreslå. Ut i fra det jeg fant gjennom analysen, tror jeg samlivskursene har et stort potensial på dette området. Ikke for å erstatte, men for å utvide sitt repertoar. Ikke for å nedprioritere det viktige språket og den gode samtalen, men for å balansere den og løfte fram andre kvaliteter. Kvaliteter som kan utjevne mulige maktforskjeller i samlivet, i stedet for å konstituere dem. Muligheter for å fjerne noe av smerten som kan oppstå gjennom en overfokuset formidling av at alt løses bare vi prater sammen.

5.1.2 Ytterlige utviklingsmuligheter gjennom samliv som dyd.

Et annet spørsmål som kan synes betimelig her, knytter seg til den store permanens mellom de ulike aktørene når det gjaldt nettopp denne vektleggingen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon. Lar de kristne kursarrangørene samlivskursene metodisk være mer preget av samliv som arbeid enn samliv som dyd, tiltross for at de gjennom sin tale ser ut til å være like

preget av diskursen samliv som dyd? Ut i fra diskursen samliv som dyd går linken til ”du skal gjøre mot andre som du vil at andre skal gjøre mot deg (Matt.7,12, Heiene og Thorbjørnsen 2011). Er dette en glemte ressurs for samlivskursforfattere og arrangører? Er dette konsekvenser av de mange angrep Herland (2010) hevder skjer mot kirken? At de kristne som en følge av dette ikke tør løfte fram potensialet i den kristne samlivsetikken i langt høyere grad?

5.2 Samlivsbrudd

I den kristne samlivsetikken og diskursen samliv som dyd, er det livslange samlivet løftet fram som det foretrukne. I intervjuet med Anita nevnte hun, at *hun ikke trodde det var lettere for samboere å gå fra hverandre, enn for ektepar*. Hun berører et tema som både kunne vært relevant og interessant inn mot denne studien. Samboerskap har i følge Noach (2010) vokst fram som en stille revolusjon med påfallende liten problematisering. Jeg har imidlertid gjort en avgrensning i forhold til dette. Derfor behandler jeg ikke samboerskap og ekteskap spesifikt. Noe som igjen har ført til at samlivsbrudd og ekteskapsbrudd blir omtalt om hverandre. Til tider kan dette virke noe inkonsekvens, men dette ble en påkrevd begrensning i forhold til studiens omfang.

Når jeg i innledningen beskriver de store endringene knyttet til samlivet i Norge de siste årene, påpeker jeg noen av disse strukturelle endringene som har skjedd. I følge statistikken har samboerskap og skilsmisser gått fra å være marginale handlinger til å representere noe av det normale. Når en i tillegg ser de senere årenes endringer når det gjelder samkjønnspar, og senere tiders tale om *det rene forhold* og *konfluert kjærlighet*, kan en lett komme til å trekke konklusjon at det livslange samlivet mellom mann og kvinne er truet. Hvor kommer i så fall trusselen fra? Noen av informantene snakket om tidspress og samfunnskrav, som utfordringer for samlivet. Andre løftet fram at urealistiske forventninger både til partneren og parforholdet, i tillegg til jaget etter status og karriere, førte til skilsmisser. Disse kunne vært drøftet og analysert ut i fra både diskursive og andre perspektiver og punktueringer, for å gi interessante og nyttige funn. Jeg har likevel valgt å begrense meg til å diskutere hvordan den nyere romantiske diskursen og samliv som dyd ser ut til å virke inn på samlivet og samlivskursene, og hvilke konsekvenser dette kan få for samlivskursene.

5.2.1 Hva kommer først, samlivsbrudd eller konfluert kjærlighet

I kapittel 4 viste jeg blant annet hvordan jeg fant at kursholderne, i overveiende grad, hadde en negativ vektlegging i forhold til elementer innen den nyere romantiske diskurs. Utsagnene kan bære preg av å angi at disse elementene vokser fram, på bekostning av verdier og tradisjoner, som tidligere har vært ansett som viktige i samlivet. Denne sammenhengen fant jeg også hos Giddens. Mens informantene ofte påpekte dette som negativ utvikling, gir imidlertid Giddens dette en mer positiv framtoning.

”Konfluerende kærlighed er en aktiv, betinget kærlighet og derfor i disharmoni med det romantiske kærlighedskompleks og dets ”for tid og evighet” og ”den eneste ene”. Vores dages ”separations og skilsmissesamfund” ser her snarere ut til å være et resultat af den konfluerende kærlighedsopståen end dens årsak. Jo mer den konfluerende kærlighet bliver konsolidert som en reell mulighed, jo mer træder ønsket om at finde en ”speciel person” i baggrunden og jo mer tæller det ”specielle forhold”.(Giddens 1992: 67)

Giddens setter i dette tekstutdraget, et skille mellom den konfluerte kjærlighet og det langvarige forholdet med den ene. Sistnevnte, benevner han som ”det romantiske kærlighedskompleks”. Dermed utelukker han andre sammenhenger og tilknytninger til det livslange monogame parforholdet. Uansett om han utelukker eller ikke, forsvinner ikke det faktum at dette også hører under diskursen samliv som dyd. Selv om dette på lang sikt kan bli en konsekvens, når en, som han, i talen utelater og omskriver fenomener (Neumann 2001). Dermed vil jeg hevde at ikke bare det jeg kaller den eldre romantiske diskurs, men også samliv som dyd, er i disharmoni med den konfluerte kjærlighet.

Giddens snakker om den konfluerte kjærlighetens ”oppståen”. Altså en kjærlighet som har kommet til, eller er blitt konstruert, underveis. Slik blir det en motsetning til synet på kjærligheten mellom mann og kvinne *fra begynnelsen av*, i diskursen samliv som dyd. Slik jeg tolker Giddens, mener han at den konfluerte kjærlighet skaper nye muligheter, som igjen fører til nye ønsker. Han påpeker at separasjons- og skilsmisse mengden snarere ser ut som et resultat av den konfluerte kjærlighet og ikke motsatt. Cathrine påpekte forhold som jeg nettopp tolker inn i denne sosialkonstruksjonistiske mentaliteten av tilbud og etterspørsel. Hun sier at statistikken *både viser at folk ikke blir i samliv som de ikke finner ut av, samtidig som den gjør det lettere for folk å gå fra hverandre*. Statistikken som er konstruert av og gjenspeiler hva som skjer, er selv med på og konstruerer nye muligheter for folk. Vil så konsolideringen av den konfluerte kjærlighet, skapt gjennom en sosialkonstruksjon inn i en

romantisk diskurs, øke eller redusere smerte? Hvem er det i så fall som vinner på en promotering av denne samlivsformen? Er det folks ønske å ha kjærlighetsforhold som er betinget eller ønsker de å ha et samliv som skal vare livet ut?

5. 2. 2 Samlivsbrudd og diskurser om samliv

Cathrine sier at *de som gifter seg ønsker at det skal vare livet ut*. Hun påpeker videre at *folk ikke blir i samliv som de ikke finner ut av*. Her kan det se ut som hun først støtter seg til dyd og/eller den eldre romantiske diskurs om å bli i forholdet. Så oppfatter jeg det som at det skjer et skifte når hun snakker om å gå ut av forholdet. Med den største selvfølgelighet skifter hun mellom de ulike diskursene når hun fremmer sin mening. Slik jeg ser det, ligger det ingen automatisk logikk, når det gjelder å forklare samlivsbrudd, i dyd eller i den eldre romantiske diskursen. Derimot harmonerer samlivsbrudd med logikken i den nyere romantiske diskurs. Der er betinget kjærlighet en forutsetning for forholdet. Derfor ligger det implisitt at når betingelsene opphører, opphører også forholdet (Giddens1992). Slik sett legger den nyere romantiske diskursen grunnlag for at Cathrine kan snakke om at folk går ut av forholdet, uten å måtte forsvare dette. Er det da slik at den nyere romantiske diskurs er nødvendig for å redde folk fra de konsekvenser kjærlighet som dyd, medfører? Er det slik som Øfsti forfekter, at under diskursen samliv som dyd, så ofrer en alt? David sier *at han synes det er trist at kjærlighet som forpliktelse og vilje er svekket med årene til fordel for følelsene*. Eva synes *i utgangspunktet det er trist med samlivsbrudd*. Cathrine sier *hun synes det er fint at noen ser på ekteskapet som hellig og gjør alt de kan for å kjempe for det*. Samtidig peker alle tre på at *alle samliv ikke kan vare*. Cathrine nevner at *hvis det er vold, psykisk vold, kulde eller elendige forhold, så går det utover helsa. Da kan man ikke fortsette samlivet*. *Dysfunksjonelle ekteskap hvor noen eller alle lider, eller hvor noen av partene blir ødelagt*, nevner David som årsaker til at samliv bør oppløses. Eva sier at *hun tror at for noen var det rett og slett uheldig at de giftet seg. Derfor er det best med skilsmisse*. I disse utsagnene finner jeg at de ulike diskursene kjemper om å gi mening til forståelsen av samlivsbrudd. Samtidig ser jeg noe av diskursperspektivets kompleksitet. *Følelsene*, den romantiske diskurs, ser ut til å bli diskvalifisert av David. Derimot er *forpliktelsen og viljen*, dydsdiskursen, noe han favoriserer. Cathrine påpeker *det hellige og det å kjempe for*, noe jeg tolker inn under dyd og arbeid. Konkurrerer den romantiske diskursen og taper for dyd og hardt arbeid som framstilles som både flott og viktig? Eller sporer vi et brudd med dydsdiskursen? Når de nevner vold, psykisk vold, kulde eller elendige forhold som går utover helsa, som årsak til at man ikke kan fortsette

samlivet, er det da dydsdiskursen som må vike? Betyr det at dydsdiskursen kan ses å ha en begrensning i, at den bare er holdbar så lenge det ikke går på helsa løs?

Øfsti (2010) trekker inn helgenbegrepet og bruker, slik jeg forstår henne, dydsdiskursen som betegnelse og forklaring på den kjærligheten som oppgir alt for en hver pris. Hvordan skal vi så få mening i dydsdiskursen som på den ene side kan se ut til at en skal ofre alt, mens en på den andre siden selv kan risikere å gå til grunne.? Er dydsdiskursen rett og slett farlig? Slik jeg forstår Øfstis beskrivelse antyder hun nettopp dette. Noe som kan gi en forståelse av at samliv som dyd er lite ivaretaende, og derfor er viktig å motvirke eller ugyldiggjøre. Slik jeg ser det blir Øfstis framstilling muligens en noe karikert og lite nyansert beskrivelse av dydsdiskursen. Øfsti refererer til den kristne forbindelsen til dyd. Hva da med det kirkelige perspektivet på kjærlighet er en dyd? Sammenfaller det med slik Øfsti presenterer kjærlighet som dyd? På en måte kan det se ut til at Øfsti støtter det Solberg fremmer, med tanken om Kristus som ga alt, som noe langt mer enn bare et forbilde (Solberg 2008). Jeg vil påpeke noe jeg anser som en vesentlig forskjell mellom en altoppfrende dyds diskurs slik Øfsti kan tolkes, og slik jeg tolker Solbergs beskrivelse. Hans beskrivelse av Kristus som oppofrende brudgom er en forbildelig framstilling som står i en større bibelsk sammenheng. Andre deler av Bibelen kan ses og i vareta de som er utsatt for helseskadelige forhold (5 Mos 5, Mark 10,2-9, Luk 10,25-36). Slik sett står Solbergs beskrivelse i en videre og ivaretaende sammenheng. Dermed blir ikke skilsmisse en fullstendig uaktuell løsning, men det blir å anses som unntak der det er påkrevd, ut i fra den oppfattelsen av at vi ikke lever i en fullkommen verden. Dette blir så en motsetning til den nyere romantiske diskursen, hvor oppløsning av samlivet, snarere er regelen.

5. 2.3 Livslangt samliv mellom mann og kvinne, - historie eller framtid?

Mens det kan se ut som om samlivsbrudd er regelen for samliv i den nyere romantiske diskurs, ser det ut til å være noe en skal strebe etter å unngå, under diskursen samliv som dyd. Når Giddens (1992) omtaler den konfluerte kjærlighet som en reell mulighet, uttrykker han at det igjen fører til nye ønsker. Kan det være slik at disse nye ønskene etter ”det spesielle forholdet”, skaper nye behov? Vi kan i fra den materielle verden, gjenkjenne sirkelen hvor produkter blir presentert, for så å bli ønsker, som videre blir ansett som behov. Tilslutt utløser behovene lengsler og smerte for dem som av ulike grunner ikke kan skaffe seg produktet. Eller det utløser smerte fordi en ikke så de negative konsekvensene produktet førte med seg. Som jeg har vist, kan det se ut som om de mange samlivsbruddene kommer som en følge av

den nyere romantiske diskurs. Den nyere romantiske diskurs blir i dag markedsført på en bred arena. Alt i fra familiekontor til media og underholdningsbransjen har begrunnelser for, hvorfor de løfter fram det spesielle forholdet og den spesielle seksuelle opplevelsen. Felles kan det se ut som om begrunnelsene bunner i søken etter mer lykke og mindre smerte. Det kan se ut som om det er kamper både mellom ulike diskurser både på samme og på motstridende ontologiske nivå. I kampene mellom de ulike diskurser om samliv, synliggjøres også etisk dilemmaer som oppstår. Når diskursen dyd blir framstilt i et lys som lite ivaretaende, som den kan ses ut å gjøre hos Øfsti (2010), kan det se ut som om den sosialkonstruksjonistiske ide kjemper om å gjøre dydsdiskursen ugyldig. Når den samtidig blir identifisert sammen med en kristen forståelse, kan det videre se ut som om sosialkonstruksjonismen som ontologi kjemper om gyldighet over samlivet på den kristne ontologis bekostning.

Sier dette noe om at den økende mengde samlivsbrudd snarere skyldes promoteringen og utviklingen av den romantiske diskurs, enn unntakene i diskursen samliv som dyd? Kan det være at den romantiske diskurs har ført med seg smerte ved å presentere muligheter for samliv, som får folk flest til å tro at de har udekkede behov? Her tenker jeg på smerte som kan oppstå når en tror at en mangler noe i sitt værende forhold, fordi en sammenligner seg med det som lover å gi lykke. Jeg tenker også på den smerten som forskning viser følger med samlivsbrudd. Så langt har jeg ikke funnet forskning som sier noe om, at denne smerten forsvinner, bare du går ut og inn av forhold ofte nok. Hva gjør en så med det faktum at mye forskning viser at folk som lever i stabile parforhold har det bedre enn enslige? Jeg har heller ikke funnet forskning som sier at det er bedre for barn, voksne, syke og eldre som av ulike grunner ikke kan være i et intimt, seksuelt forhold basert på den spesielle opplevelse, å bli tatt hånd om av offentligheten, enn i familien? Forskning viser derimot at et stabilt parforhold som ramme rundt familien, er en viktig omsorgsbasis (Thuen 2007). Hvilke konsekvenser kan det så se ut til at den romantiske diskurs kan ha for samlivskursene? En diskurs som er preget av tanken om at samliv er en sosial konstruksjon. Hvis den romantiske diskurs blir enerådende og dominerende, vil det normale være å gå ut og inn av forhold. Det som da avgjør forholdets eksistens og varighet, er hvorvidt det fyller betingelsene til forholdet eller ikke. I så fall blir det, slik jeg ser det, meningsløst å arrangere samlivskurs. Min konklusjon, ut i fra analyser og drøfting, er at den nyere romantiske diskurs ser ut til å innta en økende posisjon. Sammen med flertallet av informantene er det mange som beklager dette, og mener det er en dyptgripende krenkelse både mot enkeltindividet og mot samfunnet (Monsen 2009).

Kan det vise seg i framtiden at samliv i den nyere romantiske diskurs, var et sosialt eksperiment vi ikke kjente konsekvensene av?

5.3 Ulike diskurser om samliv gir ulike bidrag til samlivskursene. En avsluttende drøfting

Denne studien reiser flere spørsmål og dilemmaer innenfor det å holde samlivskurs. Innenfor en terapipraksis som i økende grad ser samlivet som en sosial konstruksjon, kan det se ut som om terapeutene møter utfordringer i forhold til at samlivskursene er sterkt preget av diskursene samliv som arbeid og samliv som dyd. Jeg gjorde to interessante observasjoner knyttet til de offentlige representantene. Den ene var at jeg måtte ta flere telefoner til ulike familiekontor, før jeg fikk informanter. Flere av lederne sa at de ikke drev forebyggende arbeid rettet mot par i samlivet, utover terapi. Dreier det seg om tidspress og prioriteringer? I så fall, hva ligger til grunn for at tidspress fører til nedprioritering av forebyggende arbeid, innen et felt som har det offentliges mandat i arbeid rettet mot samliv og familie? Den andre observasjonen gjorde jeg under intervjuene med terapeutene. Da jeg ba terapeuten definere det forebyggende arbeidet de var engasjerte i, nølte de og svarte at det var vanskelig. I datamaterialet fant jeg at terapeutene i stor grad så ut til å forankre sitt arbeid med samlivskurs i den modernistiske perioden i familiefeltet, en periode som på mange måter regnes som historie innen terapifeltet (Anderson 2003). Er dette indikasjoner på at samlivskurs og terapeutenes ide om en sosialkonstruksjonistiske praksis, står i et motsetningsforhold? Et dilemma blir hvorvidt en terapeut innen et sosialkonstruksjonistisk terapifelt, kan forsvare å være kursholder på samlivskurs. Ut i fra en slik tanke kan den subjektposisjon terapeutene har, være med å utelukke muligheten for å være kursholder. En mulig konsekvens av en slik utvikling kan være at tilbudet samlivskurs etter hvert blir helt overlatt til de kristne organisasjonene og andre frivillige arrangører. Det vil da bli et skille mellom det terapeutiske og det forebyggende feltet innen familievernet. Et skille hvor det offentlige har ansvar for terapien, mens det frivillige har ansvar for den vedlikeholdende og nyskapende funksjon gjennom det forebyggende feltet. Den reparerende diskursen vil da bli enda mer knyttet til terapien, mens diskursene samliv som vedlikehold og samliv som nyskapning blir opprettholdt gjennom samlivskursene. På den måten kan problemene i samlivet bli ytterligere sykeliggjort eller behandlingstrengende, mens parets selvlegende

funksjon kan bli svekket. Et annet dilemma er hvorvidt formidlingen av den store betydningen av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon, kan skape ubalanse mellom partene i paret. Det kan virke som om det gode og varige samlivet blir knyttet til gode kommunikasjonsteknikker. At de som ikke behersker disse, må lære dem. De som allerede er kompetente på kommunikasjon, må lære enda mer. Dermed kan det også åpne muligheter for å snakke seg fra problemene og på den måten forsterke det vonde. Samtidig kan den lukke for mulighetene for parene til å se samlivet i et videre perspektiv med flere årsaker til og løsninger på smerten.

Spørsmålet blir om det er den romantiske ideen gjennom den eldre eller den nyere romantiske diskurs, som får dominere synet på samliv i samlivskursene og samfunnet for øvrig. Eller er det ideen om samliv som reparasjon, som vedlikehold eller nyskapning som blir gjeldende? Blir samliv som teoretisk læring knyttet til verbal kommunikasjon fortsatt stående som en rådende dominant diskurs for samlivet, eller slipper tanken om stillhet og praktisk tilnærming til som en ressurs. Samliv som dyd, har lange og fortsatt sterke tradisjoner i forhold til samliv. Vil David få rett når han optimistisk proklamerer en ny giv som vil underbygge samliv som dyd:

På den ene siden ser vi at kjærlighet som forpliktelse og kjærlighet som vilje er svekket de siste åra. Men samtidig krysses den av viljen blant de unge til å satse. Det jeg merker hos mange unge par i dag, er en forfriskende satsing. De vil ikke gå i samme elendigheten som foreldregenerasjon, fordi mange av dem har selv opplevd smerten av et brudd (David).

Om den sosialkonstruksjonistiske tanken vil styre den videre utviklingen, eller om verdiene den kristne ontologien er bærer av, vil ha størst innvirkning på samlivet framover, er vanskelig å svare på. Noe det trolig vil være debatt om også i framtiden.

6. Avslutning

6.1 Drøfting av problemstillingen og mine forskningsfunn

Hvilke diskurser om samliv kan en finne i tilknytning til det forebyggende tilbudet samlivskurs?

1. Hvilke diskurser om samliv ser ut til å påvirke kursholderne i deres arbeid med samlivskurs?

2. Hvilke konsekvenser vil de ulike diskursene kunne ha for dette tilbudet?

Kursholderne i min studie syntes i mange tilfeller å veksle mellom ulike ideer når de snakker om samliv. Dermed kan jeg ikke entydig konkludere med at de bare var påvirket av en dominerende diskurs. I stedet ble det tydelig hvordan de dro veksler på ulike diskurser for å skape mening med samliv, innenfor konteksten samlivskurs. På bakgrunn av de funnene jeg gjorde vil jeg hevde at det ligger noen etiske dilemmaer latent i denne kombinasjonen av diskurser knyttet til ulike ontologier. Disse etiske dilemmaene blir viktige, når jeg nå skal drøfte problemstillingen og mine forskningsfunn.

Diskursen samliv som arbeid så ut til å påvirke alle kursholderne ut i fra ideen om at et godt og varig samliv ikke kommer av seg selv. For meg stemmer ikke dette overens med vektlegging av sosialkonstruksjonismen, som mange av familierapiens teorier i dag er preget av (Skauli 2008, Lille 2009). Her vektlegges at alt endrer seg ut i fra individets behov og den sosiale kontekst. Dermed vil samliv bare vare så lenge parten får dekket sine behov (Giddens 1992, Øfsti 2010). Dette synliggjorde et etisk dilemma i motsetningen mellom den nyere romantiske diskurs knyttet til sosialkonstruksjonismen, og terapeuten i rollen som kursholder. Hvordan kan familierapeuter og familiekontor som styres av en sosialkonstruksjonistisk praksis forsvare at de arbeider for å gjøre samlivene gode og varige? Analysen viser samtidig at terapeuten la stor vekt på det reparerende aspektet ved samliv som arbeid. Noe som kan tyde på at de inn i rollen som kursholdere bærer med seg elementer fra terapien, og med det konstruerer en reparasjonsdiskurs. For meg kan det virke som et paradoks at en praksis som har mandat gjennom terapi til å virke reparerende inn mot samlivet, skal bygge på en teori som retter seg mot et samliv uten faste rammer, normer og retningslinjer. Hva skal terapeuten da reparere?

Dette fører også til et spørsmål knyttet til samlivskursene. Hva skal samlivskursene forebygge? Som nevnt i innledningen, er min antakelse at hvordan en tenker om samliv indikerer tanker rundt hva en anser som nødvendig å kurse deltakerne i. Jeg innledet denne

masteroppgaven med å plassere samliv og samlivskurs i en samfunnssammenheng. Statistikk over inngåtte og oppløste ekteskap tegner et bilde av at mange samliv går i oppløsning i dagens samfunn. Derfor var det et viktig å se nærmere på hvilken rolle diskursene om samliv spiller for synet på samlivsbrudd. Det ble tydelig at det var få eller ingen holdepunkt i den nyere romantiske diskurs som tilsa at en skal arbeide for å hindre samlivsbrudd. Med sosialkonstruksjonismens syn og forståelse av samliv med konfluert kjærlighet og det rene forhold, fulgte snarere en trussel enn en ivaretagelse av det varige samliv mellom mann og kvinne. Dermed kan det virke meningsløst, ut i fra en nyere romantisk diskurs å tilby samlivskurs. Derimot var det livslange samlivet mellom mann og kvinne elementer som hørte til under en eldre romantisk diskurs og samliv som dyd. Alle informantene, uavhengig av tilhørighet, løftet fram at stabile, varige samliv var å foretrekke. Likevel var det vanskelig for terapeutene å svare da de ble spurt om å definere dette arbeidet. Blir det en konflikt mellom det terapeutiske ideal og deres personlige overbevisning? Et dilemma en kan spore helt inn i familiepolitiske debatter. Fra å være akseptert å styrke samlivstiltak, med den hensikt å motvirke samlivsbrudd, har dette endret seg til å være et tiltak som skal styrke samlivskvaliteten. Fra å være et tiltak som skulle ivareta ekteskapet som den beste samlivsformen, har det fra politisk hold blitt et tiltak for å ivareta samliv som en ramme rundt barna (Danielsen og Ludvigsen 2009). Denne endringen av definisjon tolker jeg igjen knytter seg til utfordring som oppstår i møte mellom diskurser med utspring i ulike ontologier. På den ene siden har det blitt en aksept for at samlivskurs er viktig. På den andre siden får en problem med å forsvare tiltaket fordi de sosiale konstruksjonene får rett til å definere samlivet på nytt.

Terapeutene snakket ikke om kjærlighet, sex og å elske, i mitt materiale. I motsetning til terapeutene, snakket de kristne om sexlivets betydning og plassering i parforholdet. Ut i fra den sosialkonstruksjonistiske forståelsen kan det være politisk ukorrekt å plassere sexlivet innenfor det monogame, heterofile, livslange samlivet i dag, slik de kristne informantene gjør. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv ville dette kanskje heller betegnes som det jeg tidligere har kalt en ekko-diskurs. Da underkjennes imidlertid det faktum at store deler av verdens befolkning ikke anser monogami, heterofili og livslange samliv som kun en historisk arv, men som en dagsaktuell retningslinje for samlivet. Både teori og funn underbygger min påstand om at samliv som dyd gjør krav på romantikken. Sex og romantikk er verken en undervurdert eller en løsrevet størrelse i dydsperspektivet, men står sterkt knyttet til en livslang kjærlighet hvor den andres behov er like ivaretatt som egne behov.

Et annet dilemma knyttet til dette, kan en se i forbindelse med den store vektleggingen jeg fant av teoretisk kunnskap. Denne var sterkt knyttet til fokuset på verbal kommunikasjon. På begge disse områdene var det stor permanens aktørene i mellom. Noe som kan tyde på en fastlåsthhet i forhold til endringspotensialet. Mühleisen og Danielsen (2009b) foreslår redskaper til å utvikle kulturell refleksivitet, for å bøte på negative konsekvenser som følge av dette. Selv om det er et supplement til det eksisterende, tenker jeg at det blir mer av det samme. Jeg ønsker ikke å nedvurdere viktigheten av teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon. Likevel vil jeg påpeke at dette kan være et problem for samlivskursene i møte med et bredt publikum, ved at det åpner for å virke favoriserende for de teoretisk og verbalt sterke. Menn sliter på mange ulike arenaer som en følge av det store krav til kunnskap og teoretisk kompetanse (Duncan 2003). Samtidig opplevde jeg at informantene undret seg over hvorfor menn ikke ivrer mer for samlivskurs. På hvilken måte kan en supplerings til det teoretiske tyngdepunktet, tilføre teoretisk sterke personer, nye repertoar til å forebygge og møte smerten i samlivet? Mitt forslag er å bringe inn mer praktisk rettede oppgaver i samlivskursene. På den måten kan det tenkes at også de teoretisk svake få en større mulighet til mestring og likeverd i samlivet, ved at nytten av praktiske tilnærminger anerkjennes i parforholdet. Samtidig kan en nedtoning av den verbal kommunikasjonens betydning, gi rom for stillhetens muligheter og en annen aksept av de som har få ord og har andre uttrykksmåter.

Analysen viste at de kristne kursholderne, tydelig løftet fram samlivets egenverdi og knyttet dette til Bibelens forankring av samlivet. Jeg fant at de kristne kursholderne inntok en posisjon hvor de i samsvar med diskursen samliv som dyd, tok avstand fra den ensidige sterke vektleggingen av følelsenes betydning innen den nyere romantiske diskurs. Samtidig ble det synlig at de i nesten like stor grad som terapeutene, var preget av synet på den viktige verbale kommunikasjon, uten at de problematiserte dette. Denne tenderer også mot elementer innen en nyere romantisk diskurs. Slik jeg ser det kan dette være et mulig etisk dilemma for de kristne aktørene. På hvilke områder skal de støtte seg til, og hvor skal de ta avstand fra det profesjonelle tilbudet, når det profesjonelle tilbudet beveger seg i retning av å gå på bekostning av deres verdier? Hvordan skal de kursholderne som ønsker det, enten de tilhører de kristne eller de offentlige aktørene, kunne fortsette å løfte fram samliv som dyd, når både det terapeutiske, det kommersielle og det politiske promoterer det sosialkonstruerte syn på samliv? I dette krysningsspunktet blir motsetningene tydelige. Her ser vi at de ulike diskursene kjemper om å fylle samliv med sin mening. Selv om jeg fant at kursholderne i sin

konstruksjon av samlivet hadde forankring i diskursen samliv som dyd, kan det være en fare for at dette etter hvert blir den marginale stemme.

De diskursive perspektivene synliggjør ulike konsekvenser for samlivskursene. Ved å sette fokus på dilemmaene som kan oppstå, ønsker jeg å bidra til refleksjoner som kan gi nyttige bidrag til å møte utfordringene i samlivet og smerten disse kan føre med seg.

Slik jeg ser det inneholder Bibelen mange ulike perspektiver som er nyttige for etiske refleksjoner om samlivet, uavhengig av om en har kristen tilhørighet eller ikke. Mange av de allmenntiske reglene vi har i dag, er dypt forankret i tekster som blant annet er hentet fra De ti bud, Bergprekene og Den gyldne regel i Bibelen (Heiene og Thorbjørnsen 2011:23). Inn i samlivsdebatten kan det være betimelig å spørre hvilke nære relasjoner skal vi ta oss av hverandre i, hvis det sosialkonstruksjonistiske individ- og opplevelsesperspektivet skal få dominere? Hvor skal ivaretagelsen finne sted når sykdom, svakheter og ulykker innhenter oss? For ikke å glemme de svakheter og individuelle begrensninger og tilbøyeligheter hver enkelt av oss har gjennom hele livet. Ut ifra sosialkonstruksjonismens tanke om at alt også kunnskap er i stadig endring, er det slik jeg ser det viktig å ikke la kunnskapen og endringene få enerådende betydning. En kan da komme i skade for å la de ulike kunnskapsretningene og teknologiene skape et inhumant samfunn. Er det begynnende konsekvenser av dette som allerede kommer til syne gjennom skilsmissestatistikken og noe av smerten knyttet til samliv i dag? Nettopp fordi tidene forandrer seg og nye problemområder dukker opp, er det viktig å la menneskeverd, beskyttelse av de som er svake og forsvarsløse og respekt for hele Guds skaperverk være etiske grunnnormer som er gjeldende, også med tanke på samliv og et forebyggende arbeid (ibid:32).

6.2 Refleksjoner over egen studie.

I diskursanalyse er det foretrukket å benytte diskurser som kommer fram på en naturlig måte, framfor strenge intervjuer, noe som fremmer gruppeintervju som en velegnet datakilde. Det skulle imidlertid vise seg i praksis at det var vanskelig å få gjennomført gruppeintervju med deltakere fra familiekontorene. Hensynet til at jeg til slutt kunne stå overfor å ikke få informanter, innen en geografisk overkommelig ramme, var avgjørende for at jeg endret til individuelle intervju. Ved denne endringen kan det være at jeg mistet noen variasjoner, motsigelser og stemmer som kan komme tydeligere fram ved et gruppeintervju. I en diskursanalyse anses disse for å være sentrale momenter (Phillips & Jørgensen, 1999). Når det

nå likevel ikke ble gruppeintervju, har jeg bestrebet at de individuelle intervjuene, skulle være et godt alternativ.

Jeg vil ikke hevde at mine funn er statiske og allmenngyldige, men jeg mener likevel de kan være representative for diskurser om samliv som gjør seg gjeldende både i det offentlige og i den kirkelige kontekst. Jeg vil tro at noen av diskursene som benyttes av mine informanter, vil være gjenkjennbare innenfor, men også utover nevnte kontekster. Jeg håper leserne gjennom analysen, drøftingen og konklusjonene, har fått et videre innblikk i mangfoldet, likheter og forskjeller rundt tema samliv slik det ligger til grunn for å tilby samlivskurs. Dermed håper jeg også de kan være til nytte og inspirasjon i framtidig forskning.

6.3 Videre forskning:

Arbeidet med denne studien kan generere noen nye forskningsområder. I mitt datamateriale fant jeg at ulike diskurser vektlegger samliv som privat eller offentlig anliggende, eller begge deler, på forskjellige måter. Med sosialkonstruksjonismens og den nyere romantiske diskurs individbaserte tyngdepunkt, synes samlivet å være privatisert. Mitt første forslag til videre forskning dreier seg på bakgrunn av dette, om sosialkonstruksjonistiske konsekvenser for samlivet. Hvilke individuelle og samfunnsmessige bekostninger og omkostninger vil kunne oppstå, ut i fra samlivsforståelsen sosialkonstruksjonismen skaper? Dette kunne dermed blitt et bidrag i debatten rundt ulike samlivsformer og de mange befolkningsendringene som har satt sitt preg på landet vårt.

Som nevnt innledningsvis, er samlivskurs et tilbud til et bredt publikum. Likevel fant jeg at kursene er ensidig preget av å formidle betydningen teoretisk kunnskap og verbal kommunikasjon, har for samlivet. Det ville vært interessant og utforsket hvordan denne vektleggingen oppleves for publikum generelt, og menn spesielt. I denne sammenheng hadde det vært spennende å se på hvem som nyttiggjør seg denne vektleggingen mest. Noe som kunne bidratt til ytterligere debatt rundt det å gjøre innholdet i samlivskursene mer etterspurt og nyttig for publikum, i møte med utfordringer som oppstår i samlivet og smerten disse kan føre med seg.

Litteratur

Aadland, E. (1998). *Etikk for helse og sosialarbeidarar*. 3. utg. Oslo: Det Norske Samlaget.

Andersen, T. (1992). Fra påvirkning til medvirkning. I: Anderson, H og Goolishian H.A. (1992): *Från påverkan till medverkan. Terapi med språksystemisk synsätt*. Stockholm: Bokförlaget Mareld, s. 7 – 12.

Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi. Et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Anderson, H., Goolishian H.A. (1992). *Från påverkan till medverkan. Terapi med språksystemisk synsätt*. Stockholm: Bokförlaget Mareld.

Benestad, Ø. (2004). *Verd å vente på*. Oslo: Lunde Forlag.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2011): *Tilskudd til samlivstiltak*. URL: www.Bufetat.no/tilskudd/samliv/tildeling/kurs2010 (lest 27.7.2011).

Danielsen, H. (2008). Å få eit forhold til å fungere er ganske hard jobbing. Kommunikasjon, kjønn og kjærleik i heteroseksuelle samliv”. *Tidsskrift for kulturforskning*. 7 (2) s. 5 – 22.

Danielsen, H., Ludvigsen, K. (2009). Samlivskurs som offentlig politikk. De- og refamilisering til barnets beste. *Sosiologisk tidsskrift*, 17 (2) URL: www.idunn.no.

Den norske kirkes lærenemd. (2006). *Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken*. Oslo: Kirkens informasjonstjenester.

Duncan, E. (2010). Barnehagen kan fri oss fra de sinte unge menn. *Første steg. Et tidsskrift for førskolelærere fra utdanningsforbundet*, 7 (3) s. 28-30.

Edwardsen A, (2007). *Himmelrikets nøkler*, i Bibelen Guds Ord, Studieutgave, Bibelforlaget s.1768.

Everett E. L., Furseth I. (1997). *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eng, H. (2006). Homo- og Queerforskning. I: *Kjønnforskning- en grunnbok*. Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen (red.) Oslo: Universitetsforlaget 2006, s.136-148.

Falch, T., Nyhus, O.H. (2009). Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for ung voksne. *SØF-rapport 07/09*.

Fjeld, B. (2009). Slik er barnets språkutvikling. *Foreldre og barn* 14.oktober 2009

Foucault, M. (1999). *Galskapens historie*. 3.utg. Oslo: Gyldendal.

Giddens, A. (1992). *Intimitetens forandring. Seksualitet, kærlighed og erotikk i det moderne samfund*. København: Hans Reitzels forlag.

- Halford, W.W.K. (1997). *Clinical handbook of marriage and couples interventions*. Chichester: John Wiley og Sons Ltd
- Hareide, B.J.(2000). Omslagskommentar. I: Markman H., Stanley S. og Blumberg S. L *Samlivsboken. Gode råd for å bevare kjærligheten og hindre samlivsbrudd*. Oslo: N.W.Damm & Søn A.S.
- Hauge, I.B, Hurlen,A.F., Noack,T., Sentralbyrå.S. (2001). *Gjete kongens harer - rapport fra arbeidet med å få samboere mer innpasset i statistikken*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Heiene, G. (1994) Familie, ekteskap og seksualitet. I: S.O. Thorbjørnsen (red.). *Utfordringer og ansvar, Område etikk*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 145 - 176.
- Heiene, G., Thorbjørnsen S.O. (2011). *Kristen Etikk- en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Herland, H.N. (2010). *Alarm! Tanker om en kultur i krise*. Oslo: Luther Forlag.
- Hoffman, L. (2008). Praktisering av ”bevitning”, En menneskelig kunst: I: H. Anderson, P. Jensen (red.).*Inspirasjon, Tom Andersen og reflekterende prosesser*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS
- Hårtveit, H., Jensen, P. (2004). *Familien – pluss èn. Innføring i familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, P. (1994). *Ansikt til ansikt. System- og familieperspektivet som grunnlag for klinisk sykepleie*, Oslo: AD Notam Gyldendal A/S
- Jensen, P. (2008). *The Narratives Which Connect, A Qualitative Research Approach to the Narratives which Connect Therapists`Personal and Privat lives to Their Family Therapy Practies* University of East London, Travistock Clinic. Doctorate of Systemic Psychotherapy
- Johannessen, E., Kokkersvold, E., Vedeler, L. (2010). *Rådgivning: tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Johnsen, A., Sundet, R., Torsteinsson, V. W. (2000). *Samspill og selvopplevelse, nye veier i relasjonsorienterte terapier*. Oslo: Tano Aschehoug
- Johnstad, G. (2005). Ekteskapet i Bibelen. I: E.Ottesen (red.). *Kjærlighet i egoismens tid*. Oslo: Lunde Forlag AS, s.68 – 87
- Jørgensen, M.W., Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag/ Samfundslitteratur.
- Kirken, den norske (2011). *Ekterskapsinngåelse i kirken*. URL: www.kirken.no/?event=doLink&famID=207 (lest 28.9.2011)
- Klyve, A (2009): Morgendagens sinte unge menn. *Bergens Tidende* 16.november 2009

- Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Langdridge D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode. En innføring i kvalitative og kvantitative tilnæringer*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Laclau, E. (1990). *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London: Verso.
- Lille, G. (2008): *Det homofile samlivet - en kopi eller en utvidelse av heteronormen? Familieterapeuters møte med samkjønnspar*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole (Masteroppgave i familieterapi).
- Minuchin, S. (1999): *Familjer i terapi*. Fallun: Wahlstrøm & Widstrand.
- Mortensen, Ø., Thuen, F. (2007). *Kunnskapsstatus om forskning på modeller for samlivskurs*. Bergen: HEMIL- senteret, Universitetet i Bergen (En rapport på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet).
- Mühleisen, W., Danielsen, H. (2009b) Statens parkurs ”Godt samliv”. Idealer og normer for samliv og kommunikasjon. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 50 (1) s.3-26.
- Neumann, I. B. (2001). *Mening, materialitet og makt. En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Noack, T. (2010). *En stille revolusjon: Det moderne samboerskap i Norge*. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Oslo 2010.
- Oddli, H.W., Kjøs, P. (1998). *Psykologien og vitenskapen – moderne og postmoderne forståelse av terapi*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Ottosen, E. (2005). *Kjærlighet i egoismens tid*. Oslo: Lunde Forlag AS.
- Piros, J. (2008). Menns refleksjoner over erfaringer i parterapi. *Fokus på familien*, 36 (2) s. 148-161.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schjødt, B., Egeland T.Aa. (1989). *Fra systemteori til familieterapi*. Oslo: Tano.
- Skauli, G. Ø. (2008). *Mot en mer evidensbasert behandling i familievernnet, En litteraturgjennomgang*. Rapport, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Solberg, S. (2008). *Forenet med den elskede*. Oslo: Lunde forlag.
- Sentralbyrå, S. 02.02.30 *Giftermål, skilsmisser og andre sivilstandsrelasjoner* URL: www.ssb.no/02/02/30, (lest 18.4.2011).

Stortingsmelding nr. 29 (2002-2003) *Om familien - forpliktende samliv og foreldreskap*. Oslo: Barne-, familie- og inkluderingsdepartementet. URL: <http://www.regjeringen.no/nm/dep/bld/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2002-2003/stmeld-nr-29-2002-2003-/2.html?id=471303> (lest 8.8.2011).

Syrstad, E.(2008). *Er det alltid viktigst å kunne velge? Om å gi råd i familievernet*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole (Masteroppgave i familieterapi).

Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2.utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2005). *Følelser og fornøft. Kjærlighetens sosiologi*. Oslo: Abstrakt forlag.

Thuen, F. (2003). Samlivsbrudd og psykisk helse: Forebyggende tiltak. *Tidsskrift for norsk psykologiforening* 40/ 2003. s. 12-22.

Thuen, F. (2009). Kjærlighet og vilje. *Fokus på familien*. 37 (1) s. 82-84.

Thuen, F., Laerum, K.T. (2005 b). A Public/Private Partnership in Offering Relationship Education to the Norwegian Population. *Family Process*, 44 (2), 175-185.

Utdanningsdirektoratet: *Skoleporten.no* URL: <http://skoleporten.udir.no/rapportvisning.aspx,2009-2010>, (lest 14.9.2011).

Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Wisløff, C.F. (1977). *Det kristne livet. Kortfattet kristen etikk*. Oslo: Lunde forlag.

Øfsti, A. K. S.(2008). *Some call it love. Exploring Norwegian Systemics Couple Therapist Discourses of love, Intimacy and Sexuality*. Doctorate of systemic Psychotherapy, University of East London, Tavistock Clinic, 2008.

Øfsti, A. K. S. (2008). Om å ta den romantiske diskursen for gitt. *Fokus på familien*. 36 (4) s. 362-374

Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Annet:

Bibelvers i denne studien er hentet fra *Bibelen, Den Hellige Skrift*, Oversettelse 1988, 2.utg. Norsk Bibel A/S

NRK Nyheter 18.12.2010. Innslag med Sheehan og Øfsti. *Ikke alle passer i parforhold*. Innsalg finnes som referat på www.nrk.no . (Lest 6.10.2011)

Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 2: Informasjon til informantene og samtykke skjema

Vedlegg 3: Intervjuguiden

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Randi Frieda Bagge
Diakonhjemmet Høgskole AS
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 26.01.2010

Vår ref: 23417 / 2 / IBH

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.01.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

23417	<i>Hvilken rolle spiller ulike diskurser for tilbudet av og innholdet i forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd? Et blikk på hva kirken og det offentlige legger til grunn i sitt arbeid i forhold til dette forebyggende arbeidet og samspillet i ulike diskurser</i>
Behandlingsansvarlig	Diakonhjemmet Høgskole AS, ved institusjonens overste leder
Daglig ansvarlig	Randi Frieda Bagge
Student	Lillian Helene Kallasten

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

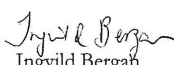
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

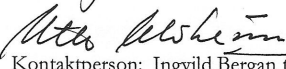
Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Ingvild Bergan

Kontaktperson: Ingvild Bergan tlf: 55 58 32 32

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Lillian Helene Kallasten, Beatesvei 7, 3122 TØNSBERG

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

79

Vedlegg 2: Informasjon til informantene og samtykke skjema

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Tema: Forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd.

En studie av hva kirken og det offentlige legger til grunn i sitt arbeid med forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd.

Mitt navn er Lillian Kallasten. Til daglig jobber jeg som familieterapeut i egen praksis.

Ved siden av mitt arbeid, er jeg for tiden student ved Diakonhjemmets Høyskole i Oslo, hvor jeg tar en mastergrad i familieterapi og systemisk praksis.

I den forbindelsen skal jeg skrive en masteroppgave jeg har valgt å basere på en kvalitativ undersøkelse. Jeg blir veiledet av Mark Steven Hopfenbeck ved Høyskolen på Gjøvik.

I dag er det allment kjent at mange ekteskap havner i skilsmisse og enda flere samboerskap går i oppløsning.

Dagens mange samlivsbrudd påvirker enkeltpersoner, familier og samfunn.

I mitt arbeid som familieterapeut, slår det meg stadig at mange strever og strever mye, i nære relasjoner. Et strev som ofte ender med samlivsbrudd.

Ut i fra dette har jeg blitt nysgjerrig på ulike sider rundt forebyggende arbeid.

De som tilbyr forebyggende tiltak rettet mot samlivsbrudd i dag, kan hovedsakelig deles i det offentlige og kirkelig virksomhet. Jeg ønsker å se på hva som ligger til grunn for deres engasjement i dette og vil foreta intervjuer ved kontor tilknyttet Bufetat og kontor tilknyttet kirkelig virksomhet.

Mine forskningsspørsmål vil dreie seg om tanker om, motivasjon for og troen på å drive arbeid og tiltak for å forebygge samlivsbrudd. Jeg er interessert i å se på likheter og forskjeller mellom disse to gruppene og hvilke mønster og holdninger som ligger til grunn for dette arbeidet hos de ulike gruppene.

Jeg ønsker å foreta et intervju av ca. 1 times varighet. Da jeg ønsker å få fram ulike syn og få belyst så mange aspekt som mulig, vil jeg bruke spørsmål og en tilnærming som gir intervjuet preg av en åpen samtale

Under intervjuet vil jeg benytte notater og båndopptak.

Mitt fokus er på dere som terapeuter/ kursholdere og ikke på klienter eller kursdeltakere.

Alt som blir sagt under intervjuet betraktes som konfidensielt og du vil holdes fullstendig anonym.

Det vil si at ingen andre vil kunne lese mine notater eller høre båndopptak fra intervjuet. Jeg kommer selv til å foreta transkripsjonene. Veileder vil ved behov få innsyn i transkripsjonene, dog uten å få kjennskap til informantens identitet.

Deler av intervjuene og funn jeg gjør, vil bli brukt og presentert i masteroppgaven.

Informantens navn vil bli anonymisert i videre notater og publikasjoner. Notater og

lydbåndopptak fra intervjuet, samt transkripsjonene, blir slettet umiddelbart etter at oppgaven er godkjent. Deltakerne må avgi skriftlig informert samtykke.

Deltakelsen i undersøkelsen er helt frivillig. Det er på et hvilket som helst tidspunkt under undersøkelsen rett til å trekke seg uten noen begrunnelse for dette.

Denne forskningen vil munne ut i en masteroppgave som vil bli ferdig innen juni 2011.

Hvis det er noe du lurer på, kan du ringe meg på .-.-.-, eller sende en e-post til .-.-.-

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig

datatjeneste A/S.

Dersom du kan tenke deg å delta i undersøkelsen, ber jeg deg om å undertegne og returnere vedlagte samtykkeerklæring.

Tønsberg 22.1.2010

Vennlig hilsen

Lillian Kallasten

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har lest ovenstående informasjon om undersøkelsen ”Forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd”.

Jeg samtykker med min underskrift i å delta i undersøkelsen, og at intervjuet jeg deltar i kan brukes slik det fremkommer av informasjonsskrivet.

Jeg er klar over hvilke rettigheter jeg har og jeg har forstått reglene som gjelder denne undersøkelsen.

Sted, dato:

.....

Sign:

.....

Samtykkeerklæringen returneres så snart som mulig til

Lillian Kallasten

Beatesvei 7

3122 Tønsberg

Tlf:

Vedlegg 3: Intervjuguiden

Hvilken rolle spiller ulike diskurser for tilbudet av og innholdet i forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd?

Et blikk på hva kirken og det offentlige legger til grunn i sitt arbeid i forhold til dette forebyggende arbeidet og samspill i ulike diskurser.

Introduksjon:

- Presentere meg selv og masterstudiet.
- Presentere undersøkelsen, tema, valg av informanter.
- Noe som er uklart for informantene?

1. Hos dere

- Hva slags forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd tilbyr dere?
- Hva legger dere vekt på i valget av dette tilbudet /denne modellen?
- Hva bestemmer prioriteringen av og innholdet i tilbudet dere gir? Interne forhold, eksterne forhold?
- Hva kunne dere ønske var annerledes i forhold til det forebyggende arbeidet dere driver?
- En gladhistorie fra en gang dere virkelig lykkes med forebyggende arbeid?

2 Definisjon og begrunnelse

I følge statistisk sentralbyrå var det 10158 ekteskap som ble oppløst ved skilsmisse i 2008, i tillegg kommer oppløsning av samboerskap. (inngåtte ekteskap 25 100)

Hva synes du om det?

Skal samlivsbrudd forebygges?

Hva tenker du om utsagnet: ”Vi burde ha større fokus på forebyggende arbeid?”

- Er du enig/ uenig i det?
- Hvordan vil du definere uttrykket ”forebyggende arbeid i forhold til samlivsbrudd”?
- Har definisjonen noen innvirkning på prioritering og innhold?
- Hva skal nytten av, hensikten eller målet med forebyggende arbeid være?

3. Innhold og utøvere

- Hvilke faktorer er viktige for at det forebyggende arbeidet skal lykkes?
- Når kan en si at det forebyggende arbeidet har lyktes?
- Hvem er rette instans til å tilby forebyggende tiltak?

4. Innflytelse

- Vitenskap, humanisme, kristne verdier, velferdsstat, handelsmarked osv. er noen av aktørene i samfunnet. Tror du disse innvirker på folks samliv? Hvorfor og hvordan?
- Spiller disse aktørene inn på tilbudet, etterspørselen og innholdet i forebyggende arbeid?
- Andre ting du tenker er nyttig å nevne som har innflytelse på det forebyggende arbeidet?

Avslutning

Hvilke tanker, kommentarer eller spørsmål som ikke har vært stilt i intervjuet, tror du det hadde vært nyttig og hatt med?

Debrifing etter at lydopptaker er avslått